

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

ΠΜΣ «Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου»

Κατεύθυνση «Διαχείριση Φυσικών και Ανθρωπογενών Καταστροφών»

**ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΒΙΩΣΑΝ ΕΜΦΥΛΙΕΣ
ΣΥΡΡΑΞΕΙΣ ΒΟΗΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.
ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ.**

Διπλωματική Εργασία του Καλεντάκη Γρηγόρη (ΑΜ: 210104)

Αθήνα, Φεβρουάριος 2013

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

ΠΜΣ «Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου»

Κατεύθυνση «Διαχείριση Φυσικών και Ανθρωπογενών Καταστροφών»

**ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΒΙΩΣΑΝ ΕΜΦΥΛΙΕΣ
ΣΥΡΡΑΞΕΙΣ ΒΟΗΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.
ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ.**

Διπλωματική Εργασία του Καλεντάκη Γρηγόρη (ΑΜ: 210104)

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Γεώργιος Κρητικός

Αθήνα, Φεβρουάριος 2013

Στη μοναδική μου σύντροφο
και την καταπληκτική κόρη που μου χάρισε

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
1. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ	11
1.1. Η ΕΜΦΥΛΙΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.....	11
1.2. Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	16
1.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	19
1.4. Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.....	20
1.4.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ.....	20
1.4.1.1. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ROYAUMONT ΤΗΣ ΕΕ.....	23
1.4.2. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΕ	24
1.5. Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	25
1.6. Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	27
2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	30
2.1. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	30
2.2. ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ.....	36
2.2.1 ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΣΚΕΨΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ.....	39
2.2.2 ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΑΦΓΑΝΩΝ ΤΑΛΙΜΠΑΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	48
2.2.3 Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ OSAMA BEN LADEN ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ	51
2.2.4 Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΗΣ 11 ^{ΗΣ} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΗΠΑ.....	53
2.3. Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ.....	55

2.4. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	67
2.4.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	73
3.ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ	75
3.1. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	75
3.1.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.....	78
3.1.2. Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	80
3.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ.....	81
3.2.1. ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ.....	85
3.3.ΟΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΕ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ.....	87
3.4. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	88
3.5. Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ, ΒΑΣΙΚΗ ΑΙΤΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	94
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	100
4.1. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΓΚΥΡΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΕΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΤΙΣ ΒΙΩΣΑΝ ΩΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	100
4.2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	112
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	121
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	123

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Οι συνολικές ανθρώπινες απώλειες στον εμφύλιο της Βοσνίας.....	17
Πίνακας 2: Η πορεία του κόστους των στρατιωτικών επιχειρήσεων σε Ιράκ και Αφγανιστάν, από το 2001 έως το 2011.....	65

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Πολιτικός χάρτης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.....	11
Εικόνα 2: Η κατανομή των εθνοτήτων στην ευρύτερη περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας.....	13
Εικόνα 3: Το Σεράγεβο σήμερα.....	29
Εικόνα 4: Ο πολιτικός χάρτης του Αφγανιστάν.....	31
Εικόνα 5: Λαξευμένο άγαλμά του Βούδα στο Αφγανιστάν που καταστράφηκε από τους Ταλιμπάν.....	34
Εικόνα 6: Οι προορισμοί των ναρκωτικών κατά τον Αφγανοσοβιετικό πόλεμο (1979-1989).....	36
Εικόνα 7: Αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου περί την Κασπία θάλασσα.....	38
Εικόνα 8: Οι βασικές διαμορφώσεις της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ.....	44
Εικόνα 9: Οι οδοί του εμπορίου ναρκωτικών, κατευθυνόμενο από τους Ταλιμπάν.....	50
Εικόνα 10: Τα ερείπια του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου μετά την επίθεση της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001.....	55
Εικόνα 11: Οι μεταναστευτικές ροές αμάχων από το Αφγανιστάν εξαιτίας της επέμβασης.....	59
Εικόνα 12: Η μεταβολή στις ποσότητες παραγωγής οπίου από το 2006 έως το 2007.....	61
Εικόνα 13: Χάρτης που παρουσιάζει το μέγεθος του αισθήματος ασφάλειας ανά περιοχή στο Αφγανιστάν την περίοδο 2007-2008.....	62
Εικόνα 14: Κατασκευή αυτοκινητόδρομου που θα συνδέει την Καμπούλ με την πόλη Τορχάν.....	69

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Κοινοτική βοήθεια στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Μέση ετήσια κατά κεφαλήν αξία 1990-1998).....	24
Διάγραμμα 2: Η αύξηση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν από το 2002 έως το 2010.....	56
Διάγραμμα 3: Οι απώλειες στρατιωτικού προσωπικού της συμμαχίας στο Αφγανιστάν από τον Ιανουάριο του 2002 έως τον Ιούλιο του 2012.....	58
Διάγραμμα 4: Οι απώλειες των συμμάχων του ΝΑΤΟ κατά τις επεμβάσεις σε Αφγανιστάν και Ιράκ έως το 2011.....	63
Διάγραμμα 5: Οι απώλειες αμάχων πολιτών στο Αφγανιστάν από το 2007 έως 2011.....	64
Διάγραμμα 6: Επενδύσεις των ΗΠΑ για την ανασυγκρότηση του Αφγανιστάν από το 2002 έως το 2012.....	68
Διάγραμμα 7: Οικονομικές συνεισφορές διαφόρων κρατών στο ταμείο ανασυγκρότησης για το Αφγανιστάν.....	71
Διάγραμμα 8: Η αύξηση των αμερικανικών στρατευμάτων στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας από το 2002 έως το 2010.....	92
Διάγραμμα 9: Απεικόνιση δημοσκοπήσεων της αμερικανικής κοινής γνώμης για το αν ο πόλεμος του Αφγανιστάν αξίζει τον κόπο, από το 2007 έως το 2011.....	97

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της κατεύθυνσης «Διαχείριση Φυσικών και Ανθρωπογενών Καταστροφών» του ΠΜΣ «Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου», του Τμήματος Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών και έχει ως σκοπό, την μελέτη των επιχειρήσεων διασφάλισης της ειρήνης και εμπέδωσης του αισθήματος ασφαλείας από τη Διεθνή Κοινότητα, με στρατιωτική επέμβαση, σε περιοχές που βίωσαν εμφύλια σύρραξη και το κατά πόσο αυτές είναι αποδεκτές από τον τοπικό πληθυσμό, αλλά και ωφέλιμες για τους αμάχους. Συγκεκριμένα θα μελετηθούν οι περιπτώσεις της διεθνούς επέμβασης για τον τερματισμό του 5ετούς εμφυλίου πολέμου στη Βοσνίας-Ερζεγοβίνη (1992-1995) και της επέμβασης στο Αφγανιστάν (πόλεμος κατά της τρομοκρατίας όπως χαρακτηρίστηκε) που διαρκεί από το 2001 έως και σήμερα.

Για την έρευνα της παρούσης μελέτης πραγματοποιήθηκε δευτερογενής εργασία αναζητώντας στοιχεία από ξενόγλωσσα και ελληνόγλωσσα βιβλία και άρθρα, καθώς και από διάφορες διαδικτυακές πηγές, όπως περιγράφεται αναλυτικά στις υποσημειώσεις υπό τύπου αναφοράς μέσα στο κείμενο αλλά και συνοπτικά στο τέλος του τεύχους. Επιπρόσθετα δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα και σε πρωτογενή εργασία, συλλέγοντας πληροφορίες από συνεντεύξεις καταξιωμένων Ελλήνων ειδικών, αλλά και στελεχών των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων που υπηρέτησαν από διάφορες θέσεις, εκπροσωπώντας τη χώρα μας στις περιοχές που εξετάζονται εδώ. Η περιγραφή της ιδιότητας των ατόμων που παραχώρησαν συνέντευξη αναγράφεται στο κεφάλαιο συνεντεύξεις μετά τη βιβλιογραφία, ενώ οι πρωτότυπες μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις είναι διαθέσιμες ως ηλεκτρονικό αρχείο. Διευκρινίζεται ότι δεν αναγράφονται τα επώνυμα των στρατιωτικών που παραχώρησαν συνέντευξη, προκειμένου να αποφευχθεί πιθανή έγκλιση από την υπηρεσία τους, δεδομένου ότι απαιτείται η έγκριση της πριν εκφρασθεί κάποιο στέλεχος της δημόσιας. Προγραμματισμένη συνάντηση για λήψη συνέντευξης από τον Δρ Αθανάσιο Δρούγο (διεθνολόγος, στρατιωτικός αναλυτής και ειδικός σε θέματα στρατηγικής και διεθνούς ασφάλειας) δεν πραγματοποιήθηκε λόγω έκτακτης αναχώρησης του, για επαγγελματικούς λόγους, στο εξωτερικό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σίγουρα κάθε εμφύλιος σπαραγμός στον πλανήτη διαφέρει ως προς τις αιτίες που τον προκάλεσαν, αλλά εμφανίζει αρκετές ομοιότητες, όσον αφορά το μέγεθος της βαρβαρότητας και τα αρνητικά αποτελέσματα που αυτός επιφέρει για τον άμαχο πληθυσμό. Στην προσπάθεια της η Διεθνής Κοινότητα, να συμβάλει στον τερματισμό των συγκρούσεων, στη διασφάλιση της ειρήνης και την επίτευξη σταθερότητας και ασφάλειας, καταφεύγει συχνά στη χρήση στρατιωτικής βίας. Τα αποτελέσματα των στρατιωτικών επεμβάσεων, για την επίλυση της κρίσεων είναι αμφιλεγόμενα. Αν και φαινομενικά καταφέρνουν να τερματίσουν άμεσα τις συγκρούσεις, δεν φαίνεται να αρκούν από μόνες τους για να επιτευχθεί η σταθερότητα και η εμπέδωση κλίματος ασφάλειας στον πληθυσμό και σε αρκετές περιπτώσεις προκαλούν ακόμη και τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα. Είναι πάντως γεγονός, όπως διαφαίνεται από την εμπειρία της τελευταίας δεκαετίας, ότι οι επιχειρήσεις ανθρωπιστικής βοήθειας, σταθεροποίησης, αναδιοργάνωσης, αντιτρομοκρατικές, κατά της πειρατείας και άλλες θα γίνουν συνηθέστερες έναντι των συμβατικών πολεμικών επιχειρήσεων στο μέλλον.¹

Στη συγκεκριμένη μελέτη θα γίνει μια προσπάθεια να αναλυθούν δύο περιπτώσεις που εμφάνισαν ομοιότητες ως προς τη μορφή της στρατιωτικής επέμβασης από το «ΝΑΤΟ», αλλά εντελώς διαφορετικά αποτελέσματα στην αποκατάσταση, την ανασυγκρότηση μετά την καταστροφή, στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και στην εμπέδωση κλίματος σταθερότητας και ασφάλειας στην περιοχή. Εμβαθύνοντας στις περιπτώσεις των επεμβάσεων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη το 1995 και στο Αφγανιστάν το 2001 από τη Διεθνή Κοινότητα, θα επιχειρηθεί να γίνει μια προσπάθεια σύγκρισης των δύο περιπτώσεων, κυρίως μέσω των αποτελεσμάτων που αυτές επέφεραν στην κοινωνία, προκειμένου να αναγνωριστούν τα λάθη που συντελέστηκαν, έτσι ώστε αυτά να τονισθούν και να γίνουν δίδαγμα για να μην επαναληφθούν, αλλά και να εντοπιστούν οι δράσεις που αποδείχτηκαν ωφέλιμες, προκειμένου να αναδειχθεί ένας ορθολογικότερος τρόπος θεραπείας μιας πιθανής τέτοιου είδους μελλοντικής κρίσης.

Προκειμένου να παρουσιαστεί η εργασία με σαφήνεια, ενότητα και οργανωτική δομή, ακολουθήθηκε η διαδικασία που περιγράφεται αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια:

¹<http://smallwarsjournal.com/blog/analysis-of-a-decade-at-war>

Το **πρώτο κεφάλαιο** αναφέρεται στην περίπτωση της επέμβασης της Διεθνούς Κοινότητας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** αναφέρεται στην περίπτωση της επέμβασης της Διεθνούς Κοινότητας στο Αφγανιστάν.

Το **τρίτο κεφάλαιο** αναφέρεται στη σύγκριση των δύο περιπτώσεων μελέτης.

Το **τέταρτο κεφάλαιο** αναφέρεται στις διαπιστώσεις ειδικών αναλυτών, αλλά και ατόμων που βίωσαν τις δύο επεμβάσεις προσωπικά, καθώς και στα γενικά συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από τη μελέτη.

1. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ

1.1. Η εμφύλια σύγκρουση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη βρίσκεται στα δυτικά Βαλκάνια και συνορεύει βόρεια, δυτικά και νότια με την Κροατία, ενώ ανατολικά και νοτιοανατολικά με τη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Έχει πρωτεύουσα, την πόλη του Σεράγεβο, της οποίας ο πληθυσμός το 1991 ανέρχονταν σε 529.021 κατοίκους.²

Εικόνα 1: Πολιτικός χάρτης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης

Πηγή: [www.http://el.wikipedia.org/wiki](http://el.wikipedia.org/wiki)

Μετά το θάνατο του Τίτο (ιδρυτή και ηγέτη της ενωμένης Γιουγκοσλαβίας) το 1980, άρχισαν να εμφανίζονται έντονες εθνικιστικές εντάσεις μεταξύ των λαών που συναποτελούσαν τη χώρα. Το 1991 μετά και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, οι εντάσεις αυτές οδήγησαν στη διακήρυξη την ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας. Πολλοί Σέρβοι από την άλλη διαδήλωσαν την αφοσίωσή τους σε μία σερβοελεγχόμενη Γιουγκοσλαβία.³ Μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού, το κράτος της πρώην Γιουγκοσλαβίας, το οποίο είχε ιδρυθεί με τη λήξη του πρώτου

²<http://el.wikipedia.org/wiki/>

³<http://thebosnianwarfactstimelinehistorygenocidecriminals.wordpress.com/2007/08/24/bosnian-war-casualties>

παγκοσμίου πολέμου, διασπάστηκε σε κρατίδια με κριτήριο την εθνολογική καταγωγή των κατοίκων κάθε εδαφικής περιοχής. Το θέμα όμως αυτό ήταν πολύ περίπλοκο στην περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, διότι στην περιοχή συνυπήρχαν αναμειγμένοι Σέρβοι, Κροάτες και μουσουλμάνοι, με αποτέλεσμα να υπάρξει μεγάλη ένταση των εθνικιστικών εξάρσεων. Το 1991, οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι αποτελούσαν το 50% του πληθυσμού, οι Σέρβοι το 33% κι οι Κροάτες το 7%. Ωστόσο, το 1997 μετά τον πόλεμο οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι έφτασαν το 87% του πληθυσμού, ενώ οι Σέρβοι και οι Κροάτες μαζί το 5-6%.⁴ Η περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είναι μια τραγική ιστορία την οποία πολλοί ερμήνευσαν ως συμβολική για την ηθική της εποχής μας με τους «καλούς» (συνήθως τους Βοσνίους μουσουλμάνους ή τους Κροάτες) και τους «κακούς» (πάντα τους Σέρβους). Το Φεβρουάριο του 1992 πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος έγινε δημοψήφισμα για να αποφασισθεί η μοίρα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και παρόλο που οι Βόσνιοι Σέρβοι που αποτελούσαν το 36% του πληθυσμού αρνήθηκαν να συμμετέχουν, οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι και οι Κροάτες ψήφησαν υπέρ της απόσχισης από τη Γιουγκοσλαβία προκειμένου να δημιουργήσουν ένα νέο κράτος.⁵

Το καθεστώς εκείνης της εποχής στη Σερβία αποτελούσε ίσως την πιο κακή μετάλλαξη από ένα κομμουνιστικό σε ένα αυταρχικό σύστημα το οποίο εξυπηρετούσε τα συμφέροντα μιας νομενκλατούρας. Εμφανίστηκε ένας εθνικισμός που αντλούσε έμπνευση από τις απολυτρωτικές φιλοδοξίες του παρελθόντος. Ο Μιλόσεβιτς διαχειρίστηκε την τύχη του έθνους του με τη μεγαλύτερη επιπολαιότητα. Έκανε τη μεγαλύτερη χρήση βίας στο πεδίο των αναμετρήσεων και δε λογάριασε ούτε την αντίδραση των ΜΜΕ ούτε την κριτική των φιλελεύθερων και σοσιαλιστών της δύσης.⁶

Τα κράτη της Δύσης απέτυχαν οικτρά, τόσο ατομικά όσο και συλλογικά, να διαμορφώσουν εκείνες τις πολιτικές οι οποίες αν δεν απέτρεπαν τη σύγκρουση, τουλάχιστον θα ελαχιστοποιούσαν τις αποσταθεροποιητικές της συνέπειες, με αποτέλεσμα τελικά να οδηγηθούμε στη θηριωδία του εμφυλίου πολέμου στη περιοχή από το 1992 έως το 1995.⁷ Έτσι Στην περιοχή ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των πληθυσμών τριών κοινοτήτων, (Σέρβων, Κροατών και Βόσνιων μουσουλμάνων), που έμεινε γνωστός ως «ο Πόλεμος της Βοσνίας».⁸

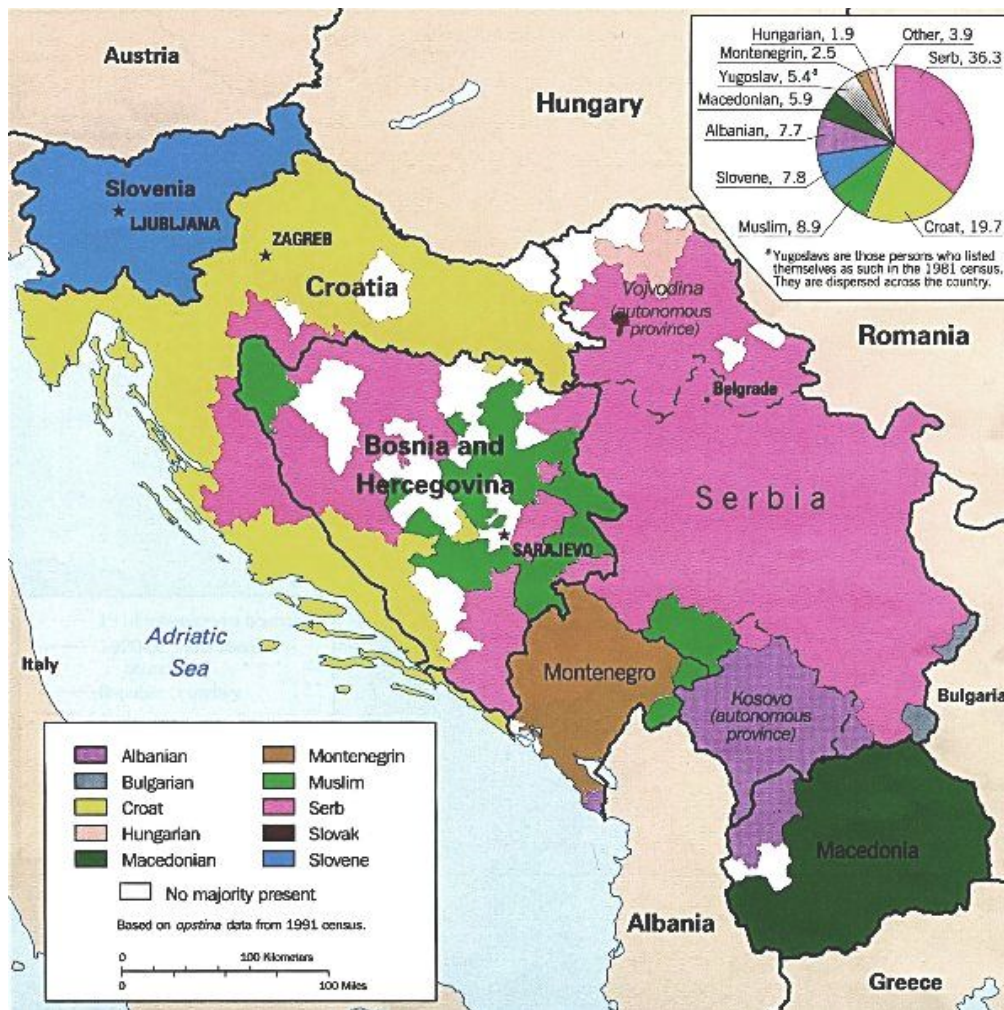
⁴<http://thebosnianwarfactstimelinehistorygenocidecriminals.wordpress.com/2007/08/24/bosnian-war-casualties>

⁵J. Baylis & S.Smith, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μεταφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 216

⁶Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 25

⁷Οπ.π. σελ. 159

⁸<http://el.wikipedia.org/wiki>

Εικόνα 2: Η κατανομή των εθνοτήτων στην ευρύτερη περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας

Πηγή: <http://www.historyplace.com/worldhistory/genocide/ethnic-yugo.jpg>

Η διεθνής διπλωματία από την πλευρά της, εφάρμοσε δύο διαφορετικές πολιτικές από ανθρωπιστικής απόψεως. Δεχόταν το πραξικόπημα των Σλοβένων, των Κροατών και των Βοσνίων μουσουλμάνων κατά της νομίμου μέχρι το 1990, κυβέρνησης του Βελιγραδίου αλλά δε δεχόταν το πραξικόπημα των Βοσνιοσέρβων, κατά της μη διεθνώς αναγνωρισμένης ως τότε διοίκησης του Σεράγεβο. Οι δυτικοί διακήρυξαν ουσιαστικά ότι άλλους λαούς δε θέλουν να τους υποχρεώσουν να ζουν μαζί ενώ άλλους λαούς είναι διατεθειμένοι να τους εξαναγκάσουν με το ζόρι να ζουν μαζί. Διακήρυξαν ότι υπάρχουν διεθνή σύνορα που μπορούν να αλλάξουν με τη μέθοδο της αποσχίσεως και εσωτερικά διοικητικά σύνορα, τα οποία τα αναγνωρίζουν ως διεθνή κι είναι διατεθειμένοι να τα προασπίσουν με στρατιωτική επέμβαση. Η αντιφατική αυτή συμπεριφορά δεν εξυπηρετούσε ούτε τα ανθρώπινα δικαιώματα ούτε τη διεθνή σταθερότητα. Αντίθετα οδηγούσε σε αποσταθεροποίηση της ευρύτερης περιοχής και εγκυμονούσε κινδύνους ανθρωπιστικών καταστροφών ανυπολόγιστης έκτασης, ιδιαίτερα για τις πολλές

διάσπαρτες μειονότητες που υπήρχαν στην περιοχή, ως αποτέλεσμα της αναρχίας και του χάους που θα επακολουθούσε.⁹

Μόλις η Βοσνία-Ερζεγοβίνη διακήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Γιουγκοσλαβία, οι Σέρβοι, των οποίων στρατηγικός στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα νέο σερβικό κράτος της Δημοκρατίας της Σέρπσκα (RS), που θα περιλάμβανε μέρος του εδάφους της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, περικύκλωσαν το Σεράγεβο με δύναμη 18.000 στρατιωτών και κατέλαβαν τους γύρω λόφους. Έβαλαν εναντίον της πόλης με πυροβολικό, όλμους, τεθωρακισμένα οχήματα, αντιαεροπορικά πυροβόλα, βαριά πολυβόλα, πολλαπλούς εκτοξευτές ρουκετών, πυραύλους, βομβαρδισμό αεροσκαφών και ελεύθερους σκοπευτές. Αν και η ανεξαρτησία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναγνωρίστηκε διεθνώς το 1992, οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. Ο ΟΗΕ άνοιξε το αεροδρόμιο του Σεράγεβο για να δημιουργηθεί αερογέφυρα παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας προς τους πολιορκημένους αμάχους, στα τέλη Ιουνίου 1992. Η επιβίωση των κατοίκων του Σεράγεβο επετεύχθη σε μεγάλο βαθμό από την υποστήριξη αυτή. Από την πλευρά της δύναμης του ΟΗΕ υπήρξαν σημαντικές απώλειες. Περίπου 320 στρατιώτες της δύναμης αυτής με την ονομασία «UNPROFOR» σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης.¹⁰ Τον Ιούνιο του 1993 το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών προώθησε λύση δημιουργίας έξι «ασφαλών περιοχών» για τους Βόσνιους μουσουλμάνους και 25.000 στρατιώτες των Ηνωμένων Εθνών διατάχθηκαν να υπερασπιστούν τις περιοχές αυτές χρησιμοποιώντας ακόμη και βία.¹¹

Ιδιαίτερα στην μεγαλύτερη πόλη και πρωτεύουσα, το Σεράγεβο η διαμάχη κατέληξε σε μια τετραετή πολιορκία (6 Απριλίου 1992 έως Οκτώβριο 1995) από τους Σέρβους (της Ερζεγοβίνης και της Σερβίας μαζί), εναντίον των μουσουλμάνων της πόλης, οι οποίοι κατοικούσαν το μεγαλύτερο μέρος αυτής. Οι απώλειες των μουσουλμάνων ήταν πολυάριθμες και η καταστροφή της πόλης ολοκληρωτική, προκαλώντας μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών. Οι βοσνιακές δυνάμεις άμυνας της κυβέρνησης μέσα στην πολιορκημένη πόλη, ήταν ανεπαρκώς εξοπλισμένες και δεν μπορούσαν να διασπάσουν τον εγκλωβισμό τους. Η μοναδική διέξοδος προς την ελευθερία ήταν μια υπόγεια σήραγγα που κατασκευάστηκε για τον απεγκλωβισμό των αμάχων, αλλά και για τη μεταφορά ενισχύσεων, εφοδίων και οπλισμού για τους αμυνόμενους. Μέσα στην πόλη, οι Σέρβοι ήλεγχαν τις περισσότερες από τις σημαντικότερες στρατιωτικές θέσεις και οι περισσότεροι δρόμοι ονομάστηκαν μεταφορικά «σοκάκια των ελευθέρων σκοπευτών». Οι εκθέσεις των

⁹Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 140

¹⁰<http://www.cissm.umd.edu/papers/files/burg.pdf>

¹¹<http://el.wikipedia.org/wiki>

διεθνών οργανισμών αναφέρουν κατά μέσο όρο τη ρίψη περίπου 329 οβίδων ανά ημέρα, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, με ανώτατο όριο τις 3.777 στις 22 Ιουλίου του 1993. Μετά την σφαγή στην αγορά του Markale (από ρίψη βλημάτων όλμων), ο ΟΗΕ εξέδωσε ένα τελεσίγραφο και μια προθεσμία για την σερβικές δυνάμεις να αποσύρουν τα βαρέα όπλα τους, πέρα από μια δεδομένη γραμμή, διαφορετικά θα αντιμετώπιζαν τις αεροπορικές επιδρομές από το «NATO». Από τον Ιανουάριο ως τον Απρίλιο του 1995 διακηρύχθηκε η ανακωχή ανάμεσα στους Σέρβους της Βοσνίας από τη μία και τους Βόσνιους μουσουλμάνους και Κροάτες από την άλλη, αλλά οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν και οι προσπάθειες ανανέωσης της συμφωνίας απέτυχαν. Το 1995, οι διεθνείς δυνάμεις στράφηκαν εναντίον των πολιορκητών, μετά και τη δεύτερη σφαγή στην ίδια αγορά, κατά την οποία 37 άνθρωποι σκοτώθηκαν και 90 τραυματίστηκαν. Με τη συμμετοχή και χερσαίων στρατιωτικών δυνάμεων της Βοσνίας και της Κροατίας από κοινού, οι Σέρβοι οδηγήθηκαν μακριά από το Σεράγεβο και αποκαταστάθηκε η ασφάλεια, καθώς και η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, η ύδρευση και η θέρμανση στην πόλη.¹²

Η πολιορκία του Σεράγεβο, ήταν η μεγαλύτερη πολιορκία πόλης στην ιστορία του σύγχρονου πολέμου. Κατά τον πόλεμο της Βοσνίας, οι σερβικές δυνάμεις της σερβικής δημοκρατίας και του Λαϊκού Στρατού της πρώην Γιουγκοσλαβίας, πολιορκούσαν το Σεράγεβο, από την 5 Απριλίου 1992 μέχρι την 29 Φεβρουαρίου 1996. Η καταστροφή της πόλης, εξαιτίας της τετραετούς πολιορκίας της, μπορεί να συγκριθεί μόνο με πολεμικές καταστροφές του ΄Β παγκοσμίου πολέμου. Δεν είχε παρατηρηθεί από τότε, τέτοια αδυσώπητη βία κατά των κατοίκων μιας ευρωπαϊκής πόλης, έτσι ώστε να βρεθούν σε μια κατάσταση μεσαιωνικής στέρησης και του συνεχούς τρόμου του θανάτου. Ακόμη και τα σπίτια, τα σχολεία, και τα νοσοκομεία, έγιναν στρατιωτικοί στόχοι, για να καμφθεί το ηθικό των πολιορκημένων και να επιτευχθεί ο στόχος των πολιορκητών, που στόχευαν στην απομάκρυνση των μουσουλμάνων από την πόλη. Ο τερματισμός των συγκρούσεων επιτεύχθηκε τον Οκτώβριο του 1995. Στις 14 Δεκεμβρίου 1995, η συμφωνία του «Dayton» έφερε ειρήνη στη χώρα και οδήγησε στη σταθεροποίηση της βοσνιακής κυβέρνησης, που δήλωσε επισήμως το τέλος της πολιορκίας του Σεράγεβο στις 29 Φεβρουαρίου του 1996.

Το 2000 ο διοικητής των συνασπισμένων μουσουλμανικών και κροατικών δυνάμεων, Τιχομίρ Μπλάσκιτς καταδικάστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης σε 45 χρόνια φυλάκιση (η μεγαλύτερη ποινή που έχει επιβληθεί από αυτό το δικαστήριο) για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ενώ το 2001 και ο διοικητής των δυνάμεων των Σέρβων της Βοσνίας, Ράντισλαβ Κάραζιτς καταδικάστηκε σε 46 χρόνια φυλάκιση από το δικαστήριο

¹²www.historyplace.com/worldhistory/genocide/bosnia.htm

του ΟΗΕ για εγκλήματα πολέμου.¹³ Στις 4 Δεκεμβρίου του 2007 η χώρα υπέγραψε συμφωνία για σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ στις 23 Δεκεμβρίου του 2008, τα τρία μεγαλύτερα κόμματα στη χώρα συμφώνησαν να προωθήσουν πρωτοβουλία για την υιοθέτηση των απαιτούμενων συνταγματικών αλλαγών, προκειμένου να αλλάξει η διοικητική δομή της χώρας, για να βρεθεί αυτή πιο κοντά στην ΕΕ.¹⁴

1.2. Η επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Πολλοί σκεπτικιστές, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου αναρωτήθηκαν για το κατά πόσο η ύπαρξη του ΝΑΤΟ είναι αναγκαία και διατυπώθηκε η σκέψη του περιορισμού ή ακόμα και της κατάργησής του. Στην προσπάθεια της η Συμμαχία να εξασφαλίσει λόγο ύπαρξης αναζήτησε έναν νέο ρόλο και τόνισε τη δυνατότητα της να πραγματοποιεί στρατιωτικές επεμβάσεις προς επίλυση ανθρωπιστικών κρίσεων, εφόσον υπήρχε πολιτική απόφαση είτε από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, είτε από τα μέλη του Οργανισμού. Η απόφαση να αναμιχθεί το ΝΑΤΟ στην περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ήταν σχετικά εύκολο να ληφθεί, διότι ήταν εντός των παραδοσιακών ορίων ευθύνης και δράσης του (Ευρώπη και Βόρεια Αμερική), αλλά και επιπλέον η περιοχή άνηκε στην Ευρώπη και πολλές γειτονικές χώρες θεώρησαν ότι εξαιτίας του εμφυλίου θίγονται συμφέροντα τους. Το ΝΑΤΟ είναι ο μόνος Οργανισμός που είχε και την εμπειρία και τις δυνατότητες να πραγματοποιεί τέτοιου είδους επεμβάσεις. Αντίθετα η ΕΕ έχει πολύ περιορισμένες δυνατότητες ανάληψης παρόμοιας δράσης.¹⁵

Οι στρατιωτικές επιδρομές του ΝΑΤΟ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, υλοποιώντας τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και του ΟΗΕ, κατάφεραν να βάλουν ένα τέλος στη θηριωδία του εμφυλίου στην περιοχή. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σχεδόν 10.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν ή είναι αγνοούμενοι εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου μόνο στην πόλη του Σεράγεβο, συμπεριλαμβανομένου και πάνω των 1.500 παιδιών. Επιπλέον 56.000 άτομα τραυματίστηκαν, εκ των οποίων τα 15.000 ήταν παιδιά. Στην απογραφή του 1991, πριν από την πολιορκία, η πόλη του Σεράγεβο είχε πληθυσμό 525.980 κατοίκους. Οι εκτιμήσεις για τον αριθμό των ατόμων που ζούσαν στην πόλη, με τη λήξη της πολιορκίας, ήταν μεταξύ 300.000 και 380.000 κατοίκων, λόγω της μαζικής μετανάστευσης του πληθυσμού.¹⁶

¹³<http://el.wikipedia.org/wiki>

¹⁴Οπ.π.

¹⁵Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

¹⁶http://www.en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Sarajevo

Η «UNICEF» αναφέρει ότι από τα 65.000 με 80.000 παιδιά της πόλης κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, τουλάχιστον 40% είχαν άμεσα πυροβοληθεί από ελεύθερους σκοπευτές, 51% είχαν δει κάποιον να σκοτώνεται, 39% είχαν χάσει ένα ή περισσότερα μέλη της οικογένειά τους, 19% ήταν αυτόπτες μάρτυρες μιας σφαγής, 48% είδαν το σπίτι τους να καταλαμβάνεται από κάποιον άλλο, 73% είδαν το σπίτι τους να γίνεται στόχος επίθεσης, και το 89% είχαν ζήσει σε υπόγεια καταφύγια. Επίσης σπίτια και διαμερίσματα λεηλατήθηκαν συστηματικά ή κάηκαν και άμαχοι θανατώθηκαν. Οι άνδρες διαχωρίζονταν από τις γυναίκες και φυλακίζονταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι γυναίκες ήταν χωριστά έγκλειστες στα κρατητήρια, υπό εξαιρετικά ανθυγιεινές συνθήκες. Πολλές βιάστηκαν επανειλημμένα. Επιπλέον οι υλικές ζημιές στο Σεράγεβο, ως αποτέλεσμα της πολιορκίας, συμπεριελάμβαναν προστατευόμενους από το διεθνές δίκαιο στόχους, όπως νοσοκομεία, ιστορικά μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, ιατρικά συγκροτήματα και ιατρικές εγκαταστάσεις.¹⁷

Casualty figures according to RDC (as reported in March 2006)			
Total 96,175	Bosniaks	63,994	66.5%
	Serbs	24,206	25.2%
	Croats	7,338	7.6%
	other	637	0.7%
Total civilians 38,645	Bosniaks	32,723	84.7%
	Serbs	3,555	9.2%
	Croats	1,899	4.9%
	others	466	1.2%
Total soldiers 57,529	Bosniaks	31,270	54.4%
	Serbs	20,649	35.9%
	Croats	5,439	9.5%
	others	171	0.3%
unconfirmed	4,000		

Πίνακας 1: Οι συνολικές ανθρώπινες απώλειες στον εμφύλιο της Βοσνίας.

Πηγή: <http://thebosnianwarfactstimelinehistorygenocidecriminals.wordpress.com/2007/08/24/bosnian-war-casualties>

¹⁷<http://www/el.wikipedia.org/wiki/>

Η επέμβαση του NATO αν και έγινε στο όνομα της διεθνούς νομιμότητας και περιφερειακής σταθερότητας, στην ουσία εξυπηρετούσε εκείνους που είχαν παραβιάσει τη διεθνή νομιμότητα με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα πολύ κακό προηγούμενο για την πολιτική σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Επιπλέον ήθελαν να υποχρεώσουν τρεις διαφορετικούς λαούς που αποδεδειγμένα δεν ήθελαν να ζήσουν ενωμένοι να ζήσουν υπό κοινή στέγη με ενιαία κρατική υπόστασης.¹⁸ Οι νατοϊκοί αεροπορικοί βομβαρδισμοί είχαν σημαντικό κόστος σε ζωές αμάχων και σε υποδομές αλλά μηδαμινό κόστος στις γιουγκοσλαβικές ένοπλες δυνάμεις όπως ομολόγησαν τα νατοϊκά επιτελεία. Για αυτόν το λόγο η εμπλοκή των νατοϊκών χερσαίων δυνάμεων αποκλείστηκε.¹⁹ Τελικά το επιθυμητό αποτέλεσμα για τη δύση, ήρθε σε πολύ μεγάλο ποσοστό, εξαιτίας της ύπαρξης μιας αξιόπιστης χερσαίας δύναμης αποτελούμενης από Βόσνιους μουσουλμάνους και Κροάτες, οι οποίοι και συνεργάστηκαν με τις νατοϊκές δυνάμεις, ως συστατικό στοιχείο μιας συνολικότερης στρατηγικής.²⁰

Η νατοϊκή δύναμη υλοποίησης και εφαρμογής της ειρηνευτικής συμφωνίας του «Dayton», αναπτύχθηκε το Δεκέμβριο του 1995 (IFOR) και αντικαταστάθηκε ένα χρόνο αργότερα από τη νατοϊκή δύναμη σταθεροποίησης(SFOR). Η SFOR συνέβαλε στο να δημιουργηθεί ένα ασφαλές περιβάλλον για να ανοικοδομηθεί η χώρα και να επουλωθούν οι πληγές του εμφυλίου.²¹ Η παρουσία της ειρηνευτικής δύναμης του NATO στη Βοσνία αποσκοπούσε στο να διατηρηθεί η ενότητα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, να συντριβεί η ανταρσία των τοπικών Βοσνιοσέρβων, να επιβληθούν συνθήκες συμφιλίωσης με παραμερισμό των ακραίων εθνικιστικών στοιχείων κάθε κοινότητας, έτσι ώστε μελλοντικά να ηρεμήσει η χώρα και να μπορέσουν οι ειρηνευτικές δυνάμεις να αποχωρήσουν.²² Στην ουσία όμως η επέμβαση ήταν ο βασικός μοχλός για να εμπεδωθεί η ηγεμονία των ΗΠΑ σε όλη τη δυτική Ευρώπη.²³ Επίσης η συνεχής αποδυνάμωση της Σερβίας, τόσο στρατιωτικά όσο και οικονομικά την μετέτρεπε σταδιακά σε παράγοντα αποσταθεροποίησης στην περιοχή.²⁴

Στις 2 Δεκεμβρίου 2004, 9 χρόνια μετά την υπογραφή της συνθήκης του Dayton η νατοϊκή δύναμη σταθεροποίησης αποχώρησε από τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, διατηρώντας μόνο ένα στρατηγείο στο Σεράγεβο και παραχωρώντας τη συνέχιση του έργου διατήρησης της ειρήνης σε μια στρατιωτική αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποκλειστικά

¹⁸Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 139

¹⁹Οπ.π. σελ. 143

²⁰Οπ.π. σελ. 166

²¹http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52122.htm

²²<http://www.cissm.umd.edu/papers/files/burg.pdf>

²³Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 137

²⁴Οπ.π. σελ. 16

προληπτικού ρόλου, με το όνομα «ALTHEA». Η πρώτη αυτή στην ιστορία του NATO ανθρωπιστικού χαρακτήρα επέμβαση, στη μετά τον ψυχρό πόλεμο εποχή, θεωρήθηκε απολύτως επιτυχημένη, μιας και δεν υπήρξε καμία συμμαχική ανθρώπινη απώλεια από εχθρική δράση. Έτσι η συμμαχία καταστάλαξε στο νέο της ρόλο, τον οποίο θα έπαιζε στη διεθνή σκηνή, με αποτέλεσμα να προετοιμαστεί το έδαφος και για παρόμοιες μελλοντικές αποστολές επιβολής της ειρήνης, όπως στο Κόσσοβο στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν.²⁵

1.3. Ο ρόλος της δράσης των Διεθνών Οργανισμών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Στη συγκεκριμένη περιοχή δραστηριοποιήθηκαν διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ και ο ΟΑΣΕ. Στην εποχή της κρίσης, στην περιοχή βρέθηκε προσωπικό αυτών των οργανισμών για ένα συνεχές διάστημα με ανάπτυξη παρατηρητών, πολιτικού και στρατιωτικού η και αστυνομικού προσωπικού με συγκεκριμένη αποστολή και όχι ως μια απλή επίσκεψη κάποιων αξιωματούχων ή διαπραγματευτών.²⁶ Το 1992 λίγους μήνες μετά την κήρυξη του πολέμου ιδρύθηκε από τον ΟΗΕ η προστατευτική δύναμη με την ονομασία UNPROFOR, με εντολή να συμβάλει στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας. Η εντολή της δύναμης καθώς και το μέγεθος της διευρύνθηκαν προκειμένου να ανταποκριθεί στην ανάγκη παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, στην προστασία των ασφαλών περιοχών όπως ορίστηκαν από το συμβούλιο ασφάλειας και στο συντονισμό των αεροπορικών επιθέσεων του NATO. Το συνολικό μέγεθος της δύναμης έφτασε τα 40.000 περίπου άτομα αποτελούμενα από στρατιωτικό προσωπικό κυρίως αλλά και αστυνομικούς και πολιτικούς υπαλλήλους από τις χώρες μέλη του οργανισμού. Ο ΟΗΕ από το 1992 έστειλε δεκάδες χιλιάδες στρατιώτες, τόσο στη Βοσνία όσο και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, αλλά με τη συμφωνία του «Dayton» το 1995, περιορίστηκε σε δευτερεύοντα ρόλο.²⁷ Μεγάλες ποσότητες ανθρωπιστικής βοήθειας, προωθήθηκαν μετά από διαπραγματεύσεις σε τοπικό επίπεδο με τους εμπόλεμους. Τα τρόφιμα και τα υπόλοιπα υλικά προέρχονταν από ανθρωπιστικές οργανώσεις τόσο διακρατικές, όπως η Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ, όσο και από μη κυβερνητικές. Παράλληλα με την UNPROFOR και τις προσπάθειες στο θέατρο των επιχειρήσεων, συνεχιζόταν και οι διαπραγματεύσεις για την επίτευξη διπλωματικής λύσης από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα/Ενωση.²⁸ Από το Δεκέμβριο του 1995 η παρουσία του ΟΗΕ στην περιοχή έγινε

²⁵<http://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/39436.htm>

²⁶Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 184

²⁷http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/bosnia_and_herzegovina/ipa/2010/part

²⁸Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 188

πιο διακριτική με την αποστολή μιας διεθνούς αστυνομικής Δύναμης, της «UNIPTF» για την επίβλεψη των αστυνομικών των βοσνιακών πλευρών, τη βελτίωση της λειτουργίας της χώρας, τον εκδημοκρατισμό και την τελική ενοποίηση της.²⁹

Ο ρόλος της πολιτικής διακυβέρνησης ανατέθηκε σε έναν νέο θεσμό, αυτόν του Ύπατου Εκπροσώπου της Διεθνούς Κοινότητας, ενώ τα θέματα εκλογών, δημοκρατικών θεσμών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανατέθηκαν στον ΟΑΣΕ και τα θέματα προσφύγων και ανθρωπιστικής βοήθειας στην UNHCR». Στην πορεία προς τις κάλπες η αποστολή του ΟΑΣΕ πιστοποιεί τα κόμματα και τους υποψηφίους, χρηματοδοτεί εκπαιδεύει και ελέγχει τα στελέχη των εκλογικών επιτροπών, επιβλέπει την εγγραφή των ψηφοφόρων στους εκλογικούς καταλόγους, και εκπαιδεύει και αναπτύσσει διεθνείς παρατηρητές.³⁰ Ο ΟΑΣΕ σε καμία περίπτωση δεν ανέπτυξε ειρηνευτική δύναμη με οπλισμένους άνδρες στην περιοχή. Η παρουσία του ήταν εκτενής αλλά διακριτική, με παρατηρητές και πολιτικό προσωπικό. Ο Οργανισμός έδωσε έμφαση στην προώθηση και διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, των δημοκρατικών θεσμών και της διενέργειας ελεύθερων και τίμιων εκλογών, επίσης ίδρυσε και έθεσε υπό την επίβλεψη του το βαλκανικό παρατηρητήριο ελέγχου των εξοπλισμών.³¹

1.4. Η εμπλοκή της ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

1.4.1. Πολιτικές αποφάσεις της ΕΕ για την ανοικοδόμηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης

Πολιτικές αποφάσεις της ΕΕ συνέβαλλαν τα μέγιστα στην οικονομική ανασυγκρότηση της πληγείσας από τις συγκρούσεις περιοχής. Έτσι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας (3-4/6/99) αποφάσισε την ίδρυση ενός οργανισμού για την υλοποίηση των κοινοτικών προγραμμάτων ανοικοδόμησης της περιοχής των δυτικών Βαλκανίων. Επίσης το Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι τόνισε και αυτό την ανάγκη ενός ενιαίου κανονιστικού πλαισίου για τη βοήθεια στη περιοχή. Τον Οκτώβριο του 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την ίδρυση ενός ταμείου οικονομικής ανάπτυξης για τα δυτικά Βαλκάνια που θα το διαχειρίζεται από κοινού η ΕΕ και οι χώρες της περιοχής και θα αποσκοπεί σε έργα μεγάλων υποδομών και σε «institution building».³² Επιπλέον στην Κολωνία υιοθετήθηκε

²⁹<http://www.cissm.umd.edu/papers/files/burg.pdf>

³⁰Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 189

³¹Οπ.π. σελ. 194

³²Οπ.π. σελ. 253

το Σύμφωνο Σταθερότητας, στη διάρκεια υπουργικής διάσκεψης που συμμετείχαν τριάντα κράτη, πολλοί διεθνείς οργανισμοί (ΟΗΕ και ΟΑΣΕ), το Συμβούλιο της Ευρώπης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα. Το Σύμφωνο Σταθερότητας αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, σε μια προσπάθεια να εμπεδωθεί η ειρήνη, η δημοκρατία, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η οικονομική ευημερία, έτσι ώστε να επιτευχθεί η σταθερότητα σε όλη την περιοχή. Έτσι στα πλαίσια του συμφώνου ιδρύθηκε ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης της ΝΑ Ευρώπης με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που στόχο είχε την οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής μέσω της υλοποίησης ενός πλέγματος οικονομικής βοήθειας. Με τη βοήθεια του Συμφώνου το εμπόριο των χωρών της ΝΑ Ευρώπης στράφηκε προς την ΕΕ, ενισχύθηκαν οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να μειωθούν οι εντάσεις, βελτιώθηκε η αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών δομών, ενδυναμώθηκαν οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς, αυξήθηκαν οι επενδύσεις στις υποδομές και υιοθετήθηκαν πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος.³³

Σε συνέχεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας υιοθετήθηκε το σχετικό έγγραφο της φιλανδικής προεδρίας που αφορούσε τη μη-στρατιωτική διαχείριση κρίσεων από την ΕΕ. Μάλιστα εκφράστηκε η φιλοδοξία να γίνει η παρουσία της Ένωσης στον ευαίσθητο αυτό τομέα αποτελεσματικότερη, ουσιαστικότερη και ταχύτερη. Για την επιτυχία της προσπάθειας υιοθετήθηκε απαραίτητο συντονιστικό όργανο στα πλαίσια του Συμβουλίου των Υπουργών για ταχείς χρηματοδοτικές διαδικασίες και μηχανισμούς αποτελεσματικότερης συνεργασίας με περιφερειακές δυνάμεις και Διεθνείς Οργανισμούς.³⁴

Επίσης προτάθηκε η δημιουργία βαλκανικού παρατηρητηρίου για τις μειονότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς επίσης και βαλκανικό κέντρο πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων. Παράλληλα με τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις, διάφορα προγράμματα συνέβαλλαν στη δημιουργία νέας πολιτικής και επιχειρηματικής κουλτούρας στον ευπαθή αυτόν χώρο και ιδιαίτερα στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς, από την οποία ταλανιζόταν η περιοχή. Επίσης έγινε προσπάθεια ένταξης στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου προκειμένου να πραγματοποιηθεί ενσωμάτωση της περιοχής στα παγκόσμια οικονομικά δρώμενα, να ενισχυθούν οι εμπορευματικές και επενδυτικές ροές, οι οποίες θα στήριζαν τις διαδικασίες οικονομικής αλληλεξάρτησης και εγκαθίδρυσης κλίματος οικονομικής και επενδυτικής σταθερότητας.³⁵

³³Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Φ. Πιέρρου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 291-293

³⁴Οπ.π. σελ. 283

³⁵Οπ.π. σελ. 286

Γενικά Η ΕΕ έδωσε βαρύτητα σε τρεις συνιστώσες. Στην ανθρωπιστική βοήθεια, στην ανοικοδόμηση και στην μακροοικονομική στήριξη γειτονικών κρατών. Μάλιστα από το 2000 και μετά οι κοινοτικές προσφορές αυξήθηκαν σημαντικά.³⁶ Γενικά στην ΕΕ εδραιώθηκε η πεποίθηση ότι πρέπει να παρέμβει ενεργά στην περιοχή παρέχοντας σημαντική οικονομική βοήθεια, ενώ δόθηκε μεγάλη βαρύτητα σε δραστηριότητες ανθρωπιστικής βοήθειας, υπηρεσίες επείγοντος χαρακτήρα και διάσωσης, αποστολές αστυνομικής φύσης, εργασίες εκκαθάρισης ναρκών, επιχειρήσεις προστασίας ανθρώπινων δικαιωμάτων και προώθησης δημοκρατικού εκσυγχρονισμού και κυρίως επιχειρήσεις ανόρθωσης και ανασυγκρότησης περιοχών και χωρών.³⁷ Επιπλέον η ΕΕ στα πλαίσια του προγράμματος στήριξης «Λουμπλιάννα», στο «MIPD» (Multi-annual Indicative Planning Document) 2009-2011, έδωσε έμφαση στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Η αποκατάσταση της πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελεί μια δημοκρατική διαδικασία βασισμένη στο σεβασμό της πολιτισμικής ποικιλομορφίας και του διάλογου μεταξύ των κοινοτήτων, για να συμβάλει στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Η ενσωμάτωση αυτού στα γενικά σχέδια ανάπτυξης, είχε σαν βασικό ρόλο τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την οικοδόμηση μιας υγιούς κοινωνίας, στοχεύοντας τελικά στη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Ο πολιτισμός της Βοσνίας-Ερζεγοβίνη είναι πλούσιος και πρέπει να προστατευθεί και να αναζωογονηθεί. Η ανοικοδόμηση των σημαντικών μνημείων της πολυπολιτισμικότητας θα διευκολύνουν την διαπολιτισμική κατανόηση, ενώ η προστασία, η προώθηση και η αύξηση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα βελτιώσει τη ποιότητα ζωής και θα ωφελήσει ολόκληρη την κοινωνία μέσω της ενθάρρυνσης για πολιτιστικό τουρισμό. Το ολοκληρωμένο σχέδιο αποκατάστασης συμπεριέλαβε τα ιστορικά κτήρια και τις περιοχές που ήταν ιδιαίτερα σημαντικές και απαιτούσαν επείγοντως τη συντήρηση και την αποκατάσταση, όπως ήταν για παράδειγμα το δημαρχείο του Σεράγεβο. Τέτοιου είδους δράσεις δεν εξυπηρετούν μόνο την ιστορική μνήμη, αλλά αποτελούν και απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύγχρονη αποκατάσταση, την οικονομική ανάπτυξη και τη συμφιλίωση μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων της περιοχής.

³⁶Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Φ. Πιέρρου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 254

³⁷Οπ.π. σελ. 281-282

1.4.1.1. Η διαδικασία Royaumont της ΕΕ³⁸

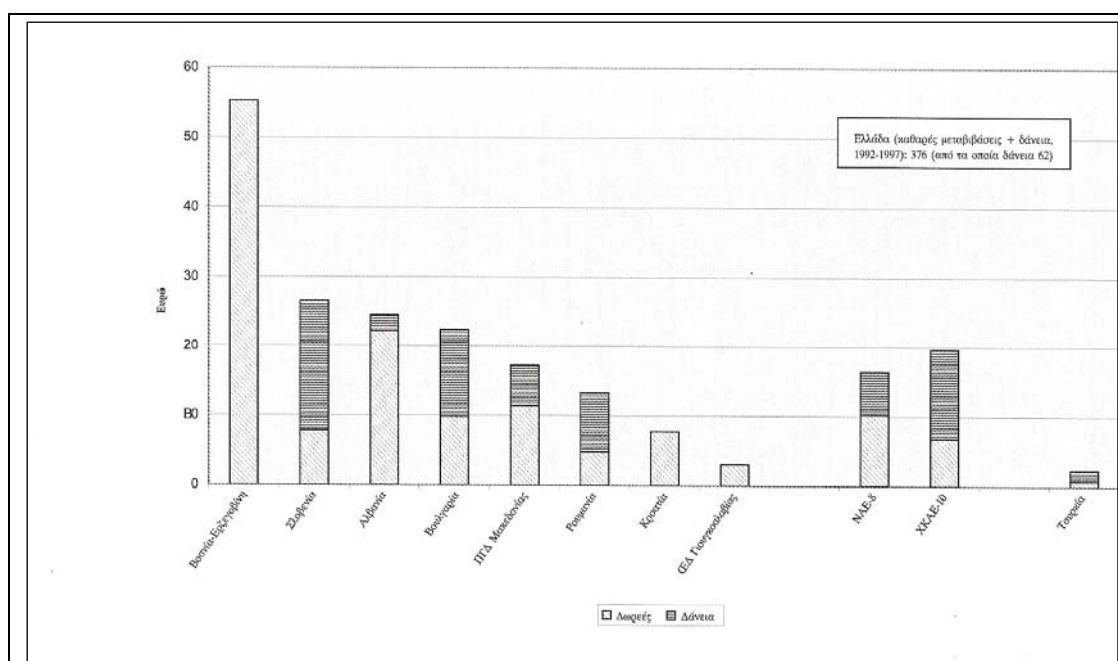
Ήταν μια πρωτοβουλία που έλαβε χώρα το Δεκέμβριο του 1995 στο Παρίσι και γεννήθηκε από τη δυναμική του Ευρωπαϊκού Συμφώνου Σταθερότητας που υπογράφηκε το Μάρτιο του 1995, ως επακόλουθο της συμφωνίας του «Dayton». Βασικός στόχος της διαδικασίας αυτής ήταν η επίτευξη της σταθερότητας και της καλής γειτονίας στη ΝΑ Ευρώπη, μέσω της πραγματοποίησης μιας σειράς προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που δίνουν έμφαση στην προώθηση του διασυνοριακού διαλόγου και που αναπτύσσουν δίκτυα επικοινωνίας ανάμεσα σε αντιπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών της περιοχής. Αυτή η διαδικασία θεωρείται ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον εξοβελισμό των εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Έτσι φιλοδοξείται να κινητοποιηθούν και να συσπειρωθούν όλοι οι φορείς και παράγοντες των βαλκανικών κοινωνιών που υπό την αιγίδα των κυβερνήσεων τους διατίθενται να υπερβούν την εθνική και κοινωνική τους προέλευση και να εργασθούν για τη σύσφιξη των διμερών και πολυμερών σχέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής.

Το Νοέμβριο του 1998 εντάχθηκε στο πλαίσιο δράσης της ΚΕΠΠΑ, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να χρηματοδοτηθεί από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Επίσης τον Ιούνιο του 1999 το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ ανέθεσε στη διαδικασία «Royaumont» και τον πρόσθετο σημαντικό ρόλο του πεδίου των μέσων ενημέρωσης, εκπαίδευσης και του δια-κοινοβουλευτικού διαλόγου. Στην πραγματικότητα με τη διαδικασία αυτή επιδιώκεται βραχυπρόθεσμα η αποφυγή μιας περεταίρω κλιμάκωσης της έντασης και μακροπρόθεσμα η ανάπτυξη σχέσεων που δε θα χαρακτηρίζονται από εχθρότητα και αντιπαλότητα. Έτσι η προώθηση των οικονομικών συναλλαγών δε συνέβαλε μόνο στην ανάγκη της ικανοποίησης των αναγκών μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, αλλά απεκόμισε κυρίως πολιτικά οφέλη, όπως η αποκλιμάκωση της έντασης και η σταθεροποίηση των νέων πολιτικών και οικονομικών συστημάτων των χωρών της περιοχής. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις επιδιώχθηκε η επιβίωση και η ανάσχεση της τάσης κατακερματισμού χωρών όπως η περίπτωση της Βοσνίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι πρώτη φορά αναπτύχθηκε μια τέτοιας έκτασης πολυμερής πρωτοβουλία που εκτός από τη Διεθνή Κοινότητα συμμετείχε και ο ιδιωτικός φορέας. Επιπλέον με την συγκεκριμένη πρωτοβουλία ενδυναμώθηκε η δημοκρατία και η κοινωνία των πολιτών, δημιουργώντας έτσι μακροχρόνια τις συνθήκες απόρριψης των εθνικιστικών αντιλήψεων που κυριάρχησαν στα χρόνια του πολέμου στην περιοχή.

³⁸Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Φ. Πιέρρου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 294-296

1.4.2. Η οικονομική στήριξη της ΕΕ

Στις πρωτοβουλίες οικονομικού χαρακτήρα της ΕΕ εντάσσεται και η ένταξη της ΝΑ Ευρώπης στο Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών Κεντρικής Ευρώπης και κατ' επέκταση στο ευρωπαϊκό και στο διεθνές σύστημα. Έτσι διευκολύνθηκε η ενσωμάτωση της περιοχής στις ευρωπαϊκές δομές και ενισχύθηκε η μετάβαση από το καθεστώς της κρατικά ελεγχόμενης οικονομίας, στο καθεστώς της ελεύθερης οικονομίας με χρηματοδότηση των υποδομών από κεφάλαια που προέρχονται από διεθνείς οργανισμούς και τράπεζες, αλλά και από τον τομέα των επιχειρήσεων.³⁹

Διάγραμμα 1 : Κοινοτική βοήθεια στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Μέση ετήσια κατά κεφαλήν αξία 1990-1998)

Πηγή: Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2000) σελ:280

Το Μάιο του 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Παγκόσμια Τράπεζα δημιούργησαν ένα συντονιστικό μηχανισμό που εγκρίθηκε και από το Συμβούλιο Σταθερότητας, προκειμένου να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την περιφερειακή ανάπτυξη των Βαλκανίων.⁴⁰ Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα χρηματοδότησε έργα στον τομέα της κοινωνικής προστασίας, υγείας, εκπαίδευσης, καθώς και βοήθειας σε ευάλωτα άτομα, σε

³⁹Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Χ. Τσαρδανίδη], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 297

⁴⁰Οπ.π. σελ. 251

πρόσφυγες, σε εκτοπισμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες. Επίσης είναι ανοικτό το ενδεχόμενο χρηματοδότησης σχεδίων στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, και των οδικών υποδομών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η τράπεζα πιστώνει με το ποσό του 50% του έργου, με περίοδο αποπληρωμής τα 15-20 έτη και με περίοδο χάριτος 3-5 έτη, με ευνοϊκά επιτόκια.

Στην πολιτική της οικονομικής ενίσχυσης παρατηρήθηκε μια διαφιλονικία μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ σχετικά με το πώς θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η Βοσνία και η Γιουγκοσλαβία γενικότερα. Οι ΗΠΑ εξέφρασαν την άποψη ότι η οικονομική βοήθεια θα εγκυμονούσε τον κίνδυνο της μεγένθυσης της μαύρης αγοράς και της παραοικονομίας, ενώ από την άλλη, κατά την ΕΕ, η άρνηση παροχής αυτής της βοήθειας με σκληρούς όρους αιρεσιμότητας θα επιδείωνε τα προβλήματα στην περιοχή.

1.5. Η συνεισφορά της Ελλάδας

Η χώρα μας, ως η μοναδική στην περιοχή χώρα μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, βρέθηκε σε κυρίαρχη θέση από πλευράς συντελεστών ισχύος. Κατά συνέπεια η Ελλάδα αναγκάστηκε από τις εξελίξεις να αναπροσανατολίσει την εξωτερική και την όλη πολιτική της διεκδικώντας σταθεροποιητικό ρόλο στην περιοχή. Η ελληνική εξωτερική πολιτική για την περιοχή, σε γενικές γραμμές, συνίσταται στην ανάληψη όλων εκείνων των πρωτοβουλιών, τόσο μεμονωμένα, όσο και στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών και ευρωατλαντικών θεσμών, για την εξασφάλιση, στην περιοχή των Βαλκανίων, πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας. Επίσης η ευρύτερη περιοχή των δυτικών Βαλκανίων, υποβοηθήθηκε με προώθηση από τη χώρα μας πρωτοβουλιών για την οικονομική ενίσχυση και ανάπτυξη, την μετάπτωση\προσαρμογή της τοπικής οικονομίας στην οικονομία της αγοράς, αλλά και με την παροχή βοήθειας, υπό τη μορφή τεχνογνωσίας (know how), σε θεσμούς όπως ο συνήγορος του πολίτη, η μετάπτωση- προσαρμογή των Ενόπλων Δυνάμεων των χωρών στα πρότυπα του ΝΑΤΟ και η εκπαίδευση του προσωπικού των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων και των στελεχών των ΕΔ, ενώ παράλληλα προωθήθηκαν και οι επενδύσεις ιδιωτικών κεφαλαίων της χώρας μας προς την υπό ανασυγκρότηση περιοχή.⁴¹

Η Ελλάδα, ανταποκρινόμενη στις υποχρεώσεις της, που απορρέουν από την ιδιότητά της ως μέλους της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας του ΟΟΣΑ (OECD-Development Assistance Committee-DAC), ανέλαβε την υποχρέωση, όπως και όλα τα κράτη της ΕΕ, να υλοποιήσει ένα σχέδιο οικονομικής ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ 2002-

⁴¹<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

2011). Το ΕΣΟΑΒ, υιοθετήθηκε από την ελληνική Βουλή το Μάρτιο του 2002 (Νόμος 2996/ΦΕΚ 62 Α' / 28.03.2002) και αποτέλεσε ένα πενταετές αναπτυξιακό πρόγραμμα, ύψους 550 εκατ. €, οι πόροι του οποίου προέρχονταν από τον ελληνικό προϋπολογισμό, μέσω του οποίου χρηματοδοτήθηκαν έργα, επενδύσεις και δράσεις σε επτά βαλκανικές χώρες.(Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, Π.Γ.Δ.Μ., Ρουμανία και Σερβία). Το σχέδιο αυτό αποσκοπούσε κυρίως στην υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής, αλλά και στην ενδυνάμωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και συνεργασίας μεταξύ των χωρών της περιοχής μας. Σήμερα έχει ήδη υλοποιηθεί το έργο της ανακατασκευής/ανακαίνισης του κυβερνητικού κτιρίου «Φιλίας Ελλάδος-Βοσνίας και Ερζεγοβίνης» στο Σεράγεβο, συνολικού προϋπολογισμού 16.789.989 €, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 13.497.073 € (80,4%). Τα εγκαίνια του έργου πραγματοποιήθηκαν στις 23 Ιουλίου 2007 από τον Πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή και τον ομόλογό του, πρόεδρο του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης κ. Ν. Spirić. Το σκέλος του ΕΣΟΑΒ για την Βοσνία-Ερζεγοβίνη προέβλεπε για την περίοδο 2002-2006, χορήγηση 19.530.000 Ευρώ, από τα οποία ποσοστό 20% προορίζεται για ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις και 1% για το Ταμείο Μικρών Έργων (195.300 Ευρώ). Η ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια Κατά την περίοδο 1996-2002 ανήλθε συνολικά σε 54,730 εκατ. \$. Από αυτό το ποσό, για εξοπλισμό σχολείων δόθηκαν 5.000.000δρχ και 10.000.000 δρχ. δωρίθηκαν για χρηματοδότηση της βαλκανικής ανθολογίας και λογοτεχνίας. Επίσης χρηματοδοτήθηκε η ανακατασκευή του νοσοκομείου Κάσιντο (δημιουργία μονάδας εντατικής θεραπείας) με 150.000.000 δρχ. (2001). Για τον ίδιο σκοπό εγκρίθηκαν 200.000.000 δρχ. το 2002 (για τη μικροβιολογική μονάδα του νοσοκομείου).⁴² Επιπλέον χρηματοδοτήθηκε ο εξοπλισμός και η λειτουργία των μορφωτικών κέντρων της ελληνικής πρεσβείας στο Σεράγεβο και στη Μπάνια Λούκα. Τέλος η ελληνική ιδιωτική επενδυτική παρουσία στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη εκπροσωπείται από δέκα περίπου ελληνικές εταιρείες. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των βοσνιακών αρχών, οι ελληνικές επενδύσεις κατέχουν την 7η θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στη χώρα.⁴³

Κάτω από την καθοδήγηση της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (ΕΑΒ) του ΟΟΣΑ, η ελληνική Δημοκρατία και η Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης έχουν έντονο ενδιαφέρον να συνάψουν προωθημένη συμβατική σχέση βασισόμενη στη συνεργασία και τη διαφάνεια, σε συνδυασμό με ένα πρόγραμμα αναπτυξιακής βοήθειας, (και επίσης) ότι οι αντικειμενικοί σκοποί του συγκεκριμένου προγράμματος αποβλέπουν στην συνεισφορά

⁴²http://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf

⁴³<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

προς την οικονομική ανάπτυξη και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης⁴⁴. Η ελληνική εξωτερική πολιτική για τα Βαλκάνια, σε γενικές γραμμές, συνίσταται στην ανάληψη όλων εκείνων των πρωτοβουλιών, τόσο μεμονωμένα, όσο και στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών και ευρωατλαντικών θεσμών, για την εξασφάλιση στην περιοχή των Βαλκανίων, πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, με παράλληλη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς(δημοκρατική ομαλότητα, λειτουργία των θεσμών, συνεργασία, ανάπτυξη και ευημερία), αλλά και παροχή της κατάλληλης βοήθειας για την εκπλήρωση των σχετικών κριτηρίων, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη όλων ανεξαιρέτως των χωρών της βαλκανικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το NATO και τους λοιπούς ευρωπαϊκούς και Ευρωατλαντικούς θεσμούς. Στην κατεύθυνση αυτή η Ελλάδα συμμετέχει με στρατιωτικό προσωπικό σε ειρηνευτικές και άλλες αποστολές μεικτών πολυεθνικών μονάδων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.⁴⁵

Γενικά ο στρατηγικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος στα Βαλκάνια είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για σταθερότητα, δημοκρατική ομαλότητα, λειτουργία των θεσμών, συνεργασία, ανάπτυξη, ευημερία, καθώς και η εκπλήρωση των πολιτικών κριτηρίων ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη στην ΕΕ, το NATO και τους λοιπούς ευρωπαϊκούς και Ευρωατλαντικούς θεσμούς. Η ελληνική εξωτερική πολιτική υποστηρίζει, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη σταθερότητας και ειρήνης στην περιοχή, το σεβασμό και την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας του «Dayton» και των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, που διευθετούν το πρόβλημα στην περιοχή.⁴⁶ Ο ρόλος της Ελλάδας δε θα μπορούσε να είναι διαφορετικός στο θέμα της Βοσνίας Ερζεγοβίνης. Η χώρα μας δεν μπορεί να είναι απύσχα από τέτοιες επιχειρήσεις ιδιαίτερα στα Βαλκάνια που η Ελλάδα έχει ζωτικά συμφέροντα και ιδιαίτερα όταν συμμετέχουν πρόθυμα και οι εξ ανατολών γείτονες μας.⁴⁷

1.6. Η ανασυγκρότηση της περιοχής

Η ισπανική κυβέρνηση, προκειμένου να ξεκινήσει η ανακατασκευή της δημοτικής βιβλιοθήκης του Σεράγεβο, η οποία είχε καταστραφεί ολοσχερώς κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, δώρισε ένα εκατομμύριο ευρώ. Η Ισπανία επίσης έχει δωρίσει 1 εκατομμύριο ευρώ για την πρόσοψη του κτιρίου που θα στεγάσει την εθνική βιβλιοθήκη, καθώς και τα

⁴⁴<http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&cresrc=14&cnode=9>

⁴⁵<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

⁴⁶Οπ.π.

⁴⁷Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

γραφεία της διοίκησης της πόλης. Οι κύριοι χρηματοδότες για την ολοκλήρωση της ανοικοδόμησης της εθνικής βιβλιοθήκης ήταν οι κυβερνήσεις της Σερβίας, της Γαλλίας, της Αυστρίας, της Ολλανδίας, της Κύπρου της Νορβηγίας, της Κροατίας, των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Βρετανίας.

Η Νορβηγική κυβέρνηση, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Σουηδική Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης (SIDA) ανοικοδόμησαν το Ανώτατο Δικαστικό και Εισαγγελικό Μέγαρο (HJPC). Η συνολική επένδυση ανήλθε σε 4,2 εκατ. ευρώ. Η δημοκρατία της Ιταλίας μέσα σε 3 μήνες το 1999, κατασκεύασε ινστιτούτου φυσικοθεραπείας συνολικής επιφάνειας: 700 m² (Ινστιτούτο ILIDŽA). Οι κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Ελβετίας, ανέλαβαν την κατασκευή του δημοτικού σχολείου του Kulenovic, που είχε καταστραφεί κατά τη διάρκεια του πολέμου. Το νέο κτίριο που ανεγέρθηκε έχει συνολική επιφάνεια 4000 μ². Οι εργασίες του έργου διήρκεσαν μόνον 9 μήνες και η κατασκευή ολοκληρώθηκε μέσα στο 1998. Επίσης η ρωμαιοκαθολική εκκλησία της Γερμανίας κατασκεύασε τις εγκαταστάσεις για τις ανάγκες του γερμανικού "SFOR" (Sarajevo Peace Keeping Force). Το έργο ολοκληρώθηκε σε 2,5 μήνες και καταλαμβάνει συνολική επιφάνεια 4000m². Η σερβική ορθόδοξη εκκλησία αποκατέστησε την οροφή της ορθόδοξης μητρόπολης της πόλης σε 30 ημέρες. Τέλος οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κατασκεύασαν χώρους γραφείων της "USAID" συνολικής επιφάνειας 800 m² εντός 45 ημερών.⁴⁸

Το Σεράγεβο σήμερα έχει σημειώσει σημαντική ανάκαμψη από την άποψη του αριθμού των κτιρίων που έχουν πλήρως αποκατασταθεί και ξανακατοικηθεί. Ωστόσο, πολλά κτίρια παραμένουν με σοβαρές ζημιές και σκόπιμα αφήνονται ασυντήρητα και ακατοίκητα για να θυμίζουν την καταστροφή στους πολίτες της πόλης. Αφότου ο πόλεμος τελείωσε με την υπογραφή της συμφωνίας του «Dayton», μια νέα εποχή έχει αρχίσει για το Σεράγεβο. Είναι η εποχή της αποκατάστασης, της ανοικοδόμησης, της ανασυγκρότησης και της εξέλιξης. Σήμερα το Σεράγεβο είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη πόλη της πρώην Γιουγκοσλαβίας.⁴⁹ Η πολιορκία έχει αφήσει ακόμα μερικά σημάδια αλλά, ο επισκέπτης της πόλης δε θα αντιληφθεί ότι πριν μερικά χρόνια η πόλη είχε καταστραφεί κατά τα ¾. Στο Σεράγεβο μετά τον πόλεμο επενδύθηκαν τεράστια ποσά ξένων κεφαλαίων, προκειμένου η πόλη να αποκτήσει σήμερα τη μορφή μιας σύγχρονης ευρωπαϊκής πρωτεύουσας με περίπου 600.000 κάτοικους να διαμένουν στην ευρύτερη περιοχή της.

⁴⁸ <http://b.unfinishedmodernisations.net/urban-reconstruction-case-study-sarajevo>

⁴⁹ <http://www.visitsarajevo.ba/history/modern-sarajevo/>

Εικόνα 3: Το Σεράγεβο σήμερα.

Πηγή: www.el.wikipedia.org/wiki/Σαράγεβο

Η περίοδος της ανοικοδόμησης που ακολούθησε μετά το τέλος του πολέμου το 1995 μπορεί να συγκριθεί με εκείνη της ανοικοδόμησης της Γιουγκοσλαβίας μετά τον ΄Β παγκόσμιο πόλεμο. Νέα κατασκευαστικά έργα και ξένα κεφαλαία δίνουν στην περιοχή την πρωτιά των επενδύσεων στην πρώην Γιουγκοσλαβία⁵⁰. Τέλος απόδειξη της άνθησης που έχει συντελεστεί είναι και το γεγονός ότι ο πληθυσμός της πρωτεύουσας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αυξήθηκε σε 401.000 κατά την απογραφή του 2002, που ήταν 20.000 λιγότεροι από τον πληθυσμό της πόλης, πριν την έναρξη του πολέμου το 1991.

⁵⁰<http://b.unfinishedmodernisations.net/urban-reconstruction-case-study-sarajevo>

2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

2.1. Ο κοινωνικός και οικονομικός χώρος του Αφγανιστάν

Το Αφγανιστάν έχει χαρακτηριστεί ως το σταυροδρόμι της Ασίας. Η στρατηγική του θέση το έχει φέρει κάτω από την επιρροή του Μεγάλου Αλεξάνδρου του Τζέκινς Χαν, του Ταμερλάνου, των Μογγόλων, των Περσών, των Βρετανών, των Σοβιετικών και τώρα της συμμαχίας του ΝΑΤΟ με επί κεφαλής τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Λόγω της θέσης του, το Αφγανιστάν έχει ένα μεγάλο αριθμό εθνικών ομάδων που συνδέονται με τις γειτονικές του χώρες. Η κεντρική κυβέρνηση από την εγκαθίδρυση του κράτους το 1747 εξουσιάζεται από τη φυλή Pashtun, αλλά ο έλεγχος της επικράτειας της χώρας είναι πολύ δύσκολος λόγω της εθνικής της ποικιλομορφίας.⁵¹ Το Ισλάμ εξυπηρετεί ως ενωτική επιρροή για όλες τις φυλές του Αφγανιστάν.⁵²

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (1839-1842), στον Αγγλοαφγανικό πόλεμο ο βρετανικός αποικιακός στρατός υποχρεώθηκε να το βάλει στα πόδια και να υποχωρήσει άτακτα με συνέπεια την ολική καταστροφή της βρετανικής δύναμης στο πέρασμα Χαιμπέρ (στα Βόρεια της χώρας) από τους Αφγανούς επαναστάτες. Το 1898 ο Τσόρτσιλ έγραψε ότι οι φυλές των Pashtun, που είναι η πλειοψηφία των σημερινών Ταλιμπάν και οι περισσότεροι από το μισό ολόκληρο του Αφγανικού πληθυσμού, βρίσκονται πάντοτε σε πόλεμο με μοναδικές περιόδους ανακωχής την περίοδο της συγκομιδής του οπίου.⁵³ Το μοντέρνο Αφγανιστάν ιδρύθηκε το 1947. Η χώρα απέκτησε κομμουνιστική διακυβέρνηση το 1978 και η εμφάνιση των Ταλιμπάν προέκυψε μέσα από τον Αφγανοσοβιετικό πόλεμο.

Η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 ήταν το γεγονός που αποτέλεσε τον πρώτο μοιραίο κρίκο στην αλυσίδα της σκοτεινής μοίρας που οδήγησε στην εμπλοκή των ΗΠΑ στα τεκταινόμενα της Νότιας Ασίας.⁵⁴ Ο Ρωσοαφγανικός πόλεμος (1979-1989) έληξε το 1989 με έναν σοβιετικό στρατό να υποχωρεί πέρα από τα βόρεια σύνορα του Αφγανιστάν, όπως ακριβώς είχε ξανασυμβεί, όταν οι Αφγανοί είχαν στείλει τους Βρετανούς στη βρετανική Ινδία το 1842.⁵⁵ Το κομμουνιστικό καθεστώς στη χώρα κατέρρευσε το 1992 και

⁵¹Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 105

⁵²Οπ.π. σελ. 107

⁵³J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 16-17

⁵⁴J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 19

⁵⁵Οπ.π. σελ. 17

τη θέση του πήρε ένα θεοκρατικό καθεστώς με αυστηρή προσήλωση στο Ισλάμ και αντιπάθεια προς τη Δύση. Οι ηγέτες του καθεστώτος αυτού ήταν οι «Μουτζαχεντίν» που τη δεκαετία του 1980 λάμβαναν την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια και καθοδηγούνταν από τις πακιστανικές μυστικές υπηρεσίες για να εξυπηρετήσουν τα αμερικανικά συμφέροντα.⁵⁶

Το Αφγανιστάν είναι μια εξ' ολοκλήρου ορεινή χώρα με πολλές βραχώδεις περιοχές και ερημικές πεδιάδες, ενώ απέχει από τον αραβικό κόλπο περίπου 360 χλμ. Η έκταση της χώρας είναι 647.500 km² και περισσότερο από τα 2/3 του εδάφους της καλύπτονται από ψηλά βουνά με μέσο υψόμετρο τα 2000 μέτρα. Το κλίμα του Αφγανιστάν είναι κυρίως ηπειρωτικό ξηρό, ενώ στα νότια και ανατολικά (στα σύνορα με το Πακιστάν) είναι υποτροπικό, δηλαδή αυτό της άνυδρης στέπας με ψυχρούς χειμώνες και πολύ ζεστά καλοκαίρια. Γενικά στο Αφγανιστάν παρατηρούνται μεγάλες διαφορές θερμοκρασίας από 49 C τον Ιούλιο, μέχρι -31°C (ορεινές περιοχές), το χειμώνα. Το πολίτευμα της σήμερα είναι η ισλαμική προεδρική δημοκρατία.

Εικόνα 4: Ο πολιτικός χάρτης του Αφγανιστάν

Πηγή:http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:CIA_map_of_Afghanistan_in_2007.gif

Στο Αφγανιστάν σήμερα κατοικούν 50 περίπου εθνότητες, που καθεμιά έχει και τη δική της γλώσσα. Από το 1930 καθιερώθηκαν ως επίσημες γλώσσες, η Pashtun και η περσική. Την Pashtun τη μιλάνε κυρίως οι Αφγανοί της φυλής Pashtun, ενώ η άλλη μεγάλη

⁵⁶A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), σελ. 98

εθνότητα, οι Τατζίκι, μιλάνε την περσική, την οποία και θεωρούν ως πιο εξελιγμένη γλώσσα. Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού ήταν σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2009 τα 44,64 χρόνια (44,47 χρόνια οι άνδρες και 44,81 οι γυναίκες). Η κυριότερη θρησκεία στο Αφγανιστάν είναι η μωαμεθανική. Οι περισσότεροι Αφγανοί είναι μωαμεθανοί σουνίτες, με εξαίρεση μερικές μειονότητες που είναι μωαμεθανοί σίιτες. Ο πληθυσμός είναι πολύ ανισομερώς κατανομημένος, ως αποτέλεσμα της μορφολογίας του εδάφους. Πρωτεύουσα του Αφγανιστάν είναι η Καμπούλ (2.413.000 κάτοικοι, εκτίμηση 2009) και δεύτερη μεγαλύτερη πόλη είναι η Κανταχάρ με 358.845 κατοίκους. Την πόλη αυτή την ίδρυσε ο Μέγας Αλέξανδρος και έχει γίνει πολλές φορές κατά το παρελθόν πρωτεύουσα του κράτους. Άλλες πόλεις είναι: η Χεράτ (395.877 κατ.), η Μαζάρι Σαρίφ (300.467 κατ.), η Τζαλαλαμπάντ (147.474 κατ.) και η Μπαγκλάν (76.968 κατ.), που είναι και αξιόλογο βιομηχανικό κέντρο. Τα μέσα συγκοινωνίας του Αφγανιστάν είναι ελάχιστα, ενώ δεν υφίσταται καθόλου σιδηροδρομικό δίκτυο. Το οδικό δίκτυο βρίσκεται σε πολύ άσχημη κατάσταση και μόνο λίγοι δρόμοι είναι ελεύθεροι ολόκληρο το χρόνο για την κίνηση των αυτοκινήτων, ενώ οι περισσότεροι το Χειμώνα καλύπτονται με χιόνια και γίνονται αδιάβατοι.⁵⁷

Κατά τη διάρκεια της σοβιετικής εισβολής στο Αφγανιστάν, η CIA σε συνεργασία με τις μυστικές υπηρεσίες του Πακιστάν προμήθευε όπλα όχι μόνο σε χιλιάδες Αφγανούς πολίτες αλλά και σε εκατοντάδες μουσουλμάνους από το Πακιστάν και τον Αραβικό κόσμο που συντάχθηκαν με τους Αφγανούς σε έναν ιερό θρησκευτικό πόλεμο (Jihad). Η CIA ανέπτυξε επαφές με διάφορες ισλαμικές ομάδες σε ένα διεθνές ισλαμικό δίκτυο ακτιβιστών συμπεριλαμβανομένων και μερικών πολύ φανατικών, ακόμα και μέσα στις ΗΠΑ, για να ενισχύσουν την αντίσταση των Αφγανών. Έτσι η κυβέρνηση των ΗΠΑ σύντομα έγινε σύμμαχος με φανατικούς ισλαμιστές που δρούσαν με εξτρεμιστικό τρόπο δίνοντας ώθηση στην ίδρυση ισλαμικών κομμάτων τόσο στο Αφγανιστάν όσο και στις γειτονικές χώρες.⁵⁸

Ο αγώνας εναντίον των Σοβιετικών άλλαξε σημαντικά παραδοσιακούς ρόλους ανάμεσα στις διάφορες φυλές. Η αποχώρηση των Σοβιετικών οδήγησε σε σοβαρή ένταση, ανάμεσα στις φατρίες των Μουτζαχεντίν. Παρακινούμενες από τους εθνολογικά ομοίους τους, από γειτονικές χώρες, ειδικά από το Πακιστάν, την Ινδία, τη Ρωσία και το Ιράν οι μειονοτικές φυλές άρχισαν να διεκδικούν την τοπική εξουσία στις περιφέρειες της χώρας. Το αποτέλεσμα αυτής της εξωτερικής επιρροής ήταν ένας εμφύλιος πόλεμος στον οποίο οι

⁵⁷<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%86%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%>

⁵⁸A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 96-97

φυλετικοί ηγέτες, ως πολέμαρχοι συγκέντρωναν την εξουσία σε βάρος των πολιτών. Η δριμύτητα των μαχών άνοιξε την πόρτα στον «Muhammad Omar» (ο Muhammad Omar υποστηρίχτηκε και από τις μυστικές υπηρεσίες του Πακιστάν⁵⁹), να αναπτύξει το κίνημα των Ταλιμπάν και να καταλάβει ολόκληρη σχεδόν τη χώρα σε λιγότερο από τέσσερα χρόνια (ο Muhammad Omar διατέλεσε επίσης και πρόεδρος του Ανωτάτου Συμβουλίου του Αφγανιστάν από το 1996 έως το 2001).⁶⁰

Την αποχώρηση των ηττημένων Ρώσων από το Αφγανιστάν ακολούθησε ένας εμφύλιος πόλεμος που περιλάμβανε ένα διαρκή αγώνα για τον έλεγχο της πρωτεύουσας Καμπούλ. Ο εμφύλιος δυσχέρανε τις μετακινήσεις και το εμπόριο, ανέβασε τις τιμές των αγαθών και εξόργισε τους απλούς ανθρώπους. Η αστάθεια στη περιοχή οδήγησε την ISI (μυστικές υπηρεσίες Πακιστάν) να ενθαρρύνει μια ομάδα Αφγανών φοιτητών να οργανωθούν για μαχητική δράση εναντίων των ληστών. Περίπου 2000 από τους φοιτητές οι οποίοι σύντομα άρχισαν να αυτοαποκαλούνται Ταλιμπάν (ο όρος σημαίνει: θρησκευτικοί φοιτητές) άρχισαν να καταλαμβάνουν τη μία μετά την άλλη πόλεις του Αφγανιστάν στα σύνορα με το Πακιστάν και επέβαλαν την τάξη και την ασφάλεια. Έτσι έγιναν δεκτοί με χαρά από τους περισσότερους κατοίκους. Το κίνημα των Ταλιμπάν γρήγορα συνδέθηκε με την ειρήνη, την τάξη και τον ισλαμικό νόμο, αρχικά χωρίς υπερβολές και διαστρεβλώσεις στη συμπεριφορά απέναντι στις γυναίκες και στις βάρβαρες τιμωρίες που χαρακτήριζαν τις κατοπινές εφαρμογές των μουσουλμανικών νόμων από αυτούς. Οι Ταλιμπάν με ποικίλη βοήθεια και από τον πακιστανικό στρατό έφτασαν να καταλάβουν και την πρωτεύουσα Καμπούλ στα τέλη του καλοκαιριού του 1996, αλλάζοντας έτσι το πολιτικό σκηνικό στο Αφγανιστάν και την ευρύτερη περιοχή. Η πτώση της Καμπούλ έδωσε στους Ταλιμπάν τον ουσιαστικό έλεγχο της χώρας με την εξαίρεση του Βορείου ενός τρίτου. Οι Ταλιμπάν ήταν στην πλειονοψηφία τους Pashtun, ενώ οι εθνοτικοί τους αντίπαλοι συνασπίστηκαν στην αντιπολίτευση. Η Πακιστανική «ISI» και η Σαουδική Αραβία υποστήριζαν την προέλαση των Ταλιμπάν, η πρώτη με όπλα και επιμελητειακή υποστήριξη και η δεύτερη με την ανεξάντλητη οικονομική της βοήθεια που έρρεε ήδη από την εποχή του «jihad» της CIA εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης.⁶¹

Πέρα από την απολυταρχική τους συμπεριφορά με θύματα τον απλό λαό, οι Ταλιμπάν διέπραξαν και εγκλήματα κατά της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Το 1998 παρέδωσαν στην πυρά τη βιβλιοθήκη του Pol-I Khomsi με τα 55000 βιβλία ανεκτίμητης

⁵⁹<http://www.afghan-web.com/bios/today/momar.html>

⁶⁰Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 109

⁶¹J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 199-201

αξίας που ανάγονταν στην εποχή του Μεσαίωνα,. Επίσης το Φεβρουάριο του 2001 κατέστρεψαν τα μεγάλης πολιτιστικής σημασίας για την ανθρωπότητα, λαξευμένα επί των βράχων τεράστια αγάλματα του Βούδα, καταταγέντα από την UNESCO στα διατηρητέα για την ανθρωπότητα μνημεία.⁶²

巴米揚大佛，位於阿富汗，在零一年被塔利班政府炸毀。

Εικόνα 5: Λαξευμένο άγαλμά του Βούδα στο Αφγανιστάν πριν καταστραφεί από τους Ταλιμπάν

Πηγή: http://ermionh.blogspot.gr/2009/03/blog-post_9455.html

Οι Ταλιμπάν συνεχίζουν σήμερα να διακόπτουν την πρόοδο της χώρας. Τα σχολεία είναι στόχος ρουτίνας, με τα μέλη τους να βάζουν συχνά στο στόχαστρο νεαρές μαθήτριες.⁶³ Προσπαθούν επίσης να υπονομεύσουν την επίσημη αντιτρομοκρατική στήριξη του Πακιστάν πάλι εξάγοντας βία, όπως για παράδειγμα μια επίθεσης εναντίον σχολικού λεωφορείου γεμάτου παιδιά.⁶⁴ Κατά την ερμηνεία του ισλαμικού νόμου από τους Ταλιμπάν, οι γυναίκες πρέπει να εγκλειστούν στην οικεία τους, να δέρονται όσο

⁶²Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 325

⁶³B. Bearak, *As war fears enters Classrooms, fear Grips Afghans*, (New York Times, 10 July 2007) όπως περιγράφεται στο Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 119

⁶⁴Suicide bomb hits bus carrying kids in Pakistan, Associated Press, όπως περιγράφεται στο Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 119

απαιτείται να εξέρχονται το λιγότερο δυνατόν και να καλύπτονται με την μπούργκα από το κεφάλι ως τα πόδια.⁶⁵

Το Αφγανιστάν έχει επίσης συνδέσει το όνομα του με την πρωτοκαθεδρία στην παγκόσμια παραγωγή οπίου. Κατά τις πολυάριθμες συγκρούσεις στη χώρα, όλες οι πλευρές προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τα ναρκωτικά ως πηγή χρηματοδότησης (μάλιστα είναι χαρακτηριστικό ότι παραδοσιακά, μόνο κατά τις περιόδους συγκομιδής του οπίου παρατηρούνταν εκεχειρίες ανάμεσα στους αντιμαχόμενους). Κατά τον πόλεμο εναντίον των Σοβιετικών το φαινόμενο επαναλήφθηκε, και η παραγωγή οπίου αυξήθηκε για να χρηματοδοτηθούν οι ανάγκες της αντίστασης. Έτσι την ώρα που οι κρατικές υπηρεσίες στη Δύση ξόδευαν εκατομμύρια δολάρια για να ανακόψουν το παλιρροιακό κύμα των ναρκωτικών από τη Νότια Ασία, η «CIA» και οι σύμμαχοί της έκαναν τα στραβά μάτια.⁶⁶ Οι Μουτζαχεντίν κέρδιζαν χρήματα για να αγοράσουν όπλα από το εμπόριο ναρκωτικών. Μια σοβιετική έκθεση αναφέρει την ύπαρξη ενός πανίσχυρου δικτύου ναρκωτικών με μεγάλες φυτείες παπαρούνας οπίου, οι οποίες δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του «jihad». Μάλιστα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι το 1989 με το τέλος του πολέμου η ετήσια παραγωγή οπίου ξεπερνούσε τους 800 τόνους.⁶⁷ Το 1994 το Αφγανιστάν είχε εξελιχθεί σε κορυφαίο παραγωγό οπίου παγκοσμίως. Ο Γάλλος συγγραφέας και ερευνητής Stefan Alix αναφέρει ότι η «ISI» είναι αναμειγμένη στο εμπόριο ναρκωτικών, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί το πυρηνικό πρόγραμμα του Πακιστάν και ο «jihad» στο Αφγανιστάν.⁶⁸

Όπως επισημαίνει αυστηρά μια αναφορά των Ηνωμένων Εθνών η συγκομιδή του οπίου από τον βολβό της παπαρούνας απαιτεί έντονη εργασία και απορροφά σπάνιο εργατικό δυναμικό από τη παραγωγή τροφής και από άλλες απαραίτητες εργασίες. Η γη που χρησιμοποιείται για τις παπαρούνες θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τη καλλιέργεια σπαρτών που θα έδιναν τροφή. Αυτός είναι και ο σημαντικότερος λόγος στον οποίο οφείλεται το έλλειμμα τροφής στο Αφγανιστάν και κατ' επέκταση στον υποσιτισμό των κατοίκων του.⁶⁹

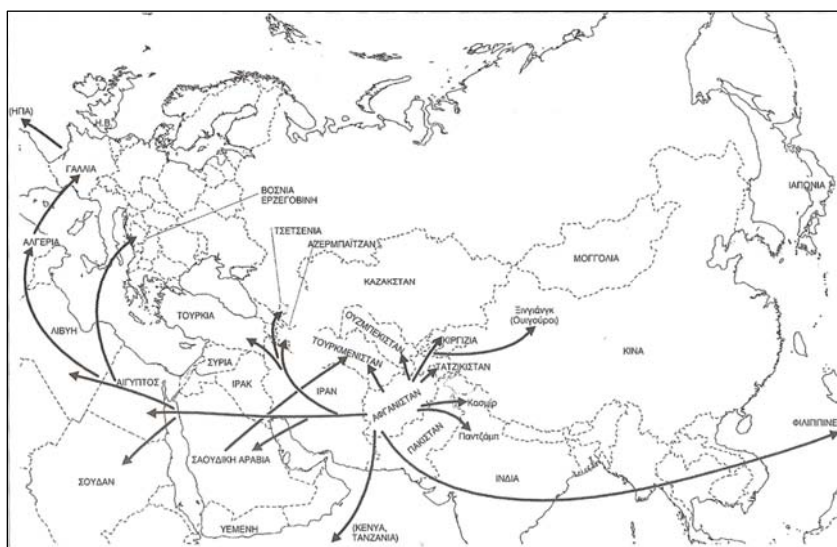
⁶⁵Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 325

⁶⁶J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 181

⁶⁷Οπ.π. σελ. 183-184

⁶⁸J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 194

⁶⁹Οπ.π. σελ. 190-191

Εικόνα 6: Οι προορισμοί των ναρκωτικών κατά τον Αφγανοσοβιετικό πόλεμο (1979-1989).

Πηγή: John k. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα 2001), σελ: 09

2.2. Τα βαθύτερα αίτια της κρίσης στην περιοχή

Οι ρίζες της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας βρίσκονται στον πόλεμο του Αφγανιστάν κατά τη δεκαετία του 1980, που πήρε την μορφή ιερού πολέμου (jihad) κατά των σοβιετικών εισβολέων. Οι Αφγανοί Μουτζαχεντίν υποστηρίχτηκαν από τη θεοκρατική Σαουδική Αραβία το Πακιστάν και τις ΗΠΑ. Οι Μουτζαχεντίν επίσης υποστηρίχτηκαν από 35.000 με 40.000 εθελοντές ισλαμιστές από την Μέση Ανατολή, την Βόρεια Αφρική και την Νοτιοανατολική Ασία. Από τις τάξεις αυτών των εθελοντών προήλθαν οι περισσότεροι βίαιοι ισλαμιστές ανά τον κόσμο (όπως και στη Βοσνία στη δεκαετία του 1990).⁷⁰ Θεωρείται ότι η σημαντικότερη αιτία που οδήγησε στα τραγικά γεγονότα τις 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 στο παγκόσμιο κέντρο εμπορίου, ήταν η αμφιλεγόμενη πολιτική των ΗΠΑ η οποία στην ουσία προκάλεσε το κλίμα της αποσταθεροποίησης του Αφγανιστάν.⁷¹

Η συμμαχία των Αμερικανών και των ισλαμικών δυνάμεων εναντίον των Ρώσων στο Αφγανιστάν οδήγησε σε μια σειρά ανίερων πολέμων ανάμεσα σε φατρίες και φυλές. Το Αφγανιστάν ήταν σωριασμένο σε ερείπια κατεστραμμένο από τον «jihad», ενώ η κοινωνία

⁷⁰Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 410

⁷¹A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 69

και ο λαός υπέφεραν από τα ναρκωτικά, τη φτώχεια και τα φρικιαστικά τραύματα των μαχών. Αυτή η διαδικασία καταστροφής συνεχίστηκε χωρίς διακοπή και μετά το 1989 (λήξη του Αφγανοσοβιετικού πολέμου) ενώ με την έναρξη του νέου πολέμου κατά της τρομοκρατίας, τον Οκτώβριο του 2001 από το ΝΑΤΟ προκλήθηκαν νέα κύματα προσφύγων του ήδη ταλαιπωρημένου αφγανικού λαού, προς τις γειτονικές χώρες. Στα τέλη του 2001 ελάχιστοι Αφγανοί μπορούσαν να βρουν εργασία, τροφή ή κανονική στέγη. Πολλοί στηρίζονταν στην επαιτεία και σε όσες διεθνείς φιλανθρωπικές οργανώσεις μπορούσαν να αιτηθούν τον πόλεμο και να τους βοηθήσουν να κρατηθούν στη ζωή.⁷²

Μετά την απόσυρση των Σοβιετικών και την κατάρρευση της κυβέρνησής τους στο Αφγανιστάν, η Ουάσιγκτον θεώρησε ότι οι στόχοι της είχαν επιτευχθεί. Οι ΗΠΑ γύρισαν την πλάτη στο Αφγανιστάν χωρίς να ενδιαφερθούν για το μέλλον του αφγανικού λαού και άφησαν την «ISI» και την αρμάδα των ισλαμιστών ακτιβιστών της να κάνουν ότι θέλουν. Στις εμφύλιες διαμάχες που ακολούθησαν μεταξύ των φυλών του Αφγανιστάν το 1992, καταστράφηκε σχεδόν η μισή πόλη της Καμπούλ και πέθαναν περίπου 25.000 άτομα. Μέσα σε αυτό το ασταθές περιβάλλον κυριάρχησε το 1994 η παραστρατιωτική οργάνωση των Ταλιμπάν, που ως σύμμαχος του Πακιστάν θα αναλάμβανε να εξυπηρετήσει τα πακιστανικά συμφέροντα στη περιοχή εναντίον της Ινδίας.⁷³ Η Ουάσιγκτον αρχικά θεωρούσε ότι ο «Osama Ben Laden» και οι Ταλιμπάν θα εξυπηρετούσαν τα αμερικανικά συμφέροντα χωρίς να αντιλαμβάνεται τις μακροπρόθεσμες συνέπειες. Αργότερα ο Ben Laden επιδόθηκε σε σκληρή αντιαμερικανική δράση με αφορμή τη χρησιμοποίηση από τα αμερικανικά στρατεύματα βάσεων στη Σαουδική Αραβία στο δεύτερο πόλεμο κατά του Ιράκ, ο οποίος θεωρήθηκε από τους φανατικούς ισλαμιστές ως εισβολή της Δύσης σε αραβοϊσλαμικό έδαφος.⁷⁴

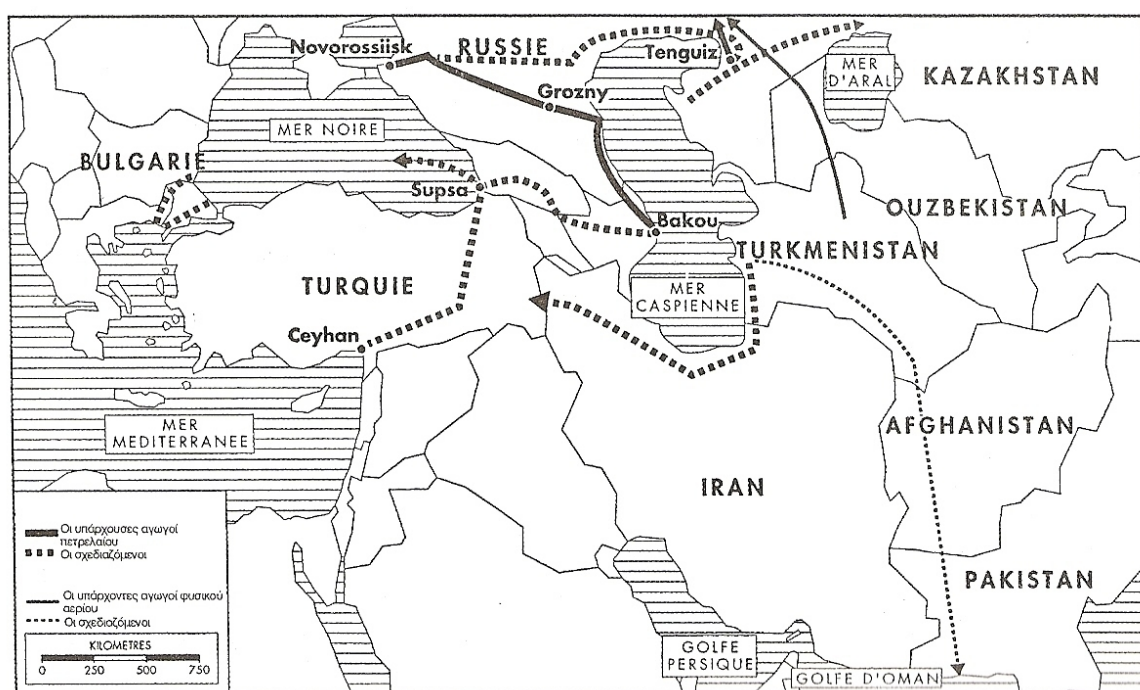
Οι αμερικανικές ιδιωτικές εταιρίες ενθαρρύνθηκαν να δραστηριοποιηθούν στη περιοχή του Αφγανιστάν, με αποτέλεσμα να σχεδιαστεί η κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου αξίας 2,5 εκατομμυρίων δολαρίων διαμέσου του εδάφους του Αφγανιστάν ως εναλλακτική διαδρομή για να παρακαμφθεί το εδάφος του Ιράν. Καμία ανησυχία δεν υπήρξε για τις βαρβαρότητες που διέπρατταν οι Ταλιμπάν στη περιοχή, οι οποίοι παραβίαζαν μαζικά τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και κατάφεραν να μετατρέψουν το Αφγανιστάν σε

⁷²John k. Cooley, *Τρομοκρατία, άνιερροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 21

⁷³A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), σελ. 100

⁷⁴Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντησή με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 367

βιομηχανία παραγωγής οπίου, κατασκευής ηρωίνης και διακίνησης ναρκωτικών.⁷⁵ Το Αφγανιστάν κατέχει θέση κλειδί για την διέλευση σημαντικών υπό κατασκευή αγωγών που θα συνδέσουν πλούσιες σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου χώρες, με την Δύση.⁷⁶ Έτσι οι ΗΠΑ αποσκοπούσαν να ελέγξουν τόσο την παραγωγή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, όσο και τη διακίνηση του από την Κεντρική Ασία στα Βαλκάνια και από εκεί στις δυτικές αγορές.⁷⁷ Τον ενεργειακό χάρτη των αγωγών έχουν χαράξει κορυφαίες αμερικανικές και βρετανικές εταιρίες, όπως η Chevron, η BP, η Amoco, η Unocal, η Texaco, η Exxon και η Pennzoil. Αυτός ο χάρτης συνδέει τα Βαλκάνια με το Αφγανιστάν.⁷⁸

Εικόνα 7: Αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου περί την Κασπία θάλασσα

Πηγή: A.Sfeir, *Dictionnaire Mondial de l' Islamisme*, (Pariw 2002), σελ 106

Οι στρατηγοί και οι συνταγματάρχες της πακιστανικής «ISI» έχοντας τις πλάτες των συμμάχων τους, και των μεντόρων της «CIA» είδαν στο πρόσωπο των Ταλιμπάν ένα μέσο επαναφοράς της ηγεμονίας των «Pashtun». Οι στόχοι του Πακιστάν συνέπιπταν με τις προσδοκίες μιας γιγαντιαίας αμερικανικής εταιρίας πετρελαίου της «Socal» που ήλπιζε να

⁷⁵ A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 102-103

⁷⁶ Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 17

⁷⁷ Οπ.π. σελ. 46

⁷⁸ Οπ.π. σελ. 79

διοχετεύσει από το Αφγανιστάν πετρέλαιο προς τον Ινδικό Ωκεανό, όταν οι Ταλιμπάν θα αναλάμβαναν τον έλεγχο του Αφγανιστάν και θα εξασφάλιζαν την τάξη στη χώρα.⁷⁹

Όσον αφορά το Ιράν, παρέμενε πάντα γενεσιουργός παράγοντας σύρραξης στην περιοχή, ιδιαίτερα τώρα που ισχυροποιείται. Παλαιότερα Ιράν και Αφγανιστάν είχαν συγκρουστεί πολιτικά επειδή το Αφγανιστάν περιόριζε τη ροή του νερού στα φράγματα παραποτάμων του ποταμού «Helmand», κατά τη διάρκεια περιόδων ξηρασίας. Το Ιράν σήμερα είναι κύριος πελάτης σωματεμπορίας από το Αφγανιστάν. Νεαρά αγόρια και κορίτσια στέλνονται για σεξουαλική κακοποίηση, αναγκαστική δουλεία και εξαναγκαστικούς γάμους. Σύμφωνα με τη «CIA» το Ιράν παραμένει στρατηγικό σημείο μεταφόρτωσης ηρωίνης από το Αφγανιστάν προς την Ευρώπη⁸⁰.

2.2.1 Οι διάφορες σχολές σκέψης στις διεθνείς σχέσεις και η λανθασμένη πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία

Όπως φαίνεται οι ΗΠΑ έχουν υιοθετήσει τη ρεαλιστική προσέγγιση στις διεθνείς σχέσεις και στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Όπως και στο παρελθόν, που ο Hobbes ο Machiavelli και ο Θουκυδίδης απέδιδαν στην ασφάλεια, αξία θεμελιώδους σημασίας. Σύμφωνα με τον κλασικό ρεαλισμό του Hobbes, το δίκαιο μπορεί να ρυθμίζει τη διεθνή φυσική κατάσταση παρέχοντας ένα πλαίσιο συμφωνιών και κανόνων που συμφέρουν όλα τα κράτη. Κατά συνέπεια αποδίδεται έμφαση τόσο στη στρατιωτική ισχύ, όσο και στο διεθνές δίκαιο. Όμως το δίκαιο αυτό αποτελεί δημιούργημα των κυρίαρχων κρατών, τα οποία και θα το τηρήσουν μόνο στο μέτρο και στο βαθμό που θα εξυπηρετεί τα εθνικά τους συμφέροντα, διαφορετικά θα το αγνοήσουν.⁸¹ Η παγκοσμιοποίηση έχει αποτελέσει τον κεντρικό πυλώνα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έπειτα από τη κατάρρευση της ΕΣΣΔ και των δορυφόρων της.⁸²

Οι διεθνείς σχέσεις ιστορικά εξελίχθηκαν μέσα από μια σειρά θεωρητικών αντιπαραθέσεων, σε παράλληλη τροχιά με σημαντικές καμπές στην εξέλιξη της διεθνούς πολιτικής του 20^{ου} αιώνα. Έτσι σήμερα συνυπάρχουν και ανταγωνίζονται μεταξύ τους διαφορετικές σχολές σκέψης στις διεθνείς σχέσεις με σπουδαιότερες το ρεαλισμό, τον

⁷⁹J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 203

⁸⁰N. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 115

⁸¹R. Jackson-G. Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* [μετφρ. Χ. Κωνσταντινίδης], (Αθήνα: Gutenberg, 2006), σελ. 121

⁸²B. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 53

νεορεαλισμό, το φιλελευθερισμό/πλουραλισμό, τον κονστρουκτιβισμό, τον στρουκτουραλισμό/διεθνισμό, και τον μαρξισμό.⁸³

Σε αντίθεση με τον κλασικό ρεαλισμό, ο νεορεαλισμός επικεντρώνει την προσοχή του στο συστημικό επίπεδο ανάλυσης, που είναι το μοναδικό μη αναγωγικό. Δίνοντας έμφαση στην άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος κατορθώνει και εξηγεί τις ομοιότητες που παρατηρούνται στην πολιτική των κρατών ανά τους αιώνες. Είτε το σύστημα είναι μονοπολικό, είτε διπολικό, είτε πολυπολικό, παραμένει άναρχο με πρωταρχική επιδίωξη των κρατών την επιβίωσή τους. Ο νεορεαλισμός χαρακτηρίζεται από πολλούς και ως αμυντικός ρεαλισμός. Σύμφωνα με την επιχειρηματολογία του «*Walls*» υπέρ του νεορεαλισμού, πρέπει να αποδεχθούμε ένα βαθμό παγκόσμιας ανασφάλειας προκειμένου να έχουμε ελευθερία στις διεθνείς σχέσεις.⁸⁴ Όσον αφορά τον φιλελευθερισμό στις διεθνείς σχέσεις, αυτός δίνει έμφαση στη συνεργασία των κρατών μέσα από υπερεθνικούς οργανισμούς (ΟΗΕ, Διεθνές Δικαστήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, Παγκόσμια Τράπεζα) και στην ενεργό προσπάθεια εξάπλωσης σε διεθνές επίπεδο της φιλελεύθερης δημοκρατίας, της ατομικιστικής καπιταλιστικής οικονομίας, του ελεύθερου εμπορίου και των καθολικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η σύγχρονη μορφή του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού, υιοθετημένη από πολλαπλές διαδοχικές κυβερνήσεις των ΗΠΑ, επιδιώκει την περαιτέρω διεθνή εξάπλωση αυτών των αρχών και την οικοδόμηση μίας διευρυνόμενης ζώνης από φιλελεύθερα κράτη, ακόμα και διαμέσου πολεμικών επιχειρήσεων και επεμβάσεων στις εσωτερικές υποθέσεις ξένων κρατών (π.χ. σε περιπτώσεις εκτεταμένων βιαιοπραγιών και παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων). Από κοινού με την εθελούσια περιφερειακή ολοκλήρωση ομάδων από κράτη σε ευρύτερες υπερεθνικές ενότητες με κοινή οικονομική και αμυντική πολιτική (π.χ. η Ευρωπαϊκή Ένωση), καθώς και με την παγκοσμιοποίηση η οποία έχει αναβαθμίσει τον ρόλο των πολυεθνικών εταιρειών ως δρώντες στο διεθνές σύστημα και έχει ενισχύσει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών λόγω οικονομικών παραμέτρων, ο ριζοσπαστικός φιλελευθερισμός θέτει κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες σημαντικές προκλήσεις στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος. Η κατάρρευση του διπολικού ψυχροπολεμικού συστήματος και η αντικατάστασή του από έναν μονοπολικό κόσμο μετά το 1989, με τις φιλελεύθερες ΗΠΑ στον ρόλο της μόνης υπερδύναμης, κατέστησε δυνατή αυτή την εξέλιξη. Οι φιλελεύθεροι, υπό τη θεωρητική κάλυψη του «πλουραλισμού», εκτιμούν πως οι ρεαλιστές υπερεκτιμούν αυτούς τους κινδύνους και ότι ο ανταγωνισμός δεν είναι έμφυτος στις διακρατικές σχέσεις, επομένως μπορεί να αποφευχθεί μέσω της ενεργητικής

⁸³<http://www.scribd.com/doc/9332792/-1996->

⁸⁴http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

καλλιέργειας της συνεργασίας μέσω των διεθνών θεσμών. Ορισμένοι, κυρίως από τη σχολή του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού, προκρίνουν επιπρόσθετα και τη θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης, σύμφωνα με την οποία η εξάπλωση και σταθεροποίηση της φιλελεύθερης δημοκρατίας στον πλανήτη μειώνει τους κινδύνους συρράξεων, διότι ιστορικά οι φιλελεύθερες δημοκρατίες πολύ σπάνια πολέμησαν μεταξύ τους. Η κριτική η οποία έχει ασκηθεί σ' αυτή τη θεωρία επικεντρώνεται στο ότι προκειμένου να ισχύσει, θα πρέπει να χειραγωγηθούν κατάλληλα, οι έννοιες της «δημοκρατίας» και του «πολέμου» (π.χ. πραξικόπημα υποκινούμενο από τις ΗΠΑ κατά της δημοκρατικά εκλεγμένης αριστερής κυβέρνησης Αλιέντε στη Χιλή, κατά τον Ψυχρό Πόλεμο).⁸⁵

Επιπρόσθετα η έμφαση στην ασφάλεια και η θεωρητική επιρροή του μεταμοντερνισμού ώθησαν κατά τη δεκαετία του 1990 στην ανάδυση της κονστρουκτιβιστικής σχολής των διεθνών σχέσεων. Βασική θέση της σχολής αυτής είναι πως οι βασικές προϋποθέσεις του διεθνούς συστήματος, είτε από φιλελεύθερη είτε από νεορεαλιστική σκοπιά, δεν είναι αντικειμενικά δεδομένες και εξαρτώμενες καθαρά από υλικούς παράγοντες, αλλά αποτελούν κοινωνικά κατασκευασμένες αντιλήψεις με ευρύτατη αποδοχή. Επομένως αρκεί να αλλάξουν αυτές οι αντιλήψεις για να ενισχυθεί η διεθνής ασφάλεια. Ο κονστρουκτιβισμός είναι μία προσέγγιση εστιασμένη στην κριτική των παλαιότερων σχολών και στην αποδόμηση των αξιωματικών παραδοχών τους, όπως π.χ. η εγγενώς αναρχική φύση του διεθνούς συστήματος.⁸⁶ Αντίθετα με τον ρεαλισμό και τον φιλελευθερισμό, ο κονστρουκτιβισμός είναι μετά-θετικός και αποδομεί τις οντολογικές υποθέσεις των άλλων θεωριών. Κατά τον κονστρουκτιβισμό τα κράτη παραμένουν οι βασικοί παίκτες. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε ως μια πιθανή εξήγηση της αποτυχίας των κυρίαρχων θεωριών να προβλέψουν μεγάλα γεγονότα (όπως την πτώση της ΕΣΣΔ). Η θεωρία αυτή κριτικάρει τις βασικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων, αλλά δεν είναι σίγουρο εάν πρεσβεύει κάτι σε επίπεδο πολιτικής πράξης.⁸⁷

Η σχολή σκέψης των μαρξιστών λειτουργεί ως σχολή αντίθετη τόσο στον φιλελευθερισμό όσο και στον ρεαλισμό και έπαιξε έναν περιφερειακό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις. Για τους μαρξιστές, βασική αναλυτική μονάδα του διεθνούς συστήματος δεν είναι τα κράτη αλλά οι οικονομικά καθοριζόμενες κοινωνικές τάξεις, σημασία δεν έχουν τα συμφέροντα των κρατών, αλλά το συμφέρον της εργατικής τάξης, ενώ κινητήρια δύναμη των εξελίξεων δεν είναι ούτε η ιδεολογία ούτε κάποια αφηρημένη σύλληψη της ισχύος-δύναμης, αλλά η υλική βάση των ανθρωπίνων κοινωνιών: τα μέσα και οι σχέσεις παραγωγής. Ο μαρξισμός

⁸⁵<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE>

⁸⁶Οπ.π.

⁸⁷http://eis.pspa.uoa.gr/documents/course_206/206_Lectures-2011-12.ppt

βλέπει το διεθνές σύστημα όχι ως μία σκακιέρα ανταγωνισμού ή συνεργασίας, αλλά ως ένα διεθνές καπιταλιστικό σύστημα συσσώρευσης κεφαλαίου καθοδηγούμενο από την αστική τάξη κάθε χώρας. Παράγωγο της μαρξιστικής σχολής είναι η *θεωρία εξάρτησης*, σύμφωνα με την οποία το σύστημα διαχωρίζεται στα κράτη του «κέντρου» και στα κράτη της «περιφέρειας», με τις δύο κατηγορίες να μην είναι ισότιμες και με τις περιφερειακές χώρες να έχουν τεθεί σε κατάσταση μόνιμης οικονομικής εξάρτησης, η οποία οδηγεί σε διαρροή κεφαλαίου από αυτές προς τις κεντρικές χώρες. Ο μαρξισμός εξηγεί το ρόλο του ελέγχου της ιδεολογίας μίας χώρας από την άρχουσα αστική τάξη για να εκτονωθεί η ταξική πάλη, προκειμένου να ερμηνευτεί η συμπεριφορά των κρατών.⁸⁸ Τέλος μέσω του Foucault, ο στρουκτουραλισμός, διαπιστώνει και αναδεικνύει την ύπαρξη στενής σχέσης μεταξύ γνώσης και δύναμης, με την έννοια ότι στο σύγχρονο κόσμο η γνώση αποτελεί δυνατότητα εγκαθίδρυσης μιας κυρίαρχης κοινωνίας με πλεονέκτημα ισχύος πάνω σε άλλους.

Επί της εποχής του προέδρου Κλίντον, στην προσπάθεια να βελτιωθούν οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν, διαπιστώθηκαν τα λάθη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στο Ισραήλ και τους Άραβες και έγιναν προσπάθειες στο να δοθεί λύση στο παλαιστινιακό πρόβλημα. Δυστυχώς οι προσπάθειες αυτές δεν επέφεραν σημαντικά αποτελέσματα για δύο λόγους. Ο πρώτος ήταν ότι ο πρόεδρος Κλίντον άρχισε τις προσπάθειες αυτές πολύ αργά κατά τη δεύτερη θητεία του και ενώ το όνομά του είχε δεχθεί ισχυρό πλήγμα από προσωπικά σκάνδαλα. Ο άλλος λόγος ήταν, ότι στο παλαιστινιακό πρόβλημα οι ΗΠΑ συνέχισαν να μεροληπτούν υπέρ του Ισραήλ και να επιτρέπουν, την κατοχή από το Ισραήλ της ανατολικής Ιερουσαλήμ. Ο πρόεδρος Μπους που τον διαδέχθηκε αντί να συνεχίσει τον οραματισμό του Κλίντον να μειώσει το αντιαμερικανισμό στο μουσουλμανικό κόσμο ανακήρυξε την παντοδυναμία των ΗΠΑ σε όλους τους τομείς, ενισχύοντας έτσι τον ισλαμικό φονταμενταλισμό.⁸⁹ Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στράφηκε σε δύο γεωγραφικές περιοχές που κατά την περίοδο διακυβέρνησης Κλίντον βρισκόταν εκτός του κεντρικού πυρήνα σχεδίασης: την Κεντρική Ασία με κέντρο το Αφγανιστάν που οι αμερικανικές υπηρεσίες εντόπισαν τις βάσεις της Αλ Κάιντα, και τη Μέση Ανατολή που περιελάμβανε κράτη που απειλούσαν την αμερικανική ασφάλεια και υπέθαλπαν τρομοκράτες. Ο γεωγραφικός χώρος των Βαλκανίων τέθηκε στο περιθώριο του νέου πολέμου κατά της τρομοκρατίας.⁹⁰ Την ίδια περίοδο υπουργός εξωτερικών της Αμερικής «Colin Powell» σε ομιλίες του ανέφερε ότι μετά τη στρατιωτική επέμβαση ακολουθεί η

⁸⁸<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE>

⁸⁹ A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), σελ. 109

⁹⁰<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας για να συνεχιστεί η ολοκλήρωση του στρατηγικού σχεδιασμού επίλυσης της κρίσης, με αποτέλεσμα οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα να χάσουν 5 μέλη τους στο Αφγανιστάν όταν τους επιτέθηκαν οι Ταλιμπάν με το πρόσχημα ότι συνεργάζονται με τις ξένες στρατιωτικές δυνάμεις κατοχής.⁹¹

Η λογική των Αμερικάνων ήταν να πολεμήσουν τη φωτιά με τη φωτιά. Θέλησαν να πολεμήσουν τον φανατικό σιητισμό των Ιρανών με τον ακόμη μεγαλύτερο φανατισμό και τη βία ορισμένων ομάδων που θεωρούσαν ότι άνηκαν στην κυρίαρχη ορθόδοξη τάση του Ισλάμ, τους Σουνίτες μουσουλμάνους. Οι Αμερικάνοι εξαντλημένοι από τους πολέμους στο Βιετνάμ, το Λάος και τη Καμπότζη άφησαν την πακιστανική «ISI» να κάνει τη δουλειά. Η χρηματοδότηση του προγράμματος της «ISI» για την εκπαίδευση φανατικών νεοσυλλέκτων από την Αλγερία, την Αίγυπτο και άλλες αραβικές χώρες στηριζόταν μεταξύ άλλων σε ιδιωτικές περιουσίες ανθρώπων όπως ο «Osama Ben Laden» και στο εμπόριο ναρκωτικών το οποίο η CIA ανεχόταν για πολλά χρόνια.⁹² Οι ΗΠΑ είχαν χρησιμοποιήσει τη θρησκεία στον πόλεμο κατά της άθειας ιδεολογίας των σοβιετικών. Έτσι χιλιάδες φανατικοί μουσουλμάνοι μετατράπηκαν σε πολεμιστές στο όνομα του Ισλάμ.⁹³ Οι ΗΠΑ επίσης δεν έκαναν πολλά για να συνετίσουν το Πακιστάν, προκειμένου να σταματήσει την υποστήριξη του προς τους Ταλιμπάν. Ο λόγος που η προεδρία Κλίντον δεν ασκούσε πίεση στο Πακιστάν ήταν ο φόβος ότι πυρηνικά του όπλα θα μπορούσαν να πέσουν σε λάθος χέρια, καθώς και ο φόβος για έναν πιθανό πόλεμο μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν.⁹⁴

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ από το τέλος του ψυχρού πολέμου έως την πρώτη διακυβέρνηση Clinton ήταν πολύπλευρη και παρεμβατική (multilateral-interventionist). Κατά τη δεύτερη θητεία του προέδρου Clinton η εξωτερική πολιτική τροποποιείται και γίνεται μονόπλευρη και παρεμβατική (unilateral-interventionist). Ενώ στην αρχή της διακυβέρνησης «Bush» χαρακτηρίζεται από μονομέρεια και απομονωτισμό (unilateral-isolationist), μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 ξαναγίνεται μονόπλευρη και παρεμβατική (unilateral-Pax Americana interventionist).⁹⁵

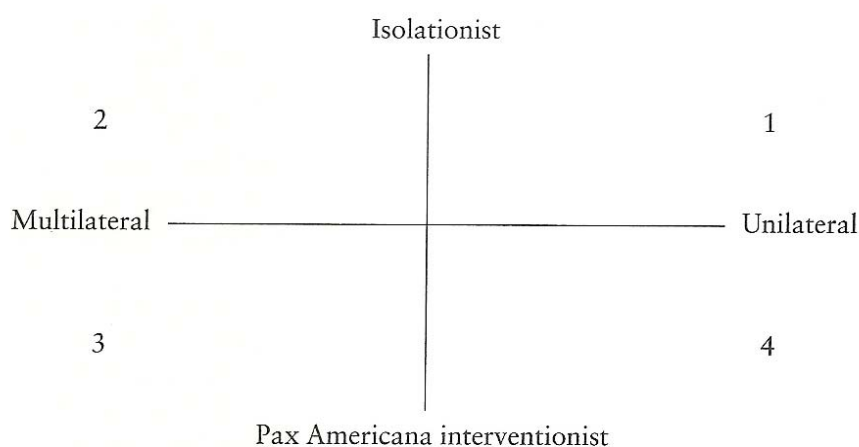
⁹¹Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013

⁹²J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 22

⁹³Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 316

⁹⁴A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 105

⁹⁵S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 70

Figure 3-1. *Basic U.S. Foreign Policy Dispositions^a*

a. Quadrant 2 (isolationist-multilateral), being a contradiction in terms, is a null category insofar as the term describes the disposition of an administration as a whole at any particular point in time. But if used to describe different dispositions that exist simultaneously within a particular administration, it may in fact capture reality. Also, when an administration with an isolationist disposition tries nevertheless to control other countries not simply to be free of control by them and attempts to do so partly through power plays in multilateral arenas, it may still be essentially isolationist, even though it is moving toward quadrants 3 or 4.

Εικόνα 8: Οι βασικές διαμορφώσεις της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ

Πηγή: Seyom Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (New York 2003), σελ: 71

Μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες της Κένυας και της Τανζανίας, με εκατοντάδες νεκρούς τον Αύγουστο του 1998 και με τον Ben Laden να τις οργανώνει, η Ουάσιγκτον διαπίστωσε την απειλή και αποφάσισε να δράσει. Κατά τη προεδρία του Κλίντον εκτοξεύτηκαν δύο πύραυλοι Cruise. Ο ένας εναντίον ενός υποτιθέμενου εργοστασίου παραγωγής χημικών όπλων του Ben Laden στο Σουδάν και ο δεύτερος εναντίον ενός υποτιθέμενου στρατοπέδου μαχητών του Ben Laden στο ανατολικό Αφγανιστάν. Η βεβιασμένη αυτή κίνηση των ΗΠΑ αποδείχθηκε λάθος γιατί ο πρώτος στόχος ήταν ένα εργοστάσιο παραγωγής φαρμάκων χωρίς καμία διασύνδεση με τον Ben Laden και ο δεύτερος στόχος ήταν ένα στρατόπεδο ανταρτών του Κασμάρ στα σύνορα Πακιστάν-Ινδίας, οδηγώντας τους έτσι από εκδίκηση σε συμμαχία με τον Ben Laden. Οι πυραυλικές επιθέσεις των ΗΠΑ όχι μόνο δε εμπόδισαν την κατάληψη ολόκληρου του Αφγανιστάν από τους Ταλιμπάν αλλά αντίθετα προκάλεσαν τη συμπάθεια προς αυτούς από όλο τον εχθρικό προς την Αμερική, μουσουλμανικό κόσμο. Έτσι το 1998 το δίκτυο της Al Qaeda επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο, με χτυπήματα σε αμερικανικούς

στόχους. Οι Ταλιμπάν όφειλαν στη χρηματοδότηση από τον Ben Laden, μεγάλο μέρος της επιτυχίας τους.

Όταν ο Bush ο νεότερος εγκαινίαζε τη δεύτερη θητεία του στο Λευκό Οίκο το 2005 όλα έδειχναν ότι μετά την ψυχροπολεμική εποχή μια νέα παγκόσμια αταξία θα κυριαρχούσε.⁹⁶ Ωστόσο μέρος του προβλήματος δεν ήταν μόνο η φύση της απειλής αλλά και η φύση της αμερικανικής αντίδρασης η οποία ενέπνεε μια νέα μορφή ιμπεριαλισμού.⁹⁷ Το πρόβλημα με τη στρατηγική των ΗΠΑ ήταν ότι η πίεση που ασκήθηκε και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στόχευαν μόνο να συλλάβουν τον Ben Laden και το επιτελείο του. Οι ΗΠΑ άργησαν να καταλάβουν ότι ο Ben Laden και το δίκτυο της Al Qaeda συνδέονταν με τους Ταλιμπάν και την ISI και ότι ο Ben Laden ενίσχυε τους Ταλιμπάν με εκατομμύρια δολαρίων και χιλιάδες μαχητών. Επίσης δεν δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στις βαρβαρότητες εναντίον του αφγανικού λαού.⁹⁸ Όπως είπε ο John Burns στους New York Times: «Υπάρχουν λεγεώνες από νέους άνδρες που βλέπουν με δυσπιστία την Αμερική και τη δύναμη της. Ακόμα και ο Ben Laden να χαθεί στην ιστορία, φαίνεται ότι υπάρχει μια σταθερή πηγή από νεοσύλλεκτους για τους ηγέτες της Αλ Κάιντα».⁹⁹ Μετά την 11η Σεπτεμβρίου έγινε φανερό η προσπάθεια να επηρεαστεί η ισορροπία δυνάμεων στην Κεντρική Ασία προς όφελος των ΗΠΑ.¹⁰⁰ Καθώς οι ΗΠΑ κατείχαν τη δεσπόζουσα θέση στον διεθνή καταμερισμό ισχύος, δεν υφίσταντο τις συνήθεις πιέσεις και περιορισμούς του διεθνούς συστήματος. Έτσι ακολουθήθηκε η εξωτερική πολιτική των λεγόμενων ανθρωπιστικών επεμβάσεων σε μαστιζόμενες από συρράξεις περιοχές του κόσμου.¹⁰¹

Όπως υποστηρίζουν πολλοί αναλυτές, οι ΗΠΑ φέρουν τεράστιες ευθύνες διότι δημιούργησαν μια ανεξέλεγκτη κατάσταση στο διεθνές σύστημα, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να εδραιωθεί ο ισλαμισμός και να δικαιωθούν οι θέσεις του Samuel Huntington περί «συγκρούσεως των πολιτισμών και των θρησκειών».¹⁰² Σύμφωνα με τη θεωρία του «Samuel Huntington» περί της σύγκρουσης των πολιτισμών, στον κόσμο

⁹⁶J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 223

⁹⁷Οπ.π. σελ. 222

⁹⁸A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 107

⁹⁹J. Burns, *A Nation Challenged*, (New York Times, 27 January 2002), σελ 3, όπως περιγράφεται στο Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 138

¹⁰⁰Κ. Πάτελος *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 375-376

¹⁰¹Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 105

¹⁰²Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 381

υπάρχουν ιδεολογικές και πολιτισμικές διαχωριστικές γραμμές. Το επιχείρημα του «Samuel Huntington» είχε απήχηση στις ΗΠΑ επειδή έδινε μια εξήγηση για την πληθώρα των εθνοθρησκευτικών συρράξεων που ξέσπασαν κατά την δεκαετία του 90 στη Γιουγκοσλαβία, στη νότια περιφέρεια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, στη Νότια Ασία και σε άλλες περιοχές του κόσμου.¹⁰³

Η χρησιμοποίηση του ισλαμισμού από τη CIA δεν είναι κάτι νέο. Από το 1954 η CIA χρηματοδοτεί και ενισχύει τους αδερφούς μουσουλμάνους στην Αίγυπτο κατά του καθεστώτος Nasser. Επίσης στις αρχές του 1980 η CIA σε συνεργασία με τις μυστικές ισραηλινές υπηρεσίες εγκαθίδρυσαν το παλαιστινιακό ισλαμικό κόμμα Hamas για να περιορίσουν την επιρροή του προέδρου Yasser Arafat, τον οργανισμό του Fatah και του συμβουλίου για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης.¹⁰⁴ Η συμπόρευση CIA και ισλαμισμού ξεκίνησε κατά τον Ψυχρό Πόλεμο και διήρκεσε μέχρι τη κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας.¹⁰⁵ Οι ΗΠΑ ως μια αδιαμφισβήτητα παγκόσμια ηγεμονική δύναμη στις μέρες μας, θεωρεί ότι διατηρεί το «προνόμιο» να καταφεύγει στη χρήση βίας, όποτε οι ηγέτες της κρίνουν ότι αυτό απαιτεί η συγκυρία και η διακύβευση των εθνικών τους συμφερόντων.

Ο έλεγχος των ενεργειακών πόρων του πλανήτη αποτέλεσε σημαντική παράμετρο στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Για αυτό το λόγο, σε πολλές περιπτώσεις, υποστηρίχτηκε η αποφασιστική παρέμβαση στο εξωτερικό, ώστε να εξασφαλισθεί η προσφορά της ενέργειας. Έτσι το ενδιαφέρον για την Ευρασία είναι διαρκές και έντονο καθώς ο ευρύτερος χώρος της περιλαμβάνει το 75% των παγκόσμιων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, σε αντίθεση με το 3,5% που βρίσκονται εντός της επικράτειας των ΗΠΑ. Συνεπώς η επιδίωξη για τον έλεγχο της Ευρασίας συνεπάγεται την αμερικανική υπεροχή έναντι των ανταγωνιστικών δυνάμεων και τη χειραγώγηση των κρατών με κεντρικό γεωστρατηγικό ρόλο.¹⁰⁶

Σύμφωνα με τον Μπρεζίνσκι η Ευρασία είναι το κέντρο της παγκόσμιας ισχύος. Εάν η κυριαρχία στην Ευρασία χαθεί η αμερικανική πρωτοκαθεδρία στη διεθνή πολιτική θα σβήσει. Γίνεται σαφές ότι ο καλύτερος τρόπος εξυπηρέτησης αυτών των συμφερόντων είναι μέσω της ρεαλιστικής γεωπολιτικής χρήσης της ισχύος που είναι εγγενής σε

¹⁰³S. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, (New York: Touchstone Books, 1996)

¹⁰⁴Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 382

¹⁰⁵Οπ.π. σελ. 391

¹⁰⁶<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

ορισμένους θεσμούς του ψυχρού πολέμου, όπως το NATO, το ΔΝΤ, καθώς και την ίδια την τεράστια αμερικανική στρατιωτική ισχύ. Ο Μπρεζίνσκι προτείνει, όχι την συρρίκνωση αλλά την επέκταση της στρατιωτικής ισχύος μετά την εξαφάνιση της ΕΣΣΔ.¹⁰⁷ Η CIA όπως τονίζεται στο δόγμα «Brzezinski» μπορεί να επαναλάβει τα όσα έκανε στο Αφγανιστάν για να προετοιμάσει τους ισλαμιστές σε έναν νέο ιερό πόλεμο εναντίον μιας άλλης μεγάλης υπερδύναμης της Κίνας.

Η Ουάσιγκτον στα πλαίσια της άσκησης της εξωτερικής της πολιτικής εφάρμοσε πιστά τη στρατηγική Kissinger η οποία έθετε τέσσερις στόχους:

1. Διάσπαση του αραβικού κόσμου και της Μέσης Ανατολής.
2. Εμπλοκή των ΗΠΑ σε όλα τα προβλήματα της περιοχής, όπου θα αυτοεπιβάλλεται ως ο απαραίτητος συνομιλητής.
3. Έλεγχος των υδρογονανθράκων και των μεγάλων αγορών της περιοχής: τηλεπικοινωνίες, αεροναυτική και δίοδοι των πληροφοριών.
4. Εκρίζωση κάθε επιθυμίας για αραβική ενότητα.

Για την ολοκλήρωση των στόχων αυτών χρησιμοποιήθηκαν 3 μέσα:

1. Αποδυνάμωση και αποσταθεροποίηση των εχθρικών προς τις ΗΠΑ καθεστώτων.
2. Χρησιμοποίηση εναντίον τους, του Ισλάμ και του ισλαμισμού.
3. Διαχείριση εξ αποστάσεως ασφαλείας μιας ασταθούς περιοχής¹⁰⁸

Οι ΗΠΑ φαίνεται να υιοθετούν την άποψη των κλασικών ρεαλιστών Hobbes, Machiavelli, και Θουκυδίδη, σύμφωνα με την οποία η διεθνής πολιτική αποτελεί μια πέρα από οτιδήποτε άλλο πολιτική ισχύος (power politics), μια αρένα αντιπαράθεσεων, συγκρούσεων και πολέμων, όπου το ζήτημα της υπεράσπισης του εθνικού συμφέροντος και διαίωνισης της ηγεμονίας ανακύπτει ξανά και ξανά.¹⁰⁹ Ο πολιτικός ρεαλισμός κατά τον «von Treitsche», όπως τον υιοθέτησε ο «Morgenthau» δημιουργεί λανθασμένους συνειρμούς στο ευρύτερο κοινό αλλά και σε αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής (πολιτικούς και διπλωμάτες). Πάντως η ρεαλιστική σχολή σκέψης, κέρδισε τις εντυπώσεις ως δήθεν πιο κοντά στην πραγματικότητα και ασκεί σήμερα

¹⁰⁷B. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 38-39

¹⁰⁸K. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 386-387

¹⁰⁹R. Jackson-G. Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* [μετφρ. Χ. Κωνσταντινίδης], (Αθήνα: Gutenberg, 2006), σελ. 111.

μεγάλη επιρροή σε διπλωμάτες και πολιτικούς, γεγονός που δε δικαιολογείται αν λάβει κανείς υπόψη του τις άκαμπτες εκδοχές του ρεαλισμού.¹¹⁰

2.2.2 Το κίνημα των Αφγανών Ταλιμπάν και ο ρόλος του στη δημιουργία της κρίσης

Στην πρώτη κυβέρνηση της πρωθυπουργού «Benazir Bhutto», ο υπουργός εσωτερικών του Πακιστάν (Στρατηγός Nasreullah Babar) ήταν αυτός που είχε την ιδέα να δημιουργήσει τους Ταλιμπάν χρίζοντας ως αρχηγό τους έναν πρώην Μουτζαχεντίν στο νότιο Αφγανιστάν τον «Mullah Mohammed Omar». Αυτή η δύναμη είχε αρχικά ως σκοπό να προστατεύσει τα πακιστανικά εμπορικά κομβία που περνούσαν μέσα από το Αφγανιστάν και έπεφταν θύματα ληστών. Η επιτυχία της ομάδος των Ταλιμπάν ενθάρρυνε τον «Babar» και την «ISI» να μεγενθύνουν τη δύναμή τους ώστε να ελέγξουν όλο το Αφγανιστάν. Έτσι οι Ταλιμπάν επέβαλαν τους κανόνες τους σε όλο το Αφγανιστάν, επιβάλλοντας ένα θεοκρατικό καθεστώς που ο αφγανικός λαός δεν είχε ποτέ πριν δοκιμάσει. Για να επιτύχουν οι Ταλιμπάν χρειαζόταν περισσότερους πόρους απ' ότι το Πακιστάν μπορούσε να διαθέσει. Οι επιπλέον πόροι βρέθηκαν από τις χορηγίες των ΗΠΑ στην «ISI», που θεωρούσαν τους Ταλιμπάν αντισιήτες και συνεπώς εχθρούς του Ιράν και την οικονομική βοήθεια από τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τις δωρεές του Ben Laden. Οι Ταλιμπάν ως πολιτικό-θρησκευτικό κίνημα εμφανίστηκε αρχικά το 1994 στην αφγανική πολιτική σκηνή. Οι Ταλιμπάν προέρχονταν κυρίως από τους φτωχούς αγρότες της φυλής των «Pashtun» του νοτίου Αφγανιστάν, οι οποίοι έφυγαν στο Πακιστάν για να πραγματοποιήσουν θρησκευτικές σπουδές. Ο πόλεμος εναντίον της σοβιετικής εισβολής συνέβαλε ώστε οι Ταλιμπάν να μην τερματίσουν τις σπουδές τους, διότι κατετάγησαν στις αντάρτικες δυνάμεις της αντιστάσεως. Συνέχισαν να αυτοαποκαλούνται Ταλιμπάν (φοιτητές) και να γίνουν γνωστοί με αυτό το όνομα.¹¹¹

Οι πρώτοι Ταλιμπάν ήταν φοιτητές θεολογίας, εξοπλισμένοι από τις υπηρεσίες πληροφοριών του Πακιστάν καθώς και πρώην Μουτζαχεντίν (ιεροί πολεμιστές) του αντισοβιετικού πολέμου. Για ένα διάστημα έφεραν κάποια τάξη και σταθερότητα σε περιοχές που είχαν ρημάξει οι πολέμαρχοι και οι ληστές. Οι Ταλιμπάν οι οποίοι υποτίθεται στηρίζονταν στο σουνιτικό Ισλάμ επέβαλαν αυστηρούς νόμους και κώδικες συμπεριφοράς, που μεταξύ άλλων συμπεριελάμβανε την ουσιαστική υποδούλωση των

¹¹⁰ Α. Ηρακλείδης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2009), σελ. 73-74.

¹¹¹ Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 319

γυναικών. Οι παραβάτες υφίσταντο τις σκληρότερες τιμωρίες, οι οποίες είχαν να επιβληθούν από την εποχή του ευρωπαϊκού Μεσαίωνα και της ιεράς εξέτασης: ραβδισμός ή μαστίγωμα για παραβάσεις του κώδικα ένδυσης ή αντικανονικό μήκος της γενειάδας των αντρών, ακρωτηριασμός χεριών και ποδιών για κλοπή, λιθοβολισμός μέχρι θανάτου για μοιχεία και θάψιμο ζωντανών για σοδομία. Όλες αυτές οι τιμωρίες εκτελούνταν δημόσια. Η πιο άγρια τιμωρία για την κοινωνία ήταν ο πλήρης αποκλεισμός των γυναικών από τους χώρους εργασίας συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και της ιατρικής. Το φαινόμενο των Ταλιμπάν ήταν ουσιαστικά δημιούργημα της πανίσχυρης διακλαδικής διεύθυνσης πληροφοριών του Πακιστάν(Interservices Intelligence Directorate- ISI).¹¹²

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι Ταλιμπάν επιχείρησαν να εγκαθιδρύσουν το νόμο Σαρία σε όλη τη χώρα του Αφγανιστάν. Όλες οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τα κορίτσια περικόπηκαν. Οι Ταλιμπάν ανέλαβαν το εμπόριο οπίου από τους μικρότερους παράνομους λαθρέμπορους παράγοντας μέχρι και 3.600 τόνους το έτος 2000. Οι Ταλιμπάν βασιζόταν στην αυξανόμενη στρατιωτική τους ισχύ. Τον Οκτώβριο του 1996 ήταν σε θέση να παρατάξουν ένα στρατό με 25000 άντρες μαζί με άρματα μάχης, τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού, ακόμη και μαχητικά αεροσκάφη.¹¹³ Έτσι οι Ταλιμπάν έφτασαν να καταλάβουν την κυβέρνηση του Αφγανιστάν το 1996 με την πλήρη πακιστανική υποστήριξη ανοίγοντας μια ασφαλή διαδρομή από το Πακιστάν προς την Κεντρική Ασία. Με αυτόν τον τρόπο η Ουάσιγκτον σχεδίαζε να μπλοκάρει την αυξανόμενη ιρανική επιρροή και να προσφέρει τη δυνατότητα στις αμερικανικές εταιρίες πετρελαίου να μεταφέρουν πετρέλαιο και αέριο από το Τουρκμενιστάν στη Νότια Ασία.¹¹⁴ Κατά την περίοδο της εξουσίας των Ταλιμπάν τα εμπορικά κύματα μεταξύ Κεντρικής Ασίας και Πακιστάν, το λαθρεμπόριο όπλων και το εμπόριο της ηρωίνης προς την ευρωπαϊκή, τη ρωσική και την αμερικανική αγορά είχαν αναπτυχθεί σε σημαντικά έσοδα για τα ταμεία των Ταλιμπάν, ώστε να καταστούν οικονομικά ανεξάρτητοι έναντι των προστατών τους και να αρνούνται τις υποδείξεις και απαιτήσεις τους.¹¹⁵ Μετά από μια περίοδο καλής συνεργασίας με τις ΗΠΑ οι Ταλιμπάν γίνονται υπό τη καθοδήγηση του «Mollah Omar» ριζοσπαστικότεροι έναντι της υπερδύναμης. Αρνούνται να εκδώσουν τον Ben Laden στις ΗΠΑ, τόσο το 1998 μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις πρεσβείες των ΗΠΑ σε Κένυα και Τανζανία, όσο και το 2001 μετά την καταστροφή της 11ης Σεπτεμβρίου. Οι Ταλιμπάν

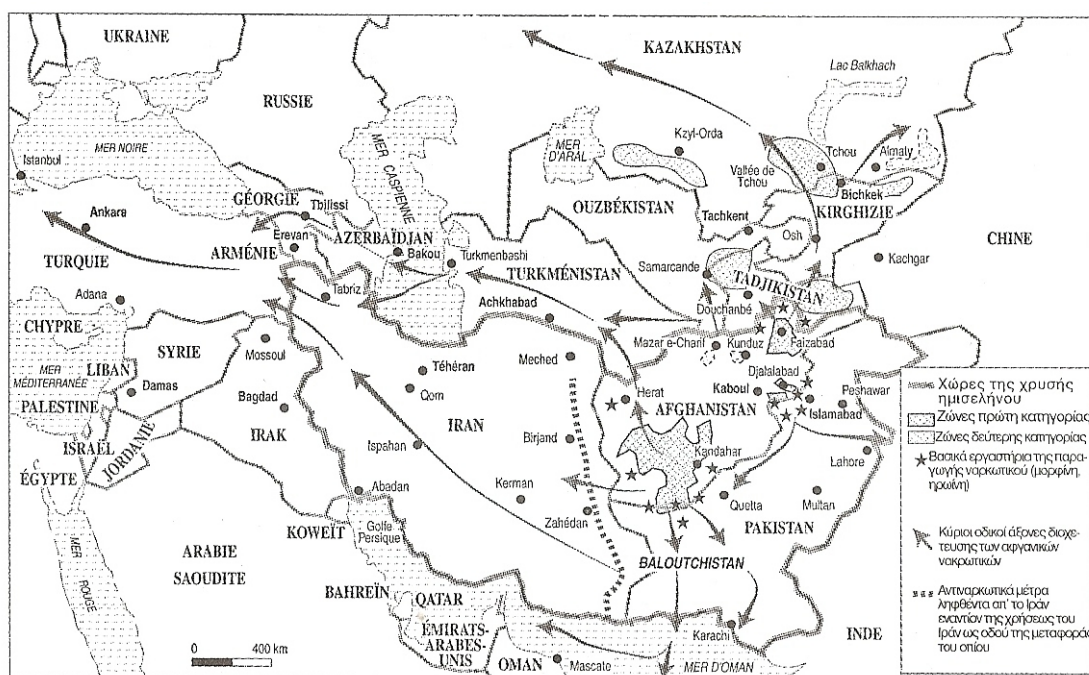
¹¹²J. Cooley, *Τρομοκρατία, άνιεροί πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 21

¹¹³Οπ.π. σελ. 204

¹¹⁴A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), σελ. 101

¹¹⁵Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, Μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 324

έφτασαν στο σημείο να διαδραματίζουν ηγετικό ρόλο στη Κεντρική Ασία, φτάνοντας στο σημείο να υποστηρίζουν την ανεξαρτησία των Τσετσένων από τη Ρωσία. Ο αριθμός των Ταλιμπάν σύντομα έφτασε σε χιλιάδες. Μόνο η προσωπική φρουρά του Ben Laden αριθμούσε 3 με 5 χιλιάδες στρατιώτες.¹¹⁶

Εικόνα 9: Οι οδοί του εμπορίου των ναρκωτικών (Οι Ταλιμπάν και ο Ben Laden αφού αρχικά είχαν καταδικάσει το εμπόριο των ναρκωτικών, το εκμεταλλεύτηκαν κατόπιν ως πηγή εσόδων σε συνάλλαγμα).

Πηγή: A.Sfeir, Dictionnaire Mondial de l' Islamisme, (Pariw 2002), σελ 172

Το επίπεδο της επίσημης πακιστανικής εμπλοκής στο Αφγανιστάν σήμερα είναι αμφιλεγόμενο. Οι ΗΠΑ, το NATO, Αφγανοί και διπλωμάτες του ΟΗΕ πιστεύουν σήμερα ότι η πακιστανική κατασκοπεία συνεργάζεται με τους Ταλιμπάν. Η πακιστανική κυβέρνηση αρνείται κάθε ανάμιξη και υποστηρίζει ότι κάτι τέτοιο είναι έργο, πρώην μελών της υπηρεσίας κατασκοπείας του.¹¹⁷ Είναι γεγονός πάντως ότι την εποχή της σοβιετικής κατοχής του Αφγανιστάν, η «ISI» διέθετε για την αφγανική αντίσταση τεράστια κεφάλαια προερχόμενα από τη Σαουδική Αραβία και τη «CIA». Επίσης ανέλαβε την εκπαίδευση των αγωνιστών του «jihad» και χορηγούσε τον αναγκαίο οπλισμό στους αντάρτες πολεμιστές. Μετά την αναχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων, η «ISI»

¹¹⁶ A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), σελ. 104

¹¹⁷ James Dobbins, *Ending Afghanistan's Civil war*, Testimony before the Senate Foreign Relations Committee.

συνέχισε να αναμιγνύεται στο Αφγανιστάν και εξόπλιζε τους Ταλιμπάν, θεωρώντας ότι το Αφγανιστάν αποτελεί το ζωτικό χώρο του Πακιστάν εναντίον της Ινδίας.¹¹⁸

2.2.3 Η δράση του Osama Ben Laden και η σχέση του με τη Δύση

Ανάμεσα στους εκατοντάδες Άραβες εθελοντές, στον Αφγανοσοβιετικό πόλεμο, από χώρες όπως η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος και η Αλγερία ήταν και ο Osama Ben Laden, ένας μορφωμένος πλούσιος Σαουδάραβας με περιουσία 250.000.000\$ και διασυνδέσεις με πλούσιους ιδιώτες του αραβικού κόλπου. Ο Ben Laden έφτασε στο Αφγανιστάν το 1984, στρατολογήθηκε από τους Μουτζαχεντίν με τις ευλογίες τις «CIA» και της «ISI» και δημιούργησε τον πρώτο μεγάλο σταθμό υποδοχής ξένων πολεμιστών στο Αφγανιστάν.¹¹⁹ Σύντομα αναδείχθηκε ως ήρωας από τους συμπολεμιστές του και λίγο αργότερα στη δεκαετία του 90 ορκισμένος εχθρός των ΗΠΑ αντιτασσόμενος στις επεμβάσεις των ΗΠΑ στον αραβικό κόσμο, με αποκορύφωμα την υποστήριξη προς το Ισραήλ που κατείχε παράνομα την παλαιστινιακή γη.¹²⁰ Ο «Osama Ben Laden» που είχε ήδη κερδίσει μεγάλη δημοτικότητα σαν σημαντικός ηγέτης των Μουτζαχεντίν στον αγώνα εναντίον των σοβιετικών, έγινε ακόμα πιο δημοφιλής στον αραβικό κόσμο όταν καταδίκασε το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας, το οποίο εξυπηρέτησε τις ΗΠΑ στον πόλεμο εναντίον του Ιράκ το 1990 για να πολεμήσουν ένα αδερφό αραβικό έθνος.¹²¹ Αν και ο Ben Laden δεν είχε καμία σχέση με τον ηγέτη των Ταλιμπάν, γρήγορα με τη προώθηση της «ISI» τον διαδέχθηκε και διάσυνδεσε τους Ταλιμπάν με την Al Qaeda και την «ISI», καθιστώντας έτσι το Αφγανιστάν απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Ο Ben Laden κατηγορήσε τις ΗΠΑ ότι κατέχουν τις χώρες του Ισλάμ, λεηλατούν τον πλούτο τους, εξουσιάζουν τους ηγέτες τους και ταπεινώνουν τον λαό τους.¹²²

Το αντίπαλο δέος του Ben Laden και των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν ήταν μια φυλή του Βορείου Αφγανιστάν η οποία είχε συμμαχήσει με την Ινδία και το Ιράν. Μετά από πολλές απόπειρες δολοφονίας, από τους Ταλιμπάν μαζί με τις πακιστανικές αρχές, τελικά το Φθινόπωρο 2001 ο ηγέτης τους «Massoud» δολοφονήθηκε σε τρομοκρατικό χτύπημα που οργανώθηκε από την «Al Qaeda». Όπως δήλωσε ο αρχηγός πληροφοριών των Ταλιμπάν,

¹¹⁸Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 315

¹¹⁹Οπ.π. σελ. 317

¹²⁰A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 98

¹²¹N. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 109

¹²²X. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 412

το χτύπημα διέταξε προσωπικά ο Ben Laden προκειμένου να εξολοθρεύσει τον αντίπαλό του πριν τις επιθέσεις την 11ης Σεπτεμβρίου, έτσι ώστε οι ΗΠΑ να μην μπορέσουν να βρουν συμμάχους μέσα στο Αφγανιστάν. Η στρατιωτική δομή και οι άριστοι διοικητές που άφησε πίσω του ο Massoud έγιναν η βάση προκειμένου να αντικατασταθεί η κυβέρνηση των Ταλιμπάν από τη Βόρεια Συμμαχία, υπό την καθοδήγηση της Δύσης, το Νοέμβριο του 2001.¹²³

Μέλη της ηγεσίας του ρεπουμπλικανικού κόμματος των ΗΠΑ εικάζεται να είχαν στο παρελθόν στενές εμπορικές επιχειρηματικές συναλλαγές με την οικογένεια του Ben Laden. Ο πατέρας του «Muhammad Ben Laden» δημιούργησε την εταιρία «Saudi Ben Laden Group (SBLG)». Αυτή η εταιρία που διέθετε χρηματιστηριακά παραρτήματα σε Ευρώπη και Αμερική, διέθετε επίσης και το 20% μιας μεγάλης αμερικανικής εταιρίας διαχείρισης και διοίκησης επιχειρήσεων, της «Carlyle», της οποίας μέτοχος ήταν ο «George H. Bush» ο πρεσβύτερος. Η μεγάλη αυτή εταιρία διοικούταν από στελέχη των κυβερνήσεων Reagan και Bush και μεταξύ άλλων διαχειριζόταν και τμήμα της περιουσίας του Ben Laden. Όταν πέθανε ο πατέρας του Ben Laden το 1967 άφησε μια περιουσία αξίας δύο δισεκατομμυρίων δολαρίων στον πρωτότοκο υιό του «Salemo», ο οποίος δημιούργησε στενές σχέσεις με αμερικανούς επιχειρηματίες του περιβάλλοντος Bush. Η επιχειρηματική του δραστηριότητα μεταξύ άλλων αφορούσε και τη χρηματοδότηση του ισλαμικού ιερού πολέμου «jihad» κατά του σοβιετικού εισβολέα στο Αφγανιστάν.¹²⁴

Η συνεργασία που υπήρχε προ της 11^{ης} Σεπτεμβρίου μεταξύ του ρεπουμπλικανικού κόμματος, της οικογένειας «Bush» και της εταιρίας «SBLG» ήταν χαρακτηριστική. Προσωπικότητες του κόμματος αυτού που σκαρφάλωσαν σε υψηλές κυβερνητικές θέσεις και ήταν μέλη του κύκλου αυτού είναι οι παρακάτω:

- George H. Bush, πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ και πρώην διευθυντής της CIA.
- Frank Carlucci, πρώην υπουργός αμύνης των ΗΠΑ επί κυβερνήσεων Reagan και πρώην αναπληρωματικός διευθυντής της CIA.
- James Baker III, πρώην υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης G. Bush του πρεσβυτέρου.
- Casper Weinberger, πρώην υπουργός αμύνης της κυβέρνησης R.Reagan.
- George W. Bush ο νεότερος, πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ.¹²⁵

¹²³ Amin Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave macmillian, 2003) σελ. 108

¹²⁴ Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 371-372

¹²⁵ Wall Street Journal, *the Nation Mars*, 27 September 2001

Μάλιστα ο George W. Bush ο νεότερος, είχε ιδρύσει και πετρελαϊκή εταιρία το 1977, την «Arbusto Energy Inc», με χρηματοδότηση του αδερφού του Ben Laden του Salem. Επίσης η επί εννέα έτη, έως το 2000, υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ κ. Condoleezza Rice διατέλεσε επίσης και σημαίων στέλεχος της μεγάλης πετρελαϊκής εταιρίας «Shevron» με δράση στην Κεντρική Ασία. Ο σύμβουλος της ίδιας εταιρίας και πρέσβης των ΗΠΑ στη Βαγδάτη διαπραγματευόταν με τους Ταλιμπάν από το 1995 ως το 1998 την οδό του πετρελαιαγωγού για την εταιρία «Unocal» . Στελέχη της κυβέρνησης Bush του νεότερου, ο υπουργός εμπορίου «Donald Evans», η υφυπουργός εμπορίου «Kathleen Cooper» και ο υπουργός ενέργειας «Abraham Spencer» συνδέονταν άμεσα με τη βιομηχανία του πετρελαίου στην Κεντρική Ασία.¹²⁶

2.2.4 Η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου εναντίον των ΗΠΑ

Οι καταστροφικές επιθέσεις στο παγκόσμιο κέντρο εμπορίου της Νέας Υόρκης και στο πεντάγωνο από αεροπειρατές αυτοκτονίας στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, είχαν σχεδιαστεί οργανωθεί και εκτελεστεί από βετεράνους του πολέμου του Αφγανιστάν (1979-1989).¹²⁷ Η 11^η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε ημερομηνία ορόσημο για την εξέλιξη του μεταδιπολικού κόσμου, καθώς ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας απέκτησε πλήρη θεσμική υπόσταση και επίσημο κριτήριο διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής, παρά το ότι ως δόγμα προϋπήρχε. Έτσι η εποχή μετά την ημερομηνία αυτή στιγματίστηκε από τη μεταβολή του περιεχομένου συγκεκριμένων όρων της διεθνούς ασφάλειας, ταυτίστηκε με τη στήριξη των επιλογών της θιγής από την τρομοκρατική επίθεση υπερδύναμης των ΗΠΑ και επηρεάστηκε από την σύγκλιση ενός σημαντικού αριθμού κρατών με τις επιλογές των ΗΠΑ.¹²⁸ Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου, άλλαξε ριζικά το διεθνές τοπίο και μετέβαλε σημαντικά το ρόλο που η αμερικανική ένοπλη ισχύς καλούνταν να διαδραματίσει παγκοσμίως. Ουσιαστικά, επιτάχυνε τις εν εξελίξη διαδικασίες αναδιάρθρωσης και αναδιάταξης του αμερικανικού στρατού καταδεικνύοντας την ανάγκη προσαρμογής σε νέες απειλές. Η μοναδική μετά το Pearl Harbor επίθεση στην επικράτεια των ΗΠΑ τον τελευταίο αιώνα σήμανε τη μερική μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής, καθώς επέβαλε νέες μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες ελλείψει απειλών από άλλες μεγάλες δυνάμεις. Έτσι υιοθετήθηκε ένα νέο δόγμα εξωτερικής πολιτικής με δράση σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου με σκοπό την παρεμπόδιση των τρομοκρατών να

¹²⁶Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Σεπ 2006), σελ. 374-375

¹²⁷J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 313

¹²⁸Μ. Μπόση, *Ειδικές διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 1996), σελ. 328

πραγματοποιήσουν επιχειρήσεις εφαρμόζοντας την τακτική των προληπτικών πολεμικών επιχειρήσεων ενάντια στα πολιτικά μορφώματα που υποθάλπουν την τρομοκρατία.¹²⁹

Οι ΗΠΑ μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου θεώρησαν απολύτως νόμιμο να κηρύξουν τον πόλεμο κατά αυτών που της επιτέθηκαν. Υπήρξε τότε ο κίνδυνος να συμβούν τρία πράγματα. Το ένα ήταν να πέσει κανείς στην παγίδα του Ben Laden και να απομονώσει τους μουσουλμάνους σε όλο τον κόσμο. Το άλλο ήταν να στραφεί η διεθνής κοινή γνώμη εναντίον τους και τέλος διέτρεχε τον κίνδυνο να κάνει αυτό που έκαναν ορισμένες Μεγάλες Δυνάμεις στο παρελθόν, όταν από οργή και εκδικητικότητα παρασύρθηκαν σε δράσεις, από τις οποίες δεν μπορούσαν να υποχωρήσουν εύκολα. Μέσα σε ένα χρόνο οι ΗΠΑ κατάφεραν να κάνουν και τα τρία, ιδιαίτερα από τη στιγμή που ο μέχρι τότε απολύτως επιτυχής πόλεμος κατά του Ιράκ κατέληξε σε μια αιματηρή και μη δημοφιλή κατοχή.¹³⁰ Το Σεπτέμβριο του 2001 μετά τη χειρότερη τρομοκρατική επίθεση στην ιστορία τους, οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν για δεύτερη φορά στη διάρκεια μιας γενιάς σε έναν εναέριο και χερσαίο πόλεμο στο Αφγανιστάν. Το χειμώνα του 2001-2002 ο νέος αφγανικός πόλεμος επέφερε αναρίθμητες απώλειες πολιτών στο Αφγανιστάν και οδήγησε το μουσουλμανικό κόσμο του πλανήτη σε μια νέα πολιτική ζύμωση. Έτσι προέκυψε μια κατάσταση παγκόσμιας ανασφάλειας και αστάθειας με αποτέλεσμα την εμφάνιση παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.¹³¹ Οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οδήγησαν σε ένα πόλεμο αντιποίνων και τιμωρίας που αποσκοπούσε στο ξερίζωμα των αρχηγών των τρομοκρατών και όσων τους φιλοξενούσαν. Για άλλη μια φορά, όπως κατά τη διάρκεια του πολέμου που διεξήχθη τη δεκαετία του 1980 η ύπαιθρος, τα χωριά, οι κωμοπόλεις και οι πόλεις του Αφγανιστάν ερειπώνονται. Εκατομμύρια από τους δύστυχους ανθρώπους του γίνονται και πάλι πρόσφυγες αναζητώντας τροφή στέγη και ασφαλή καταφύγια στα βουνά ή και πέρα από τα σύνορα της χώρας.¹³²

¹²⁹<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

¹³⁰J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 222

¹³¹J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 15

¹³²Οπ.π. σελ. 15

Εικόνα 10: Τα ερείπια του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

Πηγή: <http://www.noaanews.noaa.gov/stories/s798b.htm>

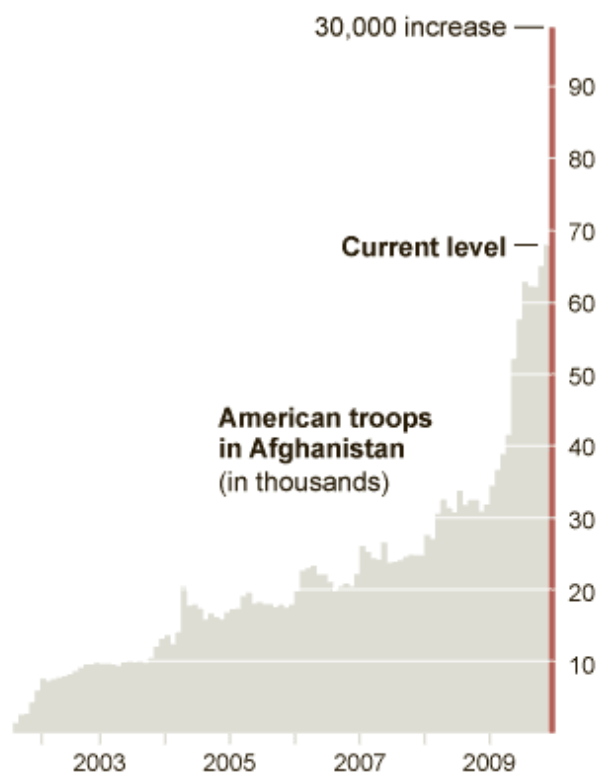
2.3. Η στρατιωτική επέμβαση του NATO στο Αφγανιστάν και οι συνέπειες της

Στην περίπτωση της επέμβασης στο Αφγανιστάν το θέμα φαινόταν αρκετά περίπλοκο γιατί το NATO θα ξέφευγε από την παραδοσιακή ζώνη ευθύνης του και θα αναλάμβανε έναν παγκόσμιο ρόλο. Γι αυτό το λόγο αναπτύχθηκαν δύο σχολές σκέψης εντός της συμμαχίας. Η μία έκρινε ότι η συμμαχία δεν πρέπει να ξεφύγει από τα παραδοσιακά της όρια, ενώ η άλλη που επικράτησε τελικά και που υποστηρίχτηκε κυρίως από τους Αμερικανούς και κάποιους συμμάχους τους, ότι θα έπρεπε να επεκταθούν και να αναλάβουν παγκόσμια δράση.¹³³ Η προστασία και η άρνηση των Ταλιμπάν να παραδώσουν τον Ben Laden στις ΗΠΑ μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου είχε ως αποτέλεσμα την επέμβαση των νατοϊκών δυνάμεων στο Αφγανιστάν. Οι ΗΠΑ ενώθηκαν με τη Ρωσία, την Ινδία και το Ιράν υποστηρίζοντας τους πολεμάρχους της Βόρειας Συμμαχίας. Οι Ταλιμπάν γρήγορα υπέκυψαν στο συνδυασμό του πεζικού της Βόρειας Συμμαχίας και της τεχνολογίας των ΗΠΑ.¹³⁴ Μετά την εμπλοκή του NATO στο Αφγανιστάν, το χειμώνα του 2001-2002, προφανώς ο αφγανικός λαός (ιδίως οι γυναίκες), ανακουφίστηκε λόγω της απελευθέρωσης τους από τους βάρβαρους και αφύσικους κοινωνικούς περιορισμούς και καταπιεστικούς

¹³³Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

¹³⁴Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 109

νόμους που εφάρμοζαν οι Ταλιμπάν. Όμως κατά την έναρξη του πολέμου τον Οκτώβριο του 2001 χιλιάδες νέοι εθελοντές από τις φυλές του Πακιστάν προσπάθησαν να περάσουν ομαδικά τα σύνορα για να πλαισιώσουν τις τάξεις των Ταλιμπάν. Για να ανακοπεί η ενίσχυση των Ταλιμπάν και να ελεγχθεί η κατάσταση στη χώρα απαιτούνταν συνεχώς η σημαντική αύξηση των συμμαχικών δυνάμεων.

Διάγραμμα 2: Η αύξηση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν από το 2002 έως το 2010

Πηγή:<http://www.nytimes.com/interactive/2009/12/01/world/asia/1201-afghan-policy.html>

Ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους ο νεότερος ήλπιζε ότι η εκστρατεία θα κατέστρεφε τον Osama Ben Laden, την Al Qaeda και το καθεστώς των Ταλιμπάν που τον προστάτευε, μέσω μιας σειράς πληγμάτων από τον αέρα και υποστηρίζοντας τις ομάδες των αντιπάλων των Ταλιμπάν στην περιοχή.¹³⁵ Αν και οι επιχειρήσεις φαινόταν να επιτυγχάνουν το σκοπό τους η αραβική και μουσουλμανική κοινή γνώμη, σε αντίθεση με τους πολέμους κατά του Ιράκ, αντιτάχθηκαν στους βομβαρδισμούς ιδίως όταν οι βομβαρδισμοί δε σταμάτησαν κατά τη διάρκεια του μουσουλμανικού ιερού μήνα του ραμαζανίου.¹³⁶ Η Αμερικανική εκστρατεία βομβαρδισμού που ξεκίνησε στις 7 Οκτωβρίου 2001 επεδίωκε την ανατροπή

¹³⁵J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 357

¹³⁶Οπ.π. σελ. 358

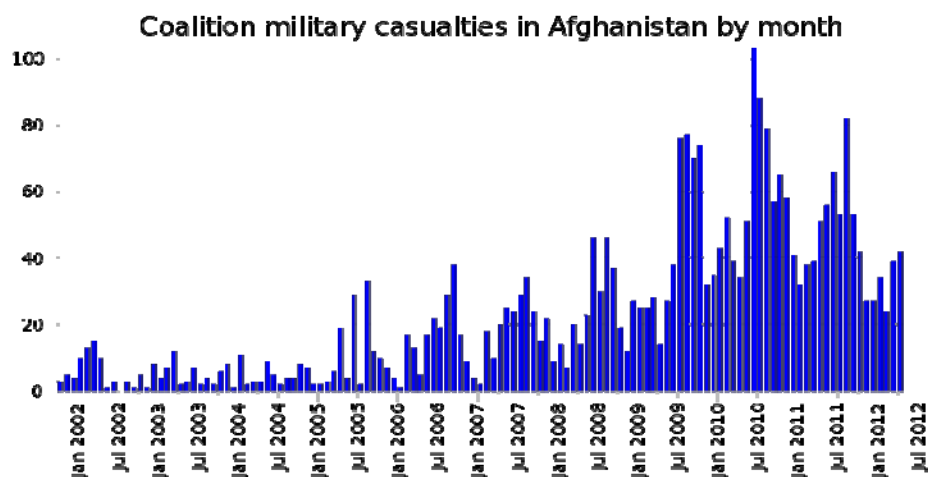
του καθεστώτος που στήριξε και στηρίχθηκε από τους Ταλιμπάν και πρωτίστως προσέφερε καταφύγιο στον Ben Laden. Η κυβέρνηση Μπους, προκειμένου να συλληφθούν οι εγκληματίες, θα έπρεπε να είχε ζητήσει από τα Ηνωμένα Έθνη να ηγηθούν αυτής της προσπάθειας κατά της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Υπήρχε ακόμα καιρός το χειμώνα του 2001-2002, ώστε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να αναπτύξει ένα διεθνές πρωτόκολλο ή κώδικα ο οποίος να ορίζει και να ρυθμίζει τη βίαιη και εγκληματική πολιτική δράση, αποφεύγοντας τη χρήση του όρου «τρομοκρατία» ο οποίος πάντοτε φέρνει στη επιφάνεια το γνωστό κλισέ «ο τρομοκράτης του ενός είναι ο μαχητής της ελευθερίας του άλλου». Με το κύρος των Ηνωμένων Εθνών οι ΗΠΑ θα κέρδιζαν την υποστήριξη και από τα άλλα αραβικά κράτη, όπως είχε γίνει στον πόλεμο κατά του Ιράκ.¹³⁷ Η ηγεσία της αμερικανικής κυβέρνησης παρουσίασε στην περίπτωση του Αφγανιστάν, μια εκπληκτική προθυμία να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία ως μέσου εξωτερικής πολιτικής. Αυτή η εκδοχή διπλωματίας είχε εδραιωθεί πολύ πριν το 2001, ενώ μετά την 11^η Σεπτεμβρίου καθιερώθηκε ως η πιο κατάλληλη μέθοδος για την εξυπηρέτηση των αμερικανικών συμφερόντων παγκοσμίως.¹³⁸

Στις 11 Σεπτεμβρίου του 2007, έξι χρόνια ακριβώς από την έναρξη των επιχειρήσεων, οι Ταλιμπάν εκδιώχθηκαν και από το τελευταίο σημαντικό τους οχυρό, στην αφγανική νότια επαρχία της «Helmand», από αφγανικά και συμμαχικά στρατεύματα.¹³⁹ Πρόκειται για μια πύριο νίκη μιας και οι απώλειες για τα συμμαχικά στρατεύματα ήταν πολυάριθμες. Φυσικά ο πόλεμος δεν έχει τερματιστεί έως και σήμερα διότι οι Ταλιμπάν ελέγχουν θύλακες σε όλη την επικράτεια της χώρας και εφαρμόζουν τακτικές ανταρτοπόλεμου με επιθέσεις που έχουν σημαντικότερο κόστος σε ανθρώπινες ζωές.

¹³⁷J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 361

¹³⁸S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 1

¹³⁹B. Hails, *Afghan battle success*, (CNN.com 10 December 2007), όπως περιγράφεται στο Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 109

Διάγραμμα 3: Οι απώλειες στρατιωτικού προσωπικού της συμμαχίας στο Αφγανιστάν από τον Ιαν 2002 έως τον Ιουλ 2012

Πηγή:http://en.Wikipedia.org/wiki/File:Coalition_military_casualties_in_Afghanistan_by_month.svg

Η επιτυχία των προσπαθειών των συμμαχικών δυνάμεων κατά των Ταλιμπάν οδήγησε στην εδραίωση των επιχειρήσεων των τελευταίων στο Πακιστάν. Επίσης οι αυξημένες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για μαθήτριες στο Αφγανιστάν προκάλεσαν το μένος των Ταλιμπάν με τρομοκρατικά χτυπήματα αυτοκτονίας κατά της αφγανικής κυβέρνησης και των συμμαχικών δυνάμεων.¹⁴⁰ Φαινομενικά μικρά πράγματα όπως η εκπαίδευση των γυναικών μπορούν να προκαλέσουν χάος εκδικητικότητας και μένους.¹⁴¹ Τέλος Η «al Qaeda» μπορεί να έχασε τον τόπο καταφυγής κάλυψης και προστασίας της στο Αφγανιστάν αλλά άνοιξε καινούργιο μέτωπο στο Ιράκ, διεξάγοντας εκεί επιχειρήσεις εναντίον των αμερικανικών και συμμαχικών δυνάμεων.¹⁴²

Οι άμαχοι στο Αφγανιστάν βρίσκονται σε μια πολύ δύσκολη κατάσταση για περισσότερα από 30 χρόνια αφού δέχθηκαν τα δεινά του Αφγανοσοβιετικού πολέμου που ξεκίνησε το 1979, οι κακουχίες συνεχίστηκαν μετά τη λήξη του πολέμου από το θεοκρατικό καθεστώς των Ταλιμπάν και σήμερα δοκιμάζονται από τις επιχειρήσεις μεταξύ συμμάχων και Ταλιμπάν. Έτσι υπάρχουν πρόσφυγες που όλα αυτά τα χρόνια που δε ήταν δυνατό να

¹⁴⁰Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 119

¹⁴¹Οπ.π. σελ. 120

¹⁴²Οπ.π. σελ. 121

επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες εδώ και δεκαετίες.¹⁴³ Αρκετοί από τους πολίτες του Αφγανιστάν αρχικά είδαν θετικά την παρέμβαση του NATO γιατί γλίτωσαν από την καταπίεση που τους ασκούσαν οι Ταλιμπάν. Στη συνέχεια όμως και ενώ τα στρατεύματα συνέχιζαν να παραμένουν επί μακρόν στην περιοχή τους και βλέποντας τις παρεμβάσεις που ασκούσαν στα εσωτερικά της χώρας τους θεωρήθηκαν από τους αμάχους ως στρατός κατοχής. Στην περίπτωση του Αφγανιστάν η νατοϊκή επέμβαση δε βελτίωσε ούτε την ποιότητα ζωής των αμάχων ούτε το βιοτικό επίπεδο της κοινωνίας. Μάλιστα το κλίμα ασφάλειας στην περιοχή χειροτέρεψε για τους πολίτες, διότι με την επέμβαση βρέθηκαν ανάμεσα σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα και επικράτησε ένα εμπόλεμο κλίμα. Εκτός από τις παράπλευρες απώλειες που βιώνουν εξαιτίας των μαχών, οι άμαχοι γίνονται και στόχος των Ταλιμπάν, όταν χρησιμοποιούν διάφορες εγκαταστάσεις που έχτισαν οι συμμαχικές δυνάμεις όπως σχολεία και νοσοκομεία.¹⁴⁴ Γενικά η διεξαγωγή του πολέμου στο Αφγανιστάν έριξε τη χώρα και το λαό της στα δεινά της εγκληματικότητας, της ναρκομανίας, της γενικής φτώχειας και της μιζέριας. Αυτό απομάκρυνε τις απαραίτητες ξένες επενδύσεις.¹⁴⁵ Επιπλέον μετά από 20 χρόνια πολέμων και 4 χρόνια φοβερής ξηρασίας, εκατομμύρια πεινασμένοι και παγωμένοι από το κρύο πρόσφυγες ξεριζώνονταν από έναν ακόμα πόλεμο.¹⁴⁶

Εικόνα 11: Οι μεταναστευτικές ροές αμάχων από το Αφγανιστάν μετά την επέμβαση

Πηγή:<http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>,

¹⁴³ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

¹⁴⁴ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013

¹⁴⁵ J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 197,

¹⁴⁶ Οπ.π. σελ. 359

Το Μάρτιο του 2007 ο υφυπουργός άμυνας των ΗΠΑ, για τις υποθέσεις της κεντρικής και νότιας Ασίας, «Richard A Boucher», σε αναφορά προόδου που κατέθεσε στην Επιτροπή Γερουσίας Εξωτερικών Σχέσεων για το Αφγανιστάν, κατέδειξε τόσο διάφορους τομείς επιτυχίας όσο και μεγάλης ανησυχίας.¹⁴⁷

Μερικά από τα θετικά της νέας πραγματικότητας είναι τα παρακάτω:

1. Σε αντίθεση με την εποχή του καθεστώτος των Ταλιμπάν, που ήταν εγγεγραμμένοι στα σχολεία 900.000 μαθητές, τώρα είναι 5.8 εκατομμύρια, με το ένα τρίτο από αυτούς να είναι κορίτσια.
2. Επιπλέον το Αφγανιστάν έχει νέο Σύνταγμα. Εκλογές πραγματοποιήθηκαν υπό την επίβλεψη της διεθνούς κοινότητας για τον έλεγχο του αδιάβλητου και το 20% των εκλεγμένων είναι γυναίκες.
3. Γύρω στα 4.7 εκατομμύρια πρόσφυγες έχουν επιστρέψει από το Πακιστάν και το Ιράν.
4. Οι ηγέτες του Αφγανιστάν έχουν υιοθετήσει οικονομικές πολιτικές που είχαν ως αποτέλεσμα την ετήσια αύξηση του ΑΕΠ σχεδόν κατά 14% το 2002.

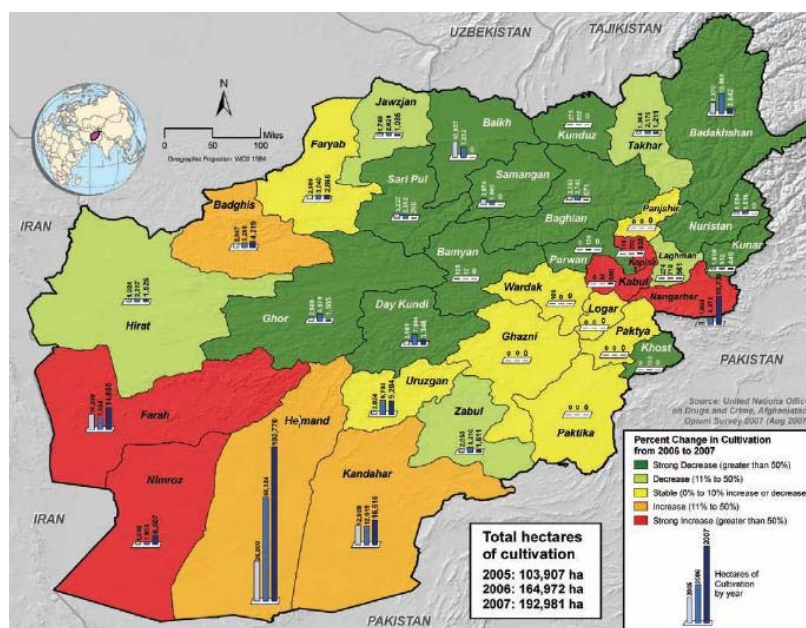
Δυστυχώς δεν παρουσιάστηκε πρόοδος σε άλλους τομείς. Όπως κατέθεσε ο στρατηγός «James L. Jones» στην ίδια επιτροπή, η δικαστική εξυγίανση καθυστερεί λόγω των χαμηλών μισθών των εισαγγελέων που τους καθιστά ευάλωτους στη διαφθορά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο μέσος μισθός ενός εισαγγελέα είναι 65\$ το μήνα όταν οι διερμηνείς που εργάζονται για τα Ηνωμένα Έθνη κερδίζουν 500 ευρώ. Ένας Αφγανός ανώτερος δικαστής κερδίζει λιγότερα από 100\$ το μήνα, που είναι λιγότερο από το νοίκι διαμερίσματος στην Καμπούλ και επίσης λιγότερο από όσο οι Ταλιμπάν πληρώνουν τους ντόπιους για να υποστηρίξουν τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις. Κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των δικαστών προκειμένου να μην επηρεάζονται στην άσκηση των καθηκόντων τους και να διασφαλίζεται η πραγματική δικαιοσύνη.¹⁴⁸ Σύμφωνα με τη μαρτυρία Έλληνα στρατιωτικού που υπηρέτησε στο Αφγανιστάν, οι πλειοψηφία των πολιτών θεωρεί ότι κατά το προηγούμενο θεοκρατικό καθεστώς των Ταλιμπάν η δικαιοσύνη διασφαλιζόταν με πολύ καλύτερο τρόπο.¹⁴⁹ Δυστυχώς ούτε στην παραγωγή του οπίου συντελέστηκε πρόοδος. Μετά την πτώση των Ταλιμπάν και την

¹⁴⁷Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 117-118

¹⁴⁸<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:169E:0108:0122:EL:PDF>

¹⁴⁹Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό

ανάληψη της δημοκρατικής διακυβέρνησης του εγκεκριμένου από τη Δύση Hamid Karzai το 2007, η καλλιέργεια του οπίου, όχι μόνο δεν ελαττώθηκε, αλλά αντιθέτως αυξήθηκε σε συγκεντρωτικά στοιχεία, αν και περιορίστηκε σε ορισμένες μόνο περιοχές. Έτσι αποδεικνύεται ότι οι συμμαχικές δυνάμεις του NATO, με εξαίρεση ορισμένες μόνο περιοχές, δεν είναι ακόμη σε θέση να ελέγξουν την κατάσταση στη χώρα.

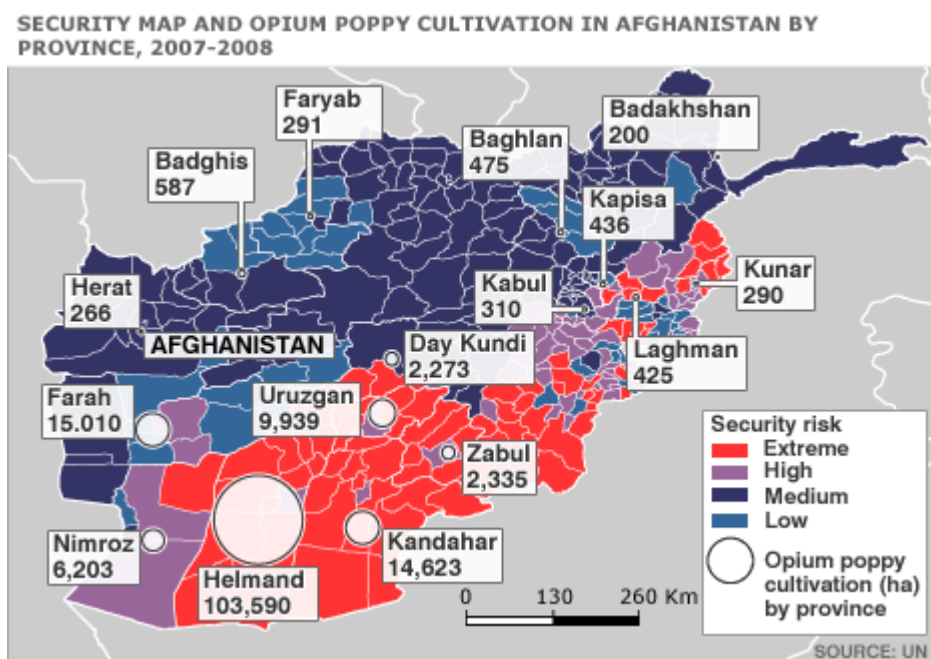
Εικόνα 12: Η μεταβολή στις ποσότητες παραγωγής οπίου από το 2006 στο 2007

Πηγή: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7663204.stm

Όσον αφορά την εγκαθίδρυση κλίματος ασφάλειας στον πληθυσμό, τα αποτελέσματα δεν είναι θεαματικά παρά τη στρατιωτική επικράτηση των συμμάχων του NATO. Έτσι όπως παριστάνεται στον παρακάτω χάρτη είναι πολύ λίγες οι περιοχές που εμφανίζουν χαμηλό ρίσκο ασφάλειας την περίοδο 2007-2008, που οι συμμαχικές δυνάμεις είχαν επιβληθεί στρατιωτικά στη χώρα.

Άλλη μια απόδειξη της εύθραυστης κοινωνικής ασφάλειας σήμερα είναι και το γεγονός ότι τον Απρίλιο του 2012 ο Πρόεδρος του Αφγανιστάν Hamid Karzai ανακοίνωσε την πιθανότητα, οι προγραμματισμένες για το 2014 προεδρικές εκλογές να πραγματοποιηθούν νωρίτερα, το 2013, φοβούμενος μια πιθανή διατάραξη της τάξης μετά την αποχώρηση των νατοϊκών στρατευμάτων.¹⁵⁰

¹⁵⁰B. Farmer, "Hamid Karzai considering early Afghan presidential elections in 2013". (The Telegraph. 12 April 2012)

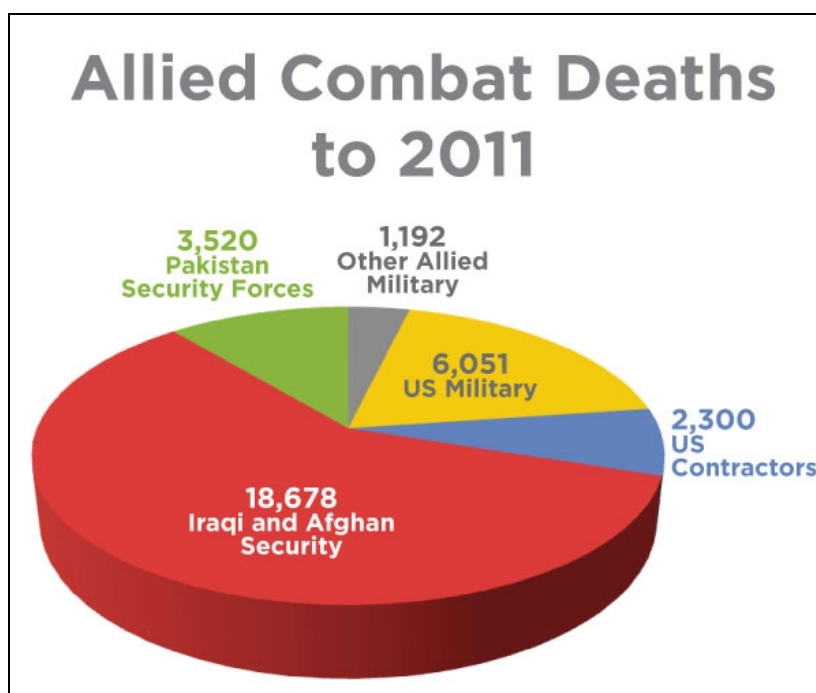

Εικόνα 13: Χάρτης που παρουσιάζει το μέγεθος του αισθήματος ασφάλειας ανά περιοχή του Αφγανιστάν την περίοδο 2007-2008.

Πηγή: <http://www.whitehouse.gov/ondcp>

Ο αριθμός των απωλειών του στρατιωτικού προσωπικού μαζί με τις απώλειες στο Ιράκ μόνο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε τα 6000 άτομα από τον Οκτώβριο του 2001 έως την άνοιξη του 2011. Η συντριπτική πλειοψηφία των νεκρών ήταν άνδρες, ενώ πολλοί από αυτούς ήταν παντρεμένοι με παιδιά. Όσον αφορά τους τραυματίες, η επίσημη αναφορά της ιστοσελίδας του «Department of Defense» των ΗΠΑ υπολογίζει τις απώλειες μάχης και μη μάχης σε περίπου 100.000 τραυματίες.¹⁵¹

¹⁵¹Brown University's Watson Institute for International Studies, αναζήτηση στην ιστοσελίδα <http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>, την 4-10-2012

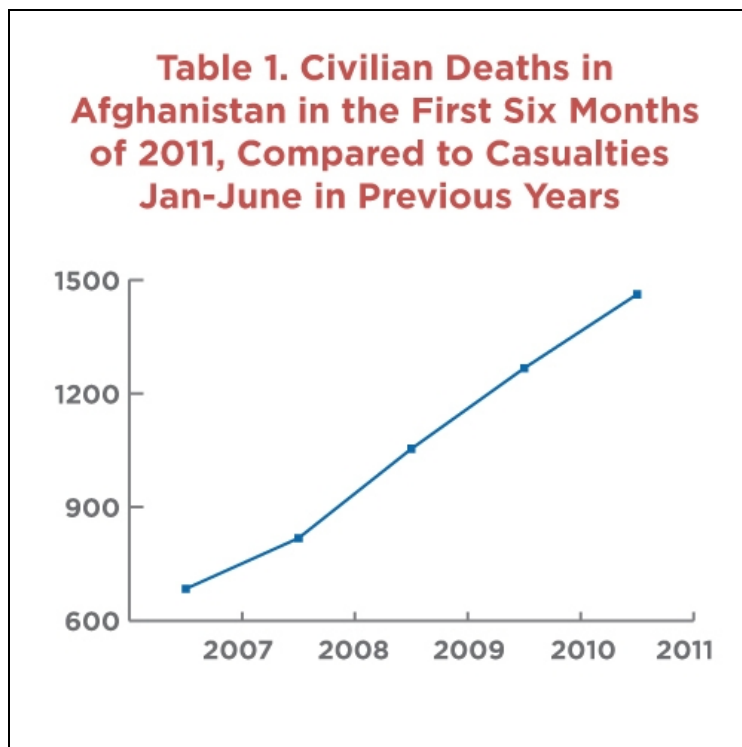
Διάγραμμα 4: Οι απώλειες των συμμάχων του NATO στην επέμβαση στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ έως το 2011

Πηγή: <http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>,

Το Αφγανιστάν πληρώνει επίσης ένα πολύ μεγάλο τίμημα σε απώλειες αμάχων. Πέρα από τις παράπλευρες απώλειες από τις πολεμικές επιχειρήσεις, μεγάλο μέρος των απωλειών οφείλεται σε ασθένειες εξαιτίας της έλλειψης καθαρού πόσιμου νερού, του υποσιτισμού και της κακής υγειονομικής περίθαλψης, λόγω του πολέμου. Επιπλέον άλλος ένας λόγος είναι, όπως τονίζουν διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις, το ότι σε ζώνες πολέμου οι πολίτες είναι περισσότερο ευάλωτοι σε περιβαλλοντικές καταστροφές, όπως ξηρασίες και πλημμύρες, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σύνθετες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης «complex emergencies» όπως ονομάζονται από τους Διεθνείς Οργανισμούς.¹⁵² Μελέτη του Σεπτεμβρίου του 2011 από τη Neta C. Crawford του πανεπιστημίου της Βοστώνης των ΗΠΑ έδειξε ότι στο Αφγανιστάν το ετήσιο κόστος σε ζωές αμάχων έχει αυξηθεί από την έναρξη του πολέμου τον Οκτώβριο του 2001. Μάλιστα σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, περισσότεροι πολίτες πέθαναν τον Μάιο του 2011 από οποιονδήποτε μήνα μετά το 2007. Πρέπει να αποτελέσει προβληματισμό το γεγονός ότι οι άμαχοι θρηνούν περισσότερα θύματα κατά την περίοδο της νατοϊκής επέμβασης, σε σύγκριση με την περίοδο που οι Ταλιμπάν ήταν στην εξουσία. Μάλιστα είναι ακόμη περισσότερο ανησυχητικό το γεγονός

¹⁵²Brown University's Watson Institute for International Studies, αναζήτηση στην ιστοσελίδα <http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>, την 4-10-2012.

ότι, το πρώτο μισό του 2011 συνέβησαν οι πιο έντονες συγκρούσεις από την έναρξη του πολέμου το 2001.¹⁵³

Διάγραμμα 5: Οι απώλειες αμάχων πολιτών στο Αφγανιστάν από το 2007 έως το 2011

Πηγή:<http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>

Το τεράστιο κόστος του πολέμου στο Αφγανιστάν επηρέασε τις αποφάσεις των αμερικανών αξιωματούχων, με αποτέλεσμα να προτείνουν τη σταδιακή απόσυρση των στρατευμάτων από το 2011.¹⁵⁴ Σύμφωνα με αναφορά του Κογκρέσου των ΗΠΑ το 2009 το κόστος της παρουσίας των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν αυξήθηκε κατά 50%, φτάνοντας τα 6.7 δις.\$ το μήνα από 4.4 δις που ήταν το προηγούμενο διάστημα. Αυτό συνέβη διότι τα στρατεύματα αυξήθηκαν από 44.000 σε 84.000 και αναμένεται να αυξηθούν επιπλέον στους 102.000 στρατιώτες το 2011. Το συνολικό κόστος των επιχειρήσεων από την έναρξη της επέμβασης το 2001 έως το 2006 ήταν 93.8 δις.\$, όσα περίπου δαπανήθηκαν μόνο το 2010. Συνολικά έως το 2011 εκτιμήθηκε ότι το οικονομικό κόστος θα ξεπερνούσε τα 468 δις.\$.¹⁵⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το εκτιμώμενο κόστος για την αποστολή κάθε αμερικανού στρατιώτη στο Αφγανιστάν είναι 1

¹⁵³N. Crawford, *Civilian death and injury in Afghanistan 2001-2011*, (Boston University, Sep 2011) εύρεση στην ιστοσελίδα <http://costsofwar.org/sites/default/files/articles/14/attachments/Crawford%20Afghanistan%20Casualties.pdf> την 4-10-2012.

¹⁵⁴ H. Cooper "Cost of Wars a Rising Issue as Obama Weighs Troop Levels".(New York Times. 21 June 2011).

¹⁵⁵"Cost of Iraq, Afghanistan and Anti-Terrorism Operations". Journalist's Resource.org.^[dead link]

εκατομμύριο \$ το χρόνο.¹⁵⁶ Έτσι δημιουργήθηκε έντονος προβληματισμός για το κατά πόσο η συνέχιση της παραμονής των στρατευμάτων στο Αφγανιστάν είναι οικονομικά βιώσιμη και αναζητήθηκε λύση για τον τερματισμό της επέμβασης που οδήγησε τις δυνάμεις της Δύσης σε μια, πέραν των άλλων συνεπειών, τεράστια οικονομική φθορά.¹⁵⁷ Οι Ηνωμένες Πολιτείες μόνο, εκτιμούν ότι έχουν ξοδέψει κατά την εμπλοκή τους στον πόλεμο του Αφγανιστάν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 συνολικά 2,3 έως 2,7 τρισεκατομμύρια δολάρια. Μάλιστα το κόστος θα συνεχίζει να αυξάνεται μέχρι το 2020, ακόμα και αν αποσυρθούν άμεσα οι στρατιωτικές δυνάμεις, εξαιτίας των αποζημιώσεων και του κόστους της περίθαλψης τραυματισμένων βετεράνων, όπως αναφέρει ο Λευκός Οίκος. Οι εκτιμήσεις αυτές δε συμπεριλαμβάνουν, τουλάχιστον 1 τρισεκατομμύριο δολάρια ακόμη, το οποίο προκύπτει από τους τόκους δανεισμού της κυβέρνησης, για τις υπέρογκες οικονομικές δαπάνες του πολέμου.¹⁵⁸

	In billions of budgeted dollars										
Operation	FY 2001+ 2002	FY 2003 ¹	FY 2004 ²	FY 2005 ³	FY 2006	FY 2007	FY 2008	FY 2009	FY 2010	FY 2011	Total
Iraq		\$53.0	\$75.9	\$85.5	\$101.6	\$131.2	\$142.1	\$95.5	\$65.9	\$51.1	\$802
Afghanistan	20.8	14.7	14.5	20.0	19.0	39.2	43.5	59.5	104.9	119.4	455.4
Enhanced security	13.0	8.0	3.7	2.1	0.8	0.5	.1	.1	.1	.1	28.6
Unable to allocate		5.5									5.5
Totals	\$33.8	\$81.2	\$94.1	\$107.6	\$121.4	\$170.9	\$185.7	\$155.1	\$171.0	\$170.7	\$1,291.5

Πίνακας 2: Η πορεία του κόστους των στρατιωτικών επιχειρήσεων σε Ιράκ και Αφγανιστάν, από το 2001 έως το 2011.

Πηγή: <http://www.infoplease.com/ipa/A09333935.html>

Το πρώτο λάθος που έγινε στο Αφγανιστάν ήταν ότι οι Αμερικανοί χρησιμοποίησαν αρχικά πολύ μικρές σε μέγεθος ένοπλες δυνάμεις. Θεώρησαν ότι το πρόβλημα μετά τις επιτυχείς αεροπορικούς βομβαρδισμούς και τις επιτυχίες ανακατάληψης εδαφών από τις χερσαίες δυνάμεις της Βόρειας Συμμαχίας είχε επιλυθεί και ότι θα απαιτούνταν στη συνέχεια ένας μικρός αριθμός ειδικών δυνάμεων για να εξασφαλιστεί η τάξη και η ασφάλεια, πραγματοποιώντας περιορισμένης έκτασης αστυνομικές επιχειρήσεις για της σύλληψη των τρομοκρατών. Δε συνειδητοποίησαν από την αρχή ότι θα απαιτούνταν πολύ μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις με αποτέλεσμα να χάσουν πολύτιμο χρόνο και να

¹⁵⁶<http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2010/06/2010.06.29-Analysis-of-the-FY2011-Defense-Budget.pdf>

¹⁵⁷China wins \$700 million Afghan oil and gas deal. Why didn't the US bid?". (CSMonitor.com. 28 December 2011)

¹⁵⁸<http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>

προσφέρουν την ευκαιρία στους Ταλιμπάν να ανασυνταχθούν, χρησιμοποιώντας περιοχές του Πακιστάν κοντά στα σύνορα με το Αφγανιστάν για απόκρυψη και ανεφοδιασμό. Το δεύτερο μεγάλο λάθος ήταν ότι δεν είχαν αναπτύξει εξ αρχής μια στρατηγική εξόδου από την αναμέτρηση. Δεν είχαν σκεφτεί την επόμενη μέρα και έκαναν πολύ λανθασμένη εκτίμηση ότι η κυβέρνηση Karzai θα μπορούσε να επιβάλει την ειρήνη και την τάξη στη χώρα, εξαιτίας της διαφθοράς που τη χαρακτήριζε αλλά και διότι ήταν μια κυβέρνηση Pashtun που δεν κατάφερε να κερδίσει την αναγνώριση και των υπολοίπων φυλών του Αφγανιστάν. Το τρίτο μεγάλο λάθος που τώρα προσπαθούν να διορθώσουν είναι ότι πίστευαν ότι οι Ταλιμπάν θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μόνο στρατιωτικά και ότι δεν υπήρχε κανένα άλλο περιθώριο πολιτικής ή διπλωματικής λύσης του προβλήματος. Τώρα αναγνωρίζουν ότι η σταθερότητα στην περιοχή δεν μπορεί να επιτευχθεί εάν δεν υπάρξει η στοιχειώδη συνεννόηση με κάποια μετριοπαθή έστω τμήματα των Ταλιμπάν. Έτσι γίνονται προσπάθειες σε κάποια επίπεδα για να μπορέσουν να έρθουν σε συμφωνία με τους λιγότερο ακραίους.¹⁵⁹

Άλλα προβλήματα παρουσιάστηκαν και εξαιτίας της ανομοιομορφίας των συμμαχικών δυνάμεων. Κατά τη διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων η συνεργασία μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων χαρακτηρίστηκε ελλιπής. Έτσι παρατηρήθηκε ανεπάρκεια στη δημιουργία και διατήρηση της ενότητας μεταξύ των δυνάμεων των συμμετεχόντων στη συμμαχία κρατών, εξαιτίας αντικρουόμενων εθνικών συμφερόντων, αλλά και των διαφορών στη νοοτροπία και τις εθνικές πολιτικές. Συγκεκριμένα υπήρχαν εθνικοί περιορισμοί λόγω των διαφορετικών κανόνων εμπλοκής και διαφορές στην εκπαίδευση και τις μεθοδολογίες στρατιωτικής δράσης που δημιούργησαν σε πολλές περιπτώσεις σύγχυση και αποτέλεσαν τροχοπέδη για τη συνεργασία.¹⁶⁰

Σύμφωνα με την άποψη της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Γιατροί Χωρίς Σύνορα», μεγάλο πρόβλημα δημιούργησε και το γεγονός ότι παραστρατιωτικές ιδιωτικές εταιρείες που έδρασαν στο Αφγανιστάν όπως η «Black Water»¹⁶¹ εμφανίζονται ως ανθρωπιστικές, αλλά και ο τρόπος διανομής της ανθρωπιστικής βοήθειας ο οποίος πραγματοποιείται χωρίς κανένα σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επίσης λάθος θεωρείται η τακτική των χωρών μελών των ειρηνευτικών δυνάμεων να προσελκύουν στρατιώτες διαφημίζοντας ότι η συμμετοχή τους σε μια στρατιωτική επέμβαση έχει ανθρωπιστικό χαρακτήρα και ότι θα

¹⁵⁹ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

¹⁶⁰ <http://smallwarsjournal.com/blog/analysis-of-a-decade-at-war>

¹⁶¹ Η «Black water» είναι μια στρατιωτικού τύπου, ιδιωτική αμερικανική εταιρεία ασφαλείας, που χρησιμοποιήθηκε ευρέως μετά την εισβολή στο Αφγανιστάν από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, αλλά και από ιδιώτες για παροχή υπηρεσιών ασφαλείας.

προσφέρουν υπηρεσίες σε πρόσφυγες και ταλαιπωρημένους από τα δεινά του πολέμου πολίτες, ενώ στη πραγματικότητα εξυπηρετούν άλλου είδους εθνικά συμφέροντα με χρήση ωμής στρατιωτικής βίας.¹⁶²

2.4. Η στρατηγική της διεθνούς κοινότητας για την ανασυγκρότηση του Αφγανιστάν

Η στρατηγική των ΗΠΑ για την ανοικοδόμηση, σταθεροποίηση και ανάπτυξη του Αφγανιστάν εμπεριέχει τα παρακάτω βασικά στοιχεία:¹⁶³

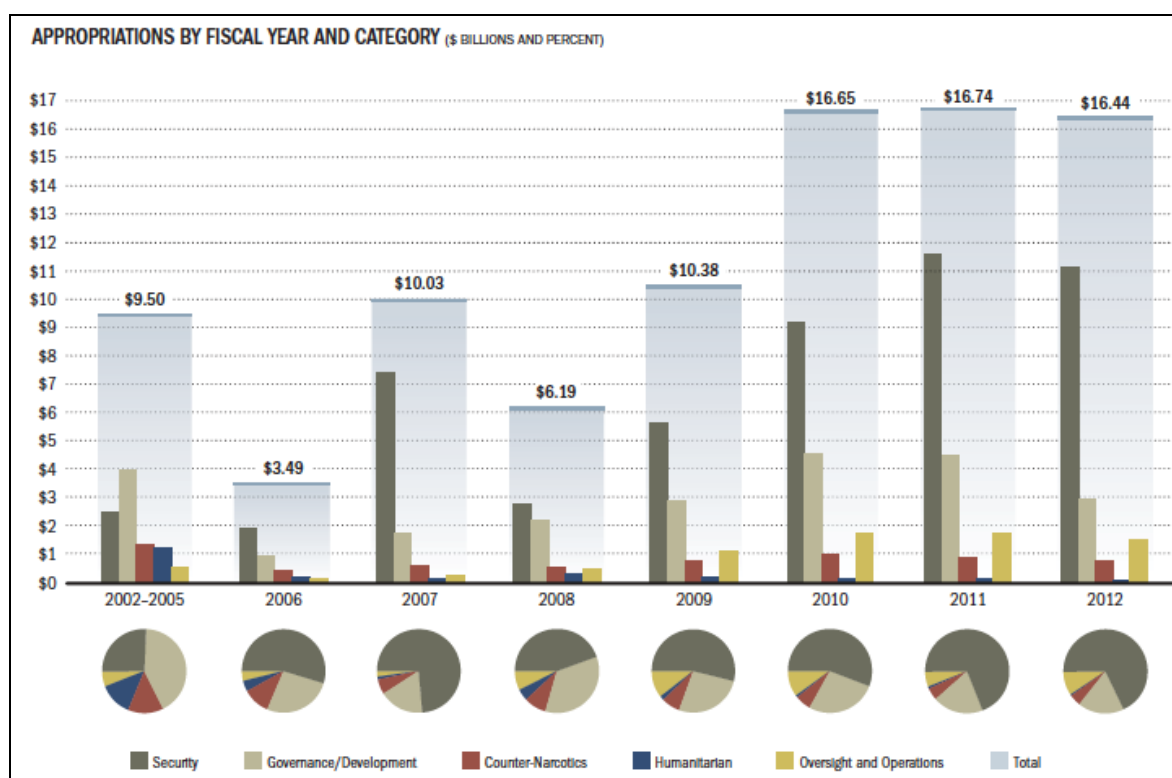
1. Αύξηση των δυνατοτήτων των αφγανικών δυνάμεων ασφαλείας που θα αναλάβουν να εφαρμόσουν την πολιτική τάξη, την καταπολέμηση των ναρκωτικών και την παρακολούθηση των συνόρων.
2. Ενίσχυση της δύναμης του NATO στη χώρα.
3. Βελτίωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας με καθοδήγηση ειδικών ομάδων και πραγματοποίηση έργων υποδομής (κατασκευή αρδευτικών συστημάτων, βελτίωση της παραγωγής ρεύματος και πρόσβαση των επιχειρήσεων σε αναπτυξιακές πιστώσεις) για την ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.
4. Παροχή στους γεωργούς που εγκαταλείπουν το εμπόριο παπαρούνας, πιστώσεων, σπόρων, λιπασμάτων και υποστήριξης για διοχέτευση των προϊόντων τους στην αγορά.
5. Μείωση της διαφθοράς, ιδιαίτερα στο δικαστικό σύστημα του Αφγανιστάν.
6. Ανατροπή των τρομοκρατών και εξτρεμιστών που λειτουργούν εντός του Πακιστάν.
7. Αποκατάσταση των βασικών υποδομών για την επέκταση της οικονομίας με προτεραιότητα στο οδικό σύστημα.
8. Παρότρυνση της οικονομικής ανάπτυξης με την παροχή υποστήριξης στην κυβέρνηση του Αφγανιστάν να σχεδιάσει και να εφαρμόσει μια διάφανη οικονομική πολιτική.
9. Καλλιέργεια της ανάπτυξης μιας βιώσιμης αστικής κοινωνίας και ενός επαγγελματικά καταρτισμένου και ελεύθερου τύπου και ΜΜΕ.
10. Υποστήριξη βασικών υπηρεσιών υγείας, ιδιαίτερα σε αγροτικές και υποβαθμισμένες περιοχές.

¹⁶²Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013

¹⁶³Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 113-114

11. Υποστήριξη της εκπαίδευσης σε όλη τη χώρα με κατάρτιση του εκπαιδευτικού προσωπικού και επιταχυνόμενη εκμάθηση αναλφάβητων γυναικών που τους είχε απαγορευθεί η μάθηση.
12. Παροχή εκπαίδευσης σε 66.000 πρώην πολεμιστές.
13. Εφαρμογή καμπάνιας δημόσιας πληροφόρησης προκειμένου να επηρεάσει τους πολίτες να απέχουν από την καλλιέργεια της παπαρούνας.

Καταβλήθηκε λοιπόν όπως αποδεικνύεται μια προσπάθεια, να εφαρμοσθεί μια στρατηγική που θα είχε πολλές ομοιότητες με το σχέδιο Μάρσαλ, το οποίο 60χρόνια πριν είχε καταφέρει να συνδέσει την οικονομική σταθερότητα με την απασχόληση και την πολιτική σταθερότητα.

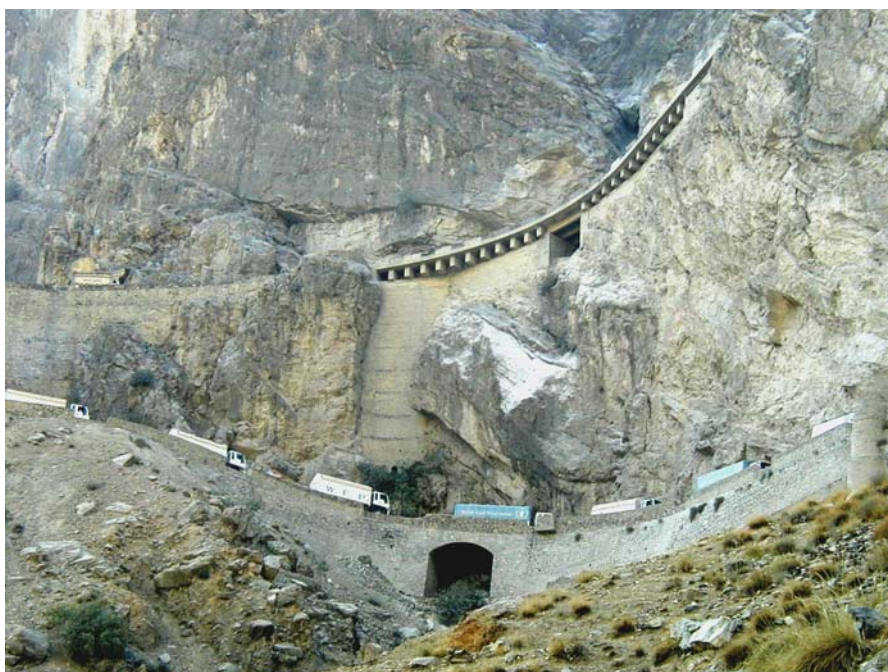

Διάγραμμα 6: Οι επενδύσεις των ΗΠΑ για την ανασυγκρότηση του Αφγανιστάν από το 2002 έως το 2012

Πηγή: http://csis.org/files/publication/120515_US_Spending_Afghan_War_SIGAR.pdf

Μετά από τουλάχιστον 20 ετών πολέμου, οι θεσμοί, η οικονομία και οι υποδομές του Αφγανιστάν είχαν καταστραφεί ολοσχερώς. Το αμερικανικό Κογκρέσο για τις ανάγκες της ανασυγκρότησης του Αφγανιστάν ίδρυσε το 2008 το πρόγραμμα «SIGAR» (Office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction) προκειμένου να προσφέρει μια ανεξάρτητη και αντικειμενική δράση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων και

δραστηριοτήτων ανοικοδόμησης. Με τη βοήθεια του προγράμματος διεξάγονται αυτοψίες και έρευνες προκειμένου να προωθηθούν αποτελεσματικά και αποδοτικά σχέδια ανασυγκρότησης, αλλά και να εντοπιστούν και να εμποδιστούν, η διαφθορά και η απάτη. Μέχρι τον Μάρτιο του 2012 το Κογκρέσο είχε εγκρίνει πάνω από 89.5 δισεκατομμύρια δολάρια ως ανθρωπιστική και αναπτυξιακή βοήθεια προς το Αφγανιστάν. Αυτοί οι πόροι χρησιμοποιήθηκαν για να ιδρυθούν οι Εθνικές Αφγανικές Δυνάμεις Ασφαλείας, να διασφαλισθεί η σωστή διακυβέρνηση της χώρας, να προσφερθεί αναπτυξιακή υποστήριξη και να αντιμετωπιστούν η διαφθορά και το εμπόριο ναρκωτικών.¹⁶⁴

Εικόνα 14: Κατασκευή αυτοκινητόδρομου που θα συνδέει την Καμπούλ με την πόλη Τορχάν

Πηγή: <http://www.google.gr/imgres?q=reconstruction+of+afghanistan&hl=el&client=firefox>

Όμως όπως αναφέρεται στην πιο πρόσφατη αναφορά του «SIGAR» οι προσπάθειες ανασυγκρότησης του Αφγανιστάν έχουν βαλτώσει εξαιτίας της μεγάλης διαφθοράς σε όλους τους τομείς, παρά το ότι έχουν δαπανηθεί σχεδόν 100 εκατομμύρια δολάρια κατά τη διάρκεια των τελευταίων 10 ετών.¹⁶⁵ Επίσης το βρετανικό στρατιωτικό προσωπικό, προκειμένου να εξασφαλίσει μια βιώσιμη ανάπτυξη και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των πολιτών έχει ιδρύσει ομάδες εργασίας για να καθοδηγήσει την ανασυγκρότηση της χώρας και να βοηθήσει να αυξηθεί η δικαιοδοσία της αφγανικής κυβέρνησης. Οι ομάδες

¹⁶⁴ <http://www.sigar.mil/about/>

¹⁶⁵ http://www.huffingtonpost.com/2012/04/30/sigar-report-afghan-reconstruction_n_1464771.html

αυτές (Provincial Reconstruction Teams (PRTs)) 26 στον αριθμό δραστηριοποιούνται στα πλαίσια της αποστολής του NATO (International Security Assistance Forces (ISAF)) στην επαρχία της χώρας με στόχο να υποστηριχθεί η επέκταση της αναγνωρισιμότητας της επίσημης αφγανικής κυβέρνησης, να υποστηριχθεί η μεταρρύθμιση στον τομέα της ασφάλειας και να διασφαλισθεί η ανάπτυξη και η ανασυγκρότηση. Ως αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας έχουν χτισθεί σχολεία, αγωγοί νερού, δεξαμενές νερού και πηγάδια με την καθοδήγηση του μηχανικού σώματος της ISAF. Επιπλέον υποδομές έχουν επισκευασθεί ή κατασκευασθεί εξ αρχής για να υπάρξει ευκολία μετακίνησης, επικοινωνίας των πολιτών και ευκολότερη πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Οι συγκεκριμένες ομάδες επιπλέον υποστηρίζουν τη διανομή και μεταφορά ανθρωπιστικής βοήθειας Διεθνών Οργανισμών, όπως φαρμακευτικού υλικού, τροφίμων και αποθεμάτων για το χειμώνα. Η Μεγάλη Βρετανία έχει επίσης δεσμευτεί για επιπλέον οικονομική βοήθεια 510 εκατομμυρίων λιρών για ανάπτυξη στο Αφγανιστάν τα επόμενα 4 χρόνια.¹⁶⁶

Μετά την πτώση των Ταλιμπάν η διεθνής κοινότητα έχει κάνει τεράστιες προσπάθειες για την ανοικοδόμηση και εγκαθίδρυση μιας δημοκρατικής κοινωνίας στο Αφγανιστάν. Με τα διατάγματα της Δύναμης Ασφαλείας Διεθνούς Ενίσχυσης των Ηνωμένων Εθνών (International Security Assistance Force-ISAF) και των ομάδων εργασίας καταβάλλεται προσπάθεια να εδραιωθεί η επιρροή της κυβέρνησης στις απομακρυσμένες επαρχίες της χώρας. Αυτές οι ομάδες είναι φτιαγμένες από πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις καθώς και από αντιπροσώπους της αφγανικής κυβέρνησης.¹⁶⁷ Όμως πολλή από τη βοήθεια δεν έχει φτάσει στο μέσο Αφγανό. Τα περισσότερα χρήματα έχουν πάει σε διεθνείς ειδικούς εργολάβους και γραφειοκράτες των δωρητών εθνών. Όπως αποκάλυψε ο πρέσβης των ΗΠΑ «Finn», ένα μεγάλο μέρος της βοήθειας έχει πάει σε εκμισθώσεις και ανακατασκευές κτηρίων υπηρεσιών για να φτάσουν σε παραδεκτά επίπεδα εργασίας.¹⁶⁸ Ένας αντισυνταγματάρχης του στρατού των ΗΠΑ στη περιοχή τόνισε ότι είναι επιτακτική η ανάγκη να αναπτυχθούν μηχανισμοί που θα διοχετεύουν ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό της ξένης βοήθειας μέσω της αφγανικής κυβέρνησης.¹⁶⁹ Όμως όπως χαρακτηριστικά αναφέρει Έλληνας στρατιωτικός που υπηρέτησε στο Αφγανιστάν το 2012, ελάχιστοι Αφγανοί πολίτες έχουν επωφεληθεί από το αναπτυξιακό έργο της διεθνούς κοινότητας. Η

¹⁶⁶<http://www.mod.uk/DefenceInternet/FactSheets/OperationsFactsheets/OperationsInAfghanistanReconstruction.htm>

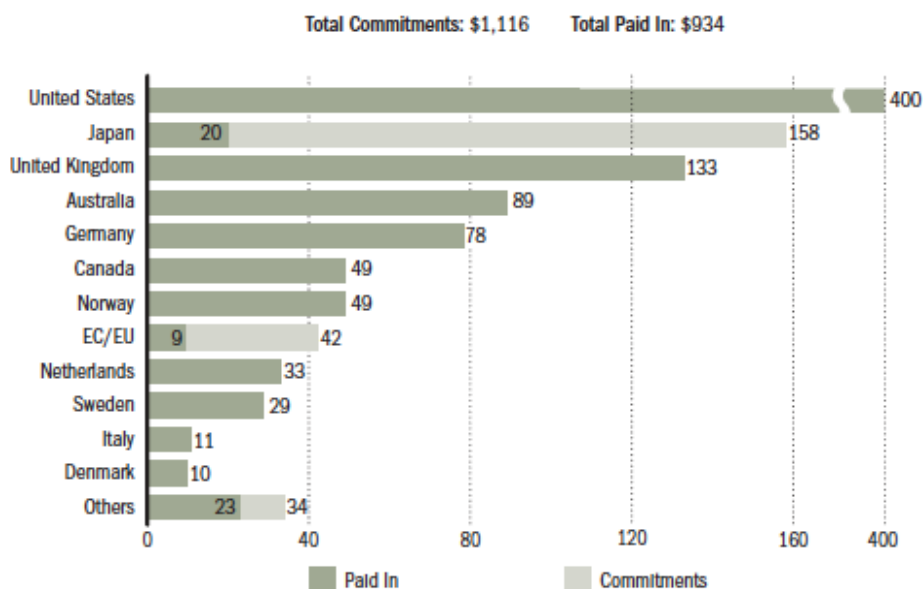
¹⁶⁷Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 111

¹⁶⁸Οπ.π. σελ. 112

¹⁶⁹V. Dreyer, *Retooling the Nationbuilding Strategy In Afghanistan*, (Joint Force Quarterly, 2006), σελ. 38

διαφθορά των τοπικών μηχανισμών είναι τέτοια ώστε η οικονομική βοήθεια και τα έργα υποδομής εξυπηρετούν μόνο μια μικρή ελίτ ιδιωτικών συμφερόντων.¹⁷⁰

ARTF CONTRIBUTIONS FOR SY 1390 BY DONOR (\$ MILLIONS)
As of March 19, 2012

Notes: Numbers affected by rounding. SY = solar year. SY 1390 ran from 3/21/2011 to 3/20/2012. "Others" includes eight donors.
Source: World Bank, "ARTF: Administrator's Report on Financial Status as of March 19, 2012," p. 1.

Διάγραμμα 7: Οικονομικές συνεισφορές διαφόρων κρατών στο ταμείο ανασυγκρότησης για το Αφγανιστάν

Πηγή: http://csis.org/files/publication/120515_US_Spending_Afghan_War_SIGAR.pdf

Κατά τη «Διάσκεψη του Τόκιο για το Αφγανιστάν» το 2002, η οποία είχε ως στόχο την αναπτυξιακή στήριξη του Αφγανιστάν, συμμετείχαν ο Πρόεδρος του Αφγανιστάν κ. Hamid Karzai, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ κ. Ban Ki- Moon, η Υπουργός Εσωτερικών των ΗΠΑ κ. Hillary Clinton και αντιπρόσωποι από 80 χώρες και Διεθνείς Οργανισμούς, όπως της Παγκόσμιας Τράπεζας και την Τράπεζας Ασιατικής Ανάπτυξης (Asian Development Bank). Στη διάσκεψη επιβεβαιώθηκε ότι από το 2015 η Διεθνής Κοινότητα μέσω του σχεδίου «Δεκαετία Μεταρρυθμίσεων» θα στηρίξει το Αφγανιστάν στην προσπάθεια του για αυτοδυναμία και εξήγγειλε οικονομική βοήθεια ύψους μεγαλύτερου των 16 δις δολαρίων. Ειδικά η Ιαπωνία μετά τη Διάσκεψη του Τόκιο τον Ιανουάριο του 2002, ως δεύτερη κατά σειρά χώρα-δωρητής αμέσως μετά την Αμερική,

¹⁷⁰ Συνέντευξη του Υπολοχαγού Ιωάννη Β. την 01 Οκτ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιαν 2012 έως Ιουλ 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

διαδραματίζει ένα πρωταρχικό ρόλο στην αναπτυξιακή βοήθεια προς το Αφγανιστάν. Μέχρι το 2011 παρείχε βοήθεια ύψους 3.3 δις δολαρίων σε διάφορους τομείς όπως η βελτίωση των υποδομών που καλύπτουν βασικές ανθρώπινες ανάγκες και η ανάπτυξη της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής. Η Ιαπωνία ανακοίνωσε ότι θα παρέχει και επιπλέον βοήθεια ύψους 3 δις. δολαρίων για 5 χρόνια από το 2012 σε τομείς κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωσης δυνατοτήτων ασφάλειας. Επιπλέον, με σκοπό την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ του Αφγανιστάν και των γειτονικών χωρών, θα εκτελέσει οδικά έργα που διαπερνούν το Αφγανιστάν από την Κεντρική Ασία μέχρι το Καράτσι και το Πακιστάν. Αποτέλεσμα της διάσκεψης του Τόκιο ήταν ότι το Αφγανιστάν και η Διεθνής Κοινότητα εισέρχονται σε μια συγκεκριμένη εταιρική σχέση με οικονομική υποστήριξη, υπό το νέο σχέδιο αμοιβαίας ευθύνης με το όνομα «*Tokyo Framework*». Η Ιαπωνία στο εξής θα διαδραματίζει έναν ενεργό και θετικό ρόλο μαζί με τη Διεθνή Κοινότητα στη στήριξη του Αφγανιστάν.¹⁷¹

Δυστυχώς άλλο ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο για την ομαλή αναπτυξιακή διαδικασία αποτελεί η τακτική ιδιωτικών εταιριών της Δύσης, που αναλαμβάνουν διάφορα έργα στο Αφγανιστάν, να χρησιμοποιούν ιδιωτικούς φρουρούς από χώρες της Δύσης που δρουν ανεξέλεγκτα. Αυτοί οι σωματοφύλακες που είναι στρατιωτικά εξοπλισμένοι συχνά προσβάλλουν τα ήθη και έθιμα των ντόπιων αλλά και επιδίδονται σε βιαιότητες κατά την εργασία τους, με αποτέλεσμα να αναζωπυρώνεται το κλίμα της έλλειψης εμπιστοσύνης προς τις «καλές» προθέσεις της Δύσης. Οι ιδιωτικές αναπτυξιακές εταιρίες απαντούν ότι καταφεύγουν σε αυτή τη λύση επειδή δεν εμπιστεύονται τους ντόπιους εξαιτίας του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου και της ροπής τους στη διαφθορά.^{172 173} Κρίνεται απαραίτητη η λήψη μέτρων για τη θεραπεία αυτού του φαινομένου ούτως ώστε να διασφαλισθεί η ομαλότητα και η τάξη, να προσφερθούν περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης σε ντόπιους και να αναγνωρισθεί από τους πολίτες η αναπτυξιακή ειρηνική προσφορά των χωρών της Δύσης, οι οποίες δαπανούν μεγάλα ποσά για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στο Αφγανιστάν.

¹⁷¹<http://www.gr.emb-japan.go.jp/portal/gr/news/index.htm>

¹⁷²http://en.wikipedia.org/wiki/Private_military_company

¹⁷³ Αναφορές Ελλήνων στρατιωτικών που υπηρέτησαν στο Αφγανιστάν υπό την «ISAF»

2.4.1. Ο ρόλος της Ελλάδος

Η παρουσία της Ελλάδας στο Αφγανιστάν έχει πραγματικό ειρηνευτικό χαρακτήρα, κάτι που αναγνωρίζεται ευρέως από τους ντόπιους, οι οποίοι βλέπουν τους Έλληνες στρατιώτες περισσότερο φιλικά σε σχέση με τα στρατεύματα άλλων χωρών. Η αποστολή της Ελληνικής Δύναμης Αφγανιστάν (ΕΛΔΑΦ) είναι κυρίως ανθρωπιστική και αναλαμβάνει κυρίως έργα ανοικοδόμησης. Η δύναμη έχει πραγματοποιήσει πολλά έργα μηχανικού σε αφγανικά στρατόπεδα, στο στρατιωτικό αεροδρόμιο της Καμπούλ αλλά και πολλά κοινωνικά έργα υποδομής, όπως κατασκευή δρόμων, σχολείων αλλά και η κατασκευή του νοσοκομείου της Καμπούλ. Οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις έχουν επίσης συνεισφέρει στην τοπική κοινωνία, χορηγώντας ισχυρές γεννήτριες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος και αντλίες νερού¹⁷⁴, ενώ προσφέρονται συχνά από τη δύναμη στον πληθυσμό τρόφιμα φάρμακα και δώρα προς τα παιδιά.¹⁷⁵ Υπό την αιγίδα του ελληνικού κράτους πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 2002-2005, το έργο της ανοικοδόμησης του μουσείου της Καμπούλ.¹⁷⁶

Το ελληνικό τάγμα ειδικής σύνθεσης, είναι δύναμης 122 στρατιωτικών και βρίσκεται στην Καμπούλ από το 2003. Η ελληνική εμπλοκή εκτός από την κατασκευή έργων Μηχανικού έχει υποστηρίξει, με την αποστολή 22 Ελλήνων αξιωματικών («εμπειρογνώμονες - επιχειρησιακοί σύμβουλοι»), οι οποίοι έχουν μετατεθεί σε Μονάδες του αφγανικού στρατού σε όλα τα πολεμικά μέτωπα και έχουν αναλάβει την εκπαίδευση των Αφγανών στρατιωτών. Επιπλέον έχουν διατεθεί δύο ομάδες των 8 στελεχών Υγειονομικού για τη στελέχωση των πολεμικών νοσοκομείων των συμμαχικών δυνάμεων. Ακόμα η Ελλάδα είχε αναλάβει τη διοίκηση του αεροδρομίου της Καμπούλ για το διάστημα Απρίλης - Οκτώβρης 2010, με την επάνδρωσή του από 56 στελέχη της Πολεμικής Αεροπορίας. Επίσης 10 Έλληνες επιτελείς είναι εγκατεστημένοι στο Στρατηγείο των συμμαχικών δυνάμεων της ISAF και 2 επιτελείς μόνιμα στο αεροδρόμιο. Έχει ανακοινωθεί ακόμα η διαθεσιμότητα για εκπαίδευση στις ελληνικές στρατιωτικές σχολές αριθμού στελεχών του αφγανικού στρατού καθώς και η διάθεση επιπλέον 3 εκατ. Ευρώ για αναπτυξιακές δραστηριότητες.¹⁷⁷ Στο Αφγανιστάν για συμβολικούς αλλά και για πρακτικούς λόγους καλώς συμμετείχαμε, γιατί τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεών μας απεκόμισαν τεράστια εμπειρία. Ένας επιπλέον λόγος που δικαιολογεί τη συνδρομή της χώρας μας στις επεμβαίνουσες δυνάμεις είναι και το σκεπτικό ότι η επίλυση του προβλήματος στην

¹⁷⁴http://taxalia.blogspot.com/2009/09/blog-post_6733.html

¹⁷⁵ Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν.

¹⁷⁶<http://afghanr.com/gr/cultural.html>

¹⁷⁷http://infognomonopolitics.blogspot.gr/2010/03/blog-post_8563.html#.UHFvZK44pdg

περιοχή της κρίσης θα έχει ως θετικό αποτέλεσμα και τη μείωση των μεταναστών προς τη χώρα μας. Δεν μπορούμε να αποφεύγουμε τη συμμετοχή μας έστω και συμβολική και σίγουρα μπορούμε να την εξαργυρώνουμε σε άλλου είδους διπλωματικά οφέλη.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013

3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

3.1. Η περίπτωση της επέμβασης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Το 1991 και στις αρχές του 1992 η κυβέρνηση Μπους είχε αρνηθεί αρχικά να αναλάβει την ευθύνη της διαχείρισης του προβλήματος της Γιουγκοσλαβίας μετακυλώντας την στην Ε.Κ./Ε.Ε.¹⁷⁹ Ο πρόεδρος Μπους αρχικά αρνήθηκε να επέμβει στρατιωτικά στην γιουγκοσλαβική κρίση, καθώς δεν ήταν διατεθειμένος να εμπλέξει τον αμερικανικό στρατό σε περιοχή όπου δε διακυβευόταν σημαντικά αμερικανικά εθνικά συμφέροντα. Μετά την ευρωπαϊκή αποτυχία διαμεσολάβησης και έπειτα από τον βοσνιακό πόλεμο (1992-1995), η αμερικανική εμπλοκή επέφερε την κροατομουσουλμανική συμμαχία εναντίον των Σέρβων, και επέτρεψε την ενίσχυση ισλαμιστών εθελοντών και όπλων, από το Ιράν αλλά και την Al Qaeda του Ben Laden.¹⁸⁰ Όπως αναφέρει ο Ζιμμερμαν στο αποκαλυπτικό του βιβλίο το οποίο δεν έχει αμφισβητηθεί από κανέναν, πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος οι τρεις κοινότητες είχαν έρθει σε συμβιβασμό, και η αμερικανική πλευρά έκανε τα πάντα σε διπλωματικό επίπεδο για να τορπιλίσει τις ειρηνικές λύσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι Σέρβοι συμβιβαζόταν με πολύ λιγότερα από όσα πέτυχαν με τη συνθήκη του Dayton.¹⁸¹

Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που εξέφρασαν την άποψη ότι η οικονομική βοήθεια θα δημιουργούσε τον κίνδυνο της μεγένθυσης της μαύρης αγοράς και της παραοικονομίας, η ΕΕ αντέτεινε ότι η άρνηση παροχής αυτής της βοήθειας θα επιδείνωνε τα προβλήματα στην περιοχή. Στην ΕΕ εδραιώθηκε η πεποίθηση ότι έπρεπε να παρέμβει ενεργά στην περιοχή, παρέχοντας σημαντική οικονομική βοήθεια, ενώ δόθηκε προτεραιότητα σε δραστηριότητες ανθρωπιστικής βοήθειας, υπηρεσίες επείγοντος χαρακτήρα και διάσωσης, αποστολές αστυνομικής φύσης, εργασίες εκκαθάρισης ναρκών, επιχειρήσεις προστασίας ανθρώπινων δικαιωμάτων και προώθησης δημοκρατικού εκσυγχρονισμού και κυρίως επιχειρήσεις ανόρθωσης και ανασυγκρότησης περιοχών και ολόκληρων χωρών.¹⁸² Με την πραγματοποίηση μιας σειράς προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που έδιναν έμφαση στην προώθηση του διασυνοριακού διαλόγου και που ανέπτυσαν δίκτυα επικοινωνίας, ανάμεσα σε αντιπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών της περιοχής, καταβλήθηκε

¹⁷⁹ Η Ευρωπαϊκή κοινότητα έγινε Ευρωπαϊκή ένωση το 1993

¹⁸⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 395-396

¹⁸¹ Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 138

¹⁸² Οπ.π. σελ. 281-282

προσπάθεια να ξεχασθούν τα εθνικά στερεότυπα και οι παλαιές προκαταλήψεις, έτσι ώστε να επιτευχθεί η σταθερότητα και η καλή γειτονία σε ολόκληρη την ΝΑ Ευρώπη. Έγινε προσπάθεια να κινητοποιηθούν και να συσπειρωθούν όλοι οι φορείς και παράγοντες των βαλκανικών κοινωνιών και υπό την αιγίδα των κυβερνήσεων τους να υπερβούν την εθνική και κοινωνική τους προέλευση και να εργασθούν για τη σύσφιξη των διμερών και πολυμερών σχέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής. Πολύ σημαντικό ρόλο θα καταλάμβανε το πεδίο των μέσων ενημέρωσης, της εκπαίδευσης και του δια-κοινοβουλευτικού διαλόγου.

Τον Οκτώβριο του 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την ίδρυση ενός ταμείου οικονομικής ανάπτυξης για τα Δυτικά Βαλκάνια που θα το διαχειρίζεται από κοινού η ΕΕ και οι χώρες της περιοχής και θα αποσκοπεί σε έργα μεγάλων υποδομών και σε «institution building».¹⁸³ Επιπλέον αποφασίστηκε η οικονομική ενδυνάμωση των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, σε μια προσπάθεια να εμπεδωθεί η ειρήνη, η δημοκρατία, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η οικονομική ευημερία, έτσι ώστε να επιτευχθεί η σταθερότητα σε όλη την περιοχή. Με τη βοήθεια της ΕΕ ενισχύθηκε το εμπόριο των χωρών της ΝΑ Ευρώπης και δόθηκε ώθηση σε κοινωνικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να μειωθούν οι εντάσεις. Επίσης βελτιώθηκε η αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών δομών και ενδυναμώθηκαν οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Παράλληλα αυξήθηκαν οι επενδύσεις στις υποδομές και υιοθετήθηκαν πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος.¹⁸⁴ Επιπλέον έγινε προσπάθεια ένταξης στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου προκειμένου να πραγματοποιηθεί ενσωμάτωση της περιοχής στα παγκόσμια οικονομικά δρώμενα, να ενισχυθούν οι εμπορευματικές και επενδυτικές ροές, οι οποίες θα στήριζαν τις διαδικασίες οικονομικής αλληλεξάρτησης και εγκαθίδρυσης κλίματος οικονομικής και επενδυτικής σταθερότητας.¹⁸⁵ Μάλιστα από το 2000 και μετά οι κοινοτικές προσφορές αυξήθηκαν σημαντικά.¹⁸⁶

Την 1^η Ιανουαρίου 2003 η ΕΕ ξεκίνησε την πρώτη ανθρωπιστική επιχείρηση στο Σεράγεβο. Η European Union Police Mission (EUPM) διαδέχτηκε την United Nation's International Police Task Force. Αποτελούμενη από περίπου 500 αστυνομικούς που αντιπροσώπευαν πάνω από 30 χώρες με στόχο να εγκατασταθεί ένα διαρκές και σταθερό

¹⁸³Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Σ. Βαλτέν], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 253

¹⁸⁴Οπ.π. σελ. 291-293

¹⁸⁵Οπ.π. σελ. 286

¹⁸⁶Οπ.π. σελ. 254

σύστημα αστυνόμευσης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.¹⁸⁷ Στην πραγματικότητα οι μηχανισμοί της ΕΕ επιδίωκαν, βραχυπρόθεσμα την αποφυγή μιας περεταίρω κλιμάκωσης της έντασης και μακροπρόθεσμα την ανάπτυξη σχέσεων που δε θα χαρακτηρίζονταν από εχθρότητα και αντιπαλότητα. Γενικά η ΕΕ έδωσε βαρύτητα σε τρεις συνιστώσες. Στην ανθρωπιστική βοήθεια, την ανοικοδόμηση και την μακροοικονομική στήριξη των γειτονικών κρατών.

Η ΕΕ μεταξύ 2009 και 2011 υιοθέτησε προγράμματα που έδιναν έμφαση και στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Ο σεβασμός της πολιτισμικής ποικιλομορφίας και του διάλογου μεταξύ των κοινοτήτων, είχε ως στόχο να υποβοηθηθεί η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και να ανοικοδομηθεί μια υγιής κοινωνία, στοχεύοντας τελικά στη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η ανοικοδόμηση των σημαντικών μνημείων της πολυπολιτισμικότητας διευκόλυνε την διαπολιτισμική κατανόηση, ενώ η προστασία, η προώθηση και η αύξηση της πολιτιστικής κληρονομιάς βελτίωσε την ποιότητα ζωής και ωφέλησε ολόκληρη την κοινωνία, μέσω της ενθάρρυνσης για πολιτιστικό τουρισμό. Αυτή η δράση, δε βοήθησε μόνο την ιστορική μνήμη, αλλά αποτέλεσε ερέθισμα για τη σύγχρονη αποκατάσταση, την οικονομική ανάπτυξη και την υγιή συμφιλίωση μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας υιοθετήθηκε πρόταση της φιλανδικής προεδρίας που αφορούσε τη μη-στρατιωτική διαχείριση κρίσεων από την ΕΕ. Μάλιστα εκφράστηκε η φιλοδοξία να γίνει η παρουσία της Ένωσης στον ευαίσθητο αυτό τομέα αποτελεσματικότερη, ουσιαστικότερη και ταχύτερη, υλοποιώντας συντονιστικό όργανο στα πλαίσια του Συμβουλίου των Υπουργών για ταχείς χρηματοδοτικές διαδικασίες και μηχανισμούς αποτελεσματικότερης συνεργασίας με περιφερειακές δυνάμεις και Διεθνείς Οργανισμούς.¹⁸⁸ Επίσης προτάθηκε η δημιουργία βαλκανικού παρατηρητηρίου για τις μειονότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και βαλκανικό κέντρο πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων. Παράλληλα με τις διάφορες χρηματοδοτικές ενισχύσεις, επιπλέον προγράμματα συνέβαλλαν στη δημιουργία νέας πολιτικής και επιχειρηματικής κουλτούρας στον ευπαθή αυτόν χώρο και ιδιαίτερα στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς, από την οποία ταλανίζονταν η περιοχή. Η προώθηση των οικονομικών συναλλαγών συνέβαλε κυρίως σε πολιτικά οφέλη, όπως η αποκλιμάκωση της έντασης και η σταθεροποίηση των νέων πολιτικών και οικονομικών συστημάτων των χωρών της περιοχής, με αποτέλεσμα να

¹⁸⁷Κ. Υφαντής, *Η νέα ευρωπαϊκή ένωση, η ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, 2007), σελ. 390

¹⁸⁸Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Φ. Πιέρρου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 283

διαφανεί η τάση ανάσχεσης του κατακερματισμού χωρών όπως η περίπτωση της Βοσνίας. Επίσης ενδυναμώθηκε η δημοκρατία και η κοινωνία των πολιτών, δημιουργώντας έτσι μακροχρόνια τις συνθήκες απόρριψης των εθνικιστικών αντιλήψεων που κυριάρχησαν στα χρόνια του πολέμου στην περιοχή.

3.1.1. Ο ρόλος των διεθνών Οργανισμών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Στη συγκεκριμένη περιοχή δραστηριοποιήθηκαν διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ και ο ΟΑΣΕ. Στην εποχή της κρίσης, στην περιοχή βρέθηκε προσωπικό αυτών των οργανισμών για ένα συνεχές διάστημα με ανάπτυξη παρατηρητών, πολιτικού και στρατιωτικού η και αστυνομικού προσωπικού με συγκεκριμένη αποστολή.¹⁸⁹ Το 1992 λίγους μήνες μετά την κήρυξη του πολέμου ιδρύθηκε από τον ΟΗΕ η προστατευτική δύναμη με την ονομασία UNPROFOR με εντολή να συμβάλει στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας. Η εντολή της δύναμης καθώς και το μέγεθος της διευρύνθηκαν προκειμένου να ανταποκριθεί στην ανάγκη παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, στην προστασία των ασφαλών περιοχών όπως ορίστηκαν από το Συμβούλιο Ασφάλειας και στο συντονισμό των αεροπορικών επιθέσεων του NATO. Το συνολικό μέγεθος της δύναμης έφτασε τα 40.000 περίπου άτομα αποτελούμενα από στρατιωτικό προσωπικό κυρίως, αλλά και αστυνομικούς και πολιτικούς υπαλλήλους από τις χώρες μέλη του οργανισμού.¹⁹⁰ Ο ΟΗΕ από το 1992 έστειλε δεκάδες χιλιάδες στρατιώτες, τόσο στη Βοσνία όσο και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, αλλά με τη συμφωνία του Dayton το 1995 αυτοί περιορίστηκαν σε δευτερεύοντα ρόλο.¹⁹¹ Από το Δεκέμβριο του 1995 η παρουσία του ΟΗΕ στην περιοχή έγινε πιο διακριτική με την αποστολή μιας διεθνούς αστυνομικής δύναμης της «UNIPTF», για την επίβλεψη των αστυνομιών των βοσνιακών πλευρών, τη βελτίωση της λειτουργίας της χώρας και τον εκδημοκρατισμό και την τελική ενοποίηση της. Παράλληλα με την UNPROFOR και τις προσπάθειες στο θέατρο των επιχειρήσεων, συνεχιζόταν και οι διαπραγματεύσεις για την επίτευξη διπλωματικής λύσης από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα/Ενωση.¹⁹² Ο ρόλος της πολιτικής διακυβέρνησης ανατέθηκε σε έναν νέο θεσμό αυτόν του Ύπατου Εκπροσώπου της Διεθνούς Κοινότητας, ενώ τα θέματα εκλογών, δημοκρατικών θεσμών και

¹⁸⁹Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 184

¹⁹⁰http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unprof_b.htm

¹⁹¹http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/bosnia_and_herzegovina/ipa/2010/part

¹⁹²Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 188

ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανατέθηκαν στον ΟΑΣΕ και τα θέματα προσφύγων και ανθρωπιστικής βοήθειας στην UNHCR».

Στην πορεία προς τις κάλπες, η αποστολή του ΟΑΣΕ πιστοποιεί τα κόμματα και τους υποψηφίους, χρηματοδοτεί, εκπαιδεύει και ελέγχει τα στελέχη των εκλογικών επιτροπών, επιβλέπει την εγγραφή των ψηφοφόρων στους εκλογικούς καταλόγους και εκπαιδεύει και αναπτύσσει διεθνείς παρατηρητές.¹⁹³ Ο ΟΑΣΕ σε καμία περίπτωση δεν ανέπτυξε ειρηνευτική δύναμη με οπλισμένους άνδρες στην περιοχή. Η παρουσία του ήταν εκτενής αλλά διακριτική, με παρατηρητές και πολιτικό προσωπικό. Έδωσε έμφαση στην προώθηση και διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, των δημοκρατικών θεσμών και τη διενέργεια ελεύθερων και τίμιων εκλογών. Επίσης ίδρυσε και έθεσε υπό την επίβλεψη του το βαλκανικό παρατηρητήριο ελέγχου των εξοπλισμών.¹⁹⁴

Στην περίπτωση της Βοσνίας, το 1995 η ΗΠΑ και το NATO εξαπέλυσαν αεροπορικές επιδρομές εναντίον των σερβικών δυνάμεων εφαρμόζοντας ωμή στρατιωτική βία, χρησιμοποιώντας σαν δικαιολογία την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας προς τους πολιορκημένους Βόσνιους.¹⁹⁵ Μεγάλες ποσότητες ανθρωπιστικής βοήθειας προωθήθηκαν μετά από διαπραγματεύσεις σε τοπικό επίπεδο με τους εμπολέμους. Τα τρόφιμα και τα υπόλοιπα υλικά προέρχονταν από ανθρωπιστικές οργανώσεις τόσο διακρατικές, όπως η Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ, όσο και από μη κυβερνητικές. Επίσης η προσφορά της ευρωπαϊκής ειρηνευτικής δύναμης σε φαρμακευτικό υλικό και ιατρική υποστήριξη είναι έντονη, ενώ ακόμη σημαντικότερη είναι η προσφορά της στον τομέα της εκκαθάρισης των διάσπαρτων ναρκών όχι μόνο στον αγροτικό αλλά και στον αστικό ιστό της περιοχής, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για καλλιέργεια των εκτάσεων και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.¹⁹⁶ Ως παράδειγμα στον τομέα της ανθρωπιστικής παρουσίας της ειρηνευτικής δύναμης, αναφέρεται χαρακτηριστικά περιστατικό σύμφωνα με διήγηση Έλληνα στρατιωτικού που υπηρέτησε στο Σεράγεβο, κατά το οποίο η ειρηνευτική δύναμη της Βοσνίας (EUFOR) πλήρωσε εξολοκλήρου τη νοσηλεία

¹⁹³Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, [άρθρο του Γ. Κωστάκου], (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 189

¹⁹⁴Οπ.π. σελ. 194

¹⁹⁵S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 28

¹⁹⁶Συνέντευξη του Αντισυνταγματάρχη Ιωάννη Π, την 24 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2004-2005 στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ως μέλος της ειρηνευτικής δύναμης της ΕΕ (EUFOR).

συγγενικού προσώπου Βόσνιας που εργαζόταν στη Βάση της δύναμης, η οποία έπασχε από καρκίνο του πνεύμονα, σε ειδικό κέντρο στην Κροατία.¹⁹⁷

3.1.2. Η στρατιωτική παρουσία στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Η επέμβαση του ΝΑΤΟ αν και έγινε στο όνομα της διεθνούς νομιμότητας και περιφερειακής σταθερότητας, στην ουσία εξυπηρετούσε εκείνους που είχαν παραβιάσει τη διεθνή νομιμότητα με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα πολύ κακό προηγούμενο για την πολιτική σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Επιπλέον ήθελαν να υποχρεώσουν τρεις διαφορετικούς λαούς που αποδεδειγμένα δεν ήθελαν να ζήσουν ενωμένοι να ζήσουν υπό κοινή στέγη με ενιαία κρατική υπόσταση.¹⁹⁸ Η παρουσία των νατοϊκών δυνάμεων στην περιοχή δεν κατάφερε να αποκαταστήσει το πνεύμα συναδέλφωσης ανάμεσα στις τρεις κοινότητες. Απλά πέτυχε μια παρατεταμένη εκεχειρία ανάμεσα σε τρεις λαούς εξουθενωμένους από το μεταξύ τους εμφύλιο, αλλά δεν κατάφερε να επιβάλει τη συνύπαρξη και την ειρηνική ανάμειξη των πληθυσμών ούτε καν μεταξύ των συμμάχων Κροατών και μουσουλμάνων στο Μόσταρ. Πολύ δε περισσότερο μεταξύ αυτών και των Σέρβων.¹⁹⁹ Έλληνας στρατιωτικός που υπηρέτησε στη Βοσνία το 2010 εκτιμά ότι σε περίπτωση συνολικής αποχώρησης της ειρηνευτικής δύναμης, τότε η χώρα θα ξανακατρακυλήσει πολύ σύντομα στον εμφύλιο πόλεμο.²⁰⁰

Η ειρηνευτική δύναμη διατήρησης της ειρήνης στην περιοχή της Βοσνίας μετά την νατοϊκή επέμβαση αποτελείτο από μια πολύ μικρή νατοϊκή δύναμη και μια μεγαλύτερη ευρωπαϊκή, 7000 στρατιωτών, η οποία από τότε έως σήμερα όλο και μειώνεται.²⁰¹ Η νατοϊκή δύναμη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (SFOR) αντικαταστάθηκε στις 02 Δεκεμβρίου του 2004 από την ευρωπαϊκή δύναμη εφαρμογής της συμφωνίας του Dayton (EUFOR). Η EUFOR έχει δύναμη 2.503 στρατιωτών από 27 χώρες²⁰², ως επί το πλείστον από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και επιπλέον της Χιλής και της Τουρκίας.²⁰³ Η παρουσία της δύναμης αυτής είναι πολύ διακριτική. Παίρνονται τα απαραίτητα μέτρα αποφυγής προκλήσεων προς τους ντόπιους, σεβασμού των ηθών και των εθίμων τους και ακολουθούνται συγκεκριμένοι κανόνες συμπεριφοράς απέναντι στους πολίτες από τα μέλη

¹⁹⁷ Οπ.π.

¹⁹⁸ Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 139

¹⁹⁹ Οπ.π. σελ. 138

²⁰⁰ Συνέντευξη του Λοχαγού Ιωάννη Γ. την 2 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2ο εξάμηνο του 2010 στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της αποστολής της ΕΕ Althea

²⁰¹ <http://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/39436.htm>

²⁰² <http://www.euforbih.org/euforbih/>

²⁰³ http://en.wikipedia.org/wiki/EUFOR_Althea

της δύναμης. Έτσι δε συνέβη κάποιο επεισόδιο διατάραξης της κοινωνικής γαλήνης εξαιτίας κάποιου τυχαίου περιστατικού κακής ατομικής συμπεριφοράς.²⁰⁴

Στις 25 Οκτωβρίου 2010, το Συμβούλιο της ΕΕ επιβεβαίωσε τη δέσμευση της ΕΕ στη συνέχιση της στρατιωτικής παρουσίας προκειμένου να υποστηρίξει τις προσπάθειες στη Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για τη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της ανανεωμένης εντολής του ΟΗΕ. Με βάση τα επιτεύγματα της αποστολής πρόληψης «Althea», το Συμβούλιο συμφώνησε να συνεχιστεί η λειτουργία της αποστολής σε τακτική βάση. Στις 21 Μαρτίου 2011, το Συμβούλιο της ΕΕ αναγνώρισε τις ειρηνευτικές δραστηριότητες στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη όπως η αστυνομική αποστολή της ΕΕ (EUPM) και της EUFOR (Althea), ως σημαντικά στοιχεία της συνολικής στρατηγικής της για την περιοχή. Το Συμβούλιο επανέλαβε τη θέση του να κρατήσει αυτές τις αποστολές σε τακτική βάση, καθώς και με βάση την εξέλιξη της κατάστασης, με σκοπό να επαναξιολογηθεί η δράση της ΕΕ σε αυτόν τον τομέα μελλοντικά.²⁰⁵

3.2. Η περίπτωση της επέμβασης και στρατιωτικής παρουσίας στο Αφγανιστάν

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ την περίοδο του ψυχρού πολέμου, είχε επιλέξει ως στρατηγική να συνάπτει συμμαχίες με φανατικούς ισλαμιστές που δρούσαν με εξτρεμιστικό τρόπο δίνοντας ώθηση στην ίδρυση ισλαμικών κομμάτων τόσο στο Αφγανιστάν όσο και στις γειτονικές χώρες, έτσι ώστε να βρουν τον τρόπο για να ενώσουν όλους τους μουσουλμάνους του αραβικού κόσμου εναντίον της αθεΐας, την οποία πρέσβευε ο κομμουνισμός.²⁰⁶ Μετά την απόσυρση των Σοβιετικών και την κατάρρευση της κυβέρνησής τους στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ γύρισαν τη πλάτη στο Αφγανιστάν χωρίς να ενδιαφερθούν για το μέλλον του αφγανικού λαού και άφησαν την «ISI» και την αρμάδα των ισλαμιστών ακτιβιστών της να κάνουν ότι ήθελαν. Μέσα στο ασταθές αυτό περιβάλλον κυριάρχησε το 1994 μια παραστρατιωτική οργάνωση με το όνομα Ταλιμπάν, οι οποίοι ως σύμμαχοι του Πακιστάν θα εξυπηρετούσαν τα πακιστανικά συμφέροντα στη περιοχή εναντίον της Ινδίας.²⁰⁷ Έτσι ήταν η στρατηγική των ΗΠΑ, που οδήγησε στα αντίθετα αποτελέσματα, όσον αφορά την εμπλοκή της στο Αφγανιστάν, αφού εκατοντάδες μουσουλμάνοι από το Πακιστάν και τον Αραβικό κόσμο, συντάχθηκαν με τους Αφγανούς σε έναν ιερό

²⁰⁴ Συνέντευξη του Αντισυνταγματάρχη Ιωάννη Π, την 24 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2004-2005 στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ως μέλος της ειρηνευτικής δύναμης της ΕΕ (EUFOR).

²⁰⁵ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/althea?lang=en>

²⁰⁶ A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 96-97

²⁰⁷ Οπ.π. σελ. 100

θηρσκευτικό πόλεμο (Jihad) εναντίον της Δύσης. Είναι αξιοσημείωτο μάλιστα να αναφερθεί ότι οι ηγέτες του καθεστώτος των Ταλιμπάν ήταν οι Μουτζαχεντίν, που τη δεκαετία του 80 λάμβαναν την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια και καθοδηγούνταν από τις πακιστανικές μυστικές υπηρεσίες για να εξυπηρετήσουν τα αμερικανικά συμφέροντα.²⁰⁸ Επειδή η Ουάσιγκτον θεωρούσε τον Osama Ben Laden και τους Ταλιμπάν, ότι εξυπηρετούσαν τα αμερικανικά συμφέροντα χωρίς να αντιλαμβάνεται τις μακροπρόθεσμες συνέπειες, κανένα ενδιαφέρον δεν δόθηκε για τις βαρβαρότητες που διέπρατταν οι Ταλιμπάν στην περιοχή, οι οποίοι παραβίαζαν μαζικά τα ανθρώπινα δικαιώματα με αποτέλεσμα να μετατρέψουν το Αφγανιστάν σε βιομηχανία παραγωγής οπίου, κατασκευής ηρωίνης και διακίνησης ναρκωτικών.²⁰⁹

Γενικά μετά τα μεταρρυθμιστικά μέτρα που πάρθηκαν, μετά την επέμβαση από τη διεθνή κοινότητα παρατηρήθηκε μια βελτίωση στη συμπεριφορά των ντόπιων, οι οποίοι άρχισαν να απομακρύνονται από την αγριότητα, τη βαρβαρότητα και την αχρειότητα που τους χαρακτήριζε, με αποτέλεσμα η ανθρώπινη ζωή να αρχίσει να αποκτά και πάλι κάποια αξία. Μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως ο Ερυθρός Σταυρός και η Ερυθρά Ημισέληνος άρχισαν δειλά και με κίνδυνο ζωής για τα μέλη τους, να εμφανίζονται, ενώ τον βασικότερο τομέα απασχόλησης αποτέλεσε η εργασία στα νατοϊκά και αφγανικά στρατόπεδα που ιδρύθηκαν.²¹⁰ Δεν διαπιστώθηκε πάντως καμία δράση ενίσχυσης και προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς του Αφγανιστάν. Βέβαια κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο μέσα στο κλίμα αστάθειας και πολεμικών επιχειρήσεων που επικρατεί στην περιοχή έως και σήμερα. Σίγουρα εάν ηρεμήσουν τα πράγματα στο μέλλον, η στροφή προς τον πολιτισμό θα βοηθούσε να ξεχαστούν τα μίση και τα πάθη του εμφυλίου και ίσως οι διαφορετικές φυλές της χώρας να ενώνονταν κάτω από μια ενιαία εθνική ταυτότητα.

Παρά το ότι σχεδιαζόταν να δοθεί ώθηση στην τοπική αυτοδιοίκηση για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας με καθοδήγηση ειδικών ομάδων και πραγματοποίηση έργων υποδομής (κατασκευή αρδευτικών συστημάτων, βελτίωση της παραγωγής ρεύματος και πρόσβαση των επιχειρήσεων σε αναπτυξιακές πιστώσεις) για την ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, δυστυχώς η πολυετής διεξαγωγή του πολέμου στο Αφγανιστάν έχει ρίξει τη χώρα και το λαό της στα δεινά της εγκληματικότητας της ναρκομανίας και γενικής φτώχειας και μιζέριας. Αυτό απομάκρυνε και τις απαραίτητες ξένες επενδύσεις.²¹¹

²⁰⁸A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave Macmillian, 2003), σελ. 98

²⁰⁹Οπ.π. σελ. 102-103

²¹⁰Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν

²¹¹J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι*, [μετφρ. Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 197

Σύμφωνα με τη δημοσίευση των «Wiki leaks» την 25^η Ιουλίου 2010 απόρρητων αμερικανικών εγγράφων από τον Ιανουάριο του 2004 έως το Δεκέμβριο του 2009, υπήρξαν πολλές συγκαλύψεις απωλειών αμάχων εξαιτίας της απρόσεκτης δράσης των συμμαχικών δυνάμεων.²¹² Οι συμπεριφορά ορισμένων στρατιωτικών στο Αφγανιστάν και ιδιαίτερα Αμερικανών είναι σε μεγάλο βαθμό προκλητική, με αποτέλεσμα να προκαλούν την απέχθεια των πολιτών. Αυτή η συμπεριφορά κάνει τους ντόπιους να νιώθουν ότι περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό η ελευθερία τους, ενώ τα από λάθος τυφλά χτυπήματα, συνήθως από αεροπορικά μέσα ή οι βίες είσοδοι σε σπίτια αμάχων προκαλούν το μένος της κοινωνίας.²¹³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα της έλλειψης υποτυπώδους παιδείας των μελών της στρατιωτικής δύναμης είναι το συμβάν κατά το οποίο, Γερμανός στρατιώτης, ο οποίος επέβαινε σε τεθωρακισμένο όχημα εν κινήσει πέταξε σε παιδάκι που ακολουθούσε το όχημα του ένα μπουκάλι νερό, με αποτέλεσμα το παιδί να καταπατηθεί από το όχημα που ακολουθούσε στη φάλαγγα. Μετά το ατύχημα δεν υπήρξε κανένα ενδιαφέρον, καμία μέριμνα για το θύμα, ούτε καν μια απολογία προς τους συγγενείς του.²¹⁴ Σύμφωνα με μαρτυρία Έλληνα στρατιωτικού η στρατιωτική δύναμη και ιδιαίτερα οι Αμερικανοί στρατιώτες χρησιμοποιούν ωμή στρατιωτική βία απλά και μονό με την υποψία μιας πιθανής απειλής εναντίον τους. Μάλιστα οι ντόπιοι έχουν τρομοκρατηθεί σε τέτοιο βαθμό, που κρύβονται όταν τους πλησιάζουν στρατιωτικά τμήματα από το φόβο μη θεωρηθούν απειλή και δεχθούν βίαιη αντίδραση αυτοάμυνας.²¹⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρεται το περιστατικό κατά το οποίο τον Ιανουάριο του 2012 αναρτήθηκε στο διαδίκτυο βίντεο που έδειχνε αμερικανούς πεζοναύτες να προσβάλουν νεκρούς μαχητές Ταλιμπάν, ουρώντας στα άψυχα σώματα τους.²¹⁶ Αυτές οι εικόνες προκάλεσαν την μεγάλη αντίδραση της αφγανικής κοινής γνώμης και διατάραξαν τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών και της συμμαχίας.²¹⁷ Αυτό το περιστατικό προκάλεσε το μίσος των Αφγανών εναντίον των νατοϊκών στρατιωτών με αποτέλεσμα ένας Αφγανός στρατιώτης να σκοτώσει 4 Γάλλους, ως πράξη εκδίκησης.²¹⁸ Απάντηση για την ενέργεια αυτή ήρθε και από τους Ταλιμπάν οι οποίοι δικαιολόγησαν με αυτόν τον τρόπο τις επιθέσεις που εξαπέλυσαν στη χώρα τον

²¹²E. Schmitt, "The War Logs— Interactive Feature". (*The New York Times*. Retrieved 28 July 2010)

²¹³Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν

²¹⁴Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

²¹⁵Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν.

²¹⁶US to probe Taliban corpses desecration". *Pakistan Today*. 2012-01-12. Retrieved 2012-01-16.

²¹⁷Tom Shanker; Graham Bowley (18 April 2012). "Images of G.I.'s and Remains Fuel Fears of Ebbing Discipline". *The New York Times*. Retrieved 19 April 2012.

²¹⁸"Afghan soldier 'killed French troops over US abuse video'". *The Telegraph*. 22 January. Retrieved 24 June 2012.

Απρίλιο του 2012.²¹⁹

Σε ένα ακόμη συμβάν που συνέβη την 11^η Μαρτίου του 2012 ένας Αμερικανός Λοχίας έφυγε από την αμερικανική βάση και δολοφόνησε χωρίς λόγο 16 Αφγανούς πολίτες, με αποτέλεσμα να ξεσηκωθούν οι ντόπιοι και να διαδηλώσουν απαιτώντας δικαιοσύνη.²²⁰

Οι ΗΠΑ με την πολιτική τους στο Αφγανιστάν εφάρμοσαν εν μέρει πιστά τη στρατηγική «Kissinger» η οποία έθετε ως στόχους την αποδυνάμωση και αποσταθεροποίηση των εχθρικών προς τις ΗΠΑ καθεστώτων και τη χρησιμοποίηση εναντίον τους, του Ισλάμ και του ισλαμισμού. Με την επέμβαση τους όμως το 2001 στη χώρα παράβλεψαν ότι για να επιτύχουν τους προηγούμενους στόχους, όφειλαν κατά τον Kissinger να διαχειριστούν από απόσταση ασφαλείας την ασταθή περιοχή του Αφγανιστάν.²²¹ Το πρόβλημα με τη στρατηγική των ΗΠΑ ήταν ότι η πίεση που ασκήθηκε και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στόχευαν μόνο να συλλάβουν τον Ben Laden και το επιτελείο του και όχι να σώσουν τους Αφγανούς από τα δεινά τους. Η επέμβαση στο Αφγανιστάν ήταν ένας πόλεμος αντιποίνων και τιμωρίας, για τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και αποσκοπούσε στη σύλληψη των αρχηγών των τρομοκρατών και όσων τους φιλοξενούσαν. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου έγινε φανερή η προσπάθεια να επηρεαστεί η ισορροπία δυνάμεων στη Κεντρική Ασία προς όφελος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ.²²² Ο πόλεμος των ΗΠΑ κατά των ισλαμιστών αποδείχθηκε επιλεκτικός. Ενώ αποδέχεται αυτούς που εξυπηρετούν τα συμφέροντά της, πολεμά αυτούς που θεωρεί εχθρούς της.

Από την πτώση των Ταλιμπάν η διεθνής κοινότητα έχει κάνει τεράστιες προσπάθειες για την ανοικοδόμηση και εγκαθίδρυση μιας δημοκρατικής κοινωνίας στο Αφγανιστάν. Με τα διατάγματα της Δύναμης Ασφαλείας Διεθνούς Ενίσχυσης των Ηνωμένων Εθνών (International Security Assistance Force-ISAF) και των ομάδων εργασίας, καταβάλλεται προσπάθεια να εδραιωθεί η επιρροή της αφγανικής κυβέρνησης στις απόμακρες επαρχίες της χώρας. Αυτές οι ομάδες είναι φτιαγμένες από πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις καθώς και από αντιπροσώπους της αφγανικής κυβέρνησης.²²³

Όμως το περισσότερο μέρος της ανθρωπιστικής βοήθειας δεν έχει φτάσει στο μέσο Αφγανό. Τα περισσότερα χρήματα έχουν πάει σε διεθνείς ειδικούς εργολάβους και

²¹⁹ Afghan Taliban bombs diplomats & NATO HQ in revenge to US (PHOTOS, VIDEO)". rt.com. 16 April 2012. Retrieved 24 June 2012.

²²⁰ T. Shah: G. Bowley (11 March 2012). "Army Sergeant Accused of Slaying 16 in Afghan Villages". *New York Times*. Retrieved 11 March 2012.

²²¹ Κ. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, Μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006), σελ. 386-387

²²² Οπ.π. σελ. 375-376

²²³ Ν. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 111

γραφειοκράτες των δωρητών εθνών. Όπως αποκάλυψε ο πρέσβης των ΗΠΑ Finn, ένα μεγάλο μέρος της βοήθειας έχει πάει σε εκμισθώσεις και ανακατασκευές κτηρίων υπηρεσιών για να φτάσουν σε παραδεκτά επίπεδα εργασίας.²²⁴ Η παρεχόμενη ανθρωπιστική βοήθεια όλα αυτά τα χρόνια από το 2001 δεν καλύπτει τις ουσιαστικές ανάγκες και είναι μόνο τυπική. Δεν υπάρχει ούτε καν πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό στην πρωτεύουσα της χώρας και είναι χαρακτηριστική η εικόνα των παιδιών να τρέχουν κατά ομάδες πίσω από τις στρατιωτικές φάλαγγες εκλιπαρώντας για ένα μπουκάλι νερό ή λίγη τροφή. Όπως λένε οι ντόπιοι νερό καθαρό υπάρχει σε κοντινές περιοχές αλλά δεν υπάρχει κάποιο δίκτυο μεταφοράς του στην πόλη της Καμπούλ, της οποίας το εύφορο οροπέδιο παραμένει ακαλλιέργητο για τον ίδιο λόγο. Μόνο αυτό το έργο υποδομής να είχε πραγματοποιηθεί θα είχαν επιλυθεί σημαντικά προβλήματα επιβίωσης και βιοπορισμού των πολιτών.²²⁵

3.2.1. Τα αρνητικά αποτελέσματα της στρατιωτικής επέμβαση στο Αφγανιστάν

Η επέμβαση του NATO τον Οκτώβριο του 2001 προκάλεσε μεγάλα κύματα προσφύγων του ήδη ταλαιπωρημένου αφγανικού λαού προς τις γειτονικές χώρες. Στα τέλη του 2001 ελάχιστοι Αφγανοί μπορούσαν να βρουν εργασία, τροφή ή κανονική στέγη. Πολλοί στηρίζονταν στη ζητιανιά και σε όσες διεθνείς φιλανθρωπικές οργανώσεις μπορούσαν να απηφύσουν το πόλεμο και να τους βοηθήσουν να κρατηθούν στη ζωή.²²⁶ Για άλλη μια φορά μετά τον Αφγανοσοβιετικό πόλεμο η ύπαιθρος, τα χωριά, οι κωμοπόλεις και οι πόλεις του Αφγανιστάν ερειπώνονται. Εκατομμύρια από τους δύστυχους ανθρώπους του γίνονται και πάλι πρόσφυγες αναζητώντας τροφή, στέγη και ασφαλή καταφύγια στα βουνά ή και πέρα από τα σύνορα της χώρας.²²⁷ Μετά από 20 χρόνια πολέμων και 4 χρόνια φοβερής ξηρασίας εκατομμύρια πεινασμένοι και παγωμένοι από το κρύο πρόσφυγες ξεριζώνονταν από έναν ακόμα πόλεμο.²²⁸ Προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό προκάλεσε

²²⁴N. Γιαννόπουλος, Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις, (Αθήνα 2009), σελ. 112

²²⁵Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

²²⁶J. Cooley, *Τρομοκρατία, άνιεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 21

²²⁷Οπ.π. σελ. 15

²²⁸Οπ.π. σελ. 359

επίσης και το μεγάλο, εξ αμελείας, σφάλμα των αμερικανικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν να χρησιμοποιούν φυλλάδια που συνόδευσαν την ανθρωπιστική τους βοήθεια και τα οποία ήταν του ίδιου χρώματος και έφεραν όμοια τυπωμένα γράμματα με τα υπολείμματα εκρηκτικών μηχανισμών και ναρκών που χρησιμοποίησαν, με αποτέλεσμα να συμβούν πολλά ατυχήματα διότι οι άμαχοι πολίτες τα θεωρούσαν λανθασμένα ως ανθρωπιστική βοήθεια και τα συνέλεξαν.²²⁹

Αν και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις φαινόταν να επιτυγχάνουν το σκοπό τους η αραβική και μουσουλμανική κοινή γνώμη, σε αντίθεση με τους πολέμους κατά του Ιράκ, αντιτάχθηκε στους βομβαρδισμούς ιδίως όταν οι βομβαρδισμοί δεν σταμάτησαν κατά τη διάρκεια του μουσουλμανικού ιερού μήνα του ραμαζανίου.²³⁰ Επίσης η επιτυχία των προσπαθειών των συμμαχικών δυνάμεων κατά των Ταλιμπάν οδήγησε στη εδραίωση των επιχειρήσεων των τελευταίων στο Πακιστάν. Η al Qaeda μπορεί να έχασε τον τόπο καταφυγής κάλυψης και προστασίας του Αφγανιστάν αλλά άνοιξε καινούργιο μέτωπο στο Ιράκ διεξάγοντας εκεί επιχειρήσεις εναντίον των αμερικανικών και συμμαχικών δυνάμεων.²³¹ Από απόρρητα έγγραφα που διέρρευσαν από τα Wiki leaks, αναφέρεται ότι οι πακιστανικές μυστικές υπηρεσίες (ISI) είναι ο σημαντικότερος σύμμαχος των Ταλιμπάν εκτός Αφγανιστάν.²³² Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας New York Times το Πακιστάν επιτρέπει σε μυστικούς του πράκτορες να συνεργάζονται απευθείας με τους Ταλιμπάν για να οργανώνουν παραστρατιωτικές ομάδες που πολεμούν τους νατοϊκούς στρατιώτες στο Αφγανιστάν, αλλά και δολοφονούν Αφγανούς ηγέτες.²³³ Μετά από αυτά τα δεδομένα πολλοί ηγέτες κρατών εμφανίζονται ανήσυχοι με την έννοια του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» και θεωρούν ότι οι δράσεις που καθοδηγούνται από το στρατό είναι πιθανό να οδηγήσουν σε αντίποινα των τρομοκρατών και σε έναν ατέλειωτο κύκλο βίας.²³⁴

²²⁹Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013

²³⁰J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 358

²³¹N. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 121

²³²Gebauer, Matthias; Goetz, John; Hoyng, Hans; Koelbl, Susanne; Rosenbach, Marcel; Schmitz, Gregor Peter (25 July 2010). "Explosive Leaks Provide Image of War from Those Fighting It: The Secret Enemy in Pakistan". *Der Spiegel*. Retrieved 26 July 2010

²³³Dozier, Kimberly (26 July 2010). "Leaked tales from the front lines paint dark portrait of Afghanistan". *The Globe and Mail*. Associated Press (Toronto). Retrieved 26 July 2010.^[dead link]

²³⁴J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 626.

3.3.Οι ομοιότητες μεταξύ των περιπτώσεων σε Βαλκάνια και Αφγανιστάν

Οι δύο επεμβάσεις παρουσιάζουν πολλές και σημαντικές ομοιότητες, παρά το γεγονός ότι αναφερόμαστε σε δύο διαφορετικές δεκαετίες, και περιοχές πολύ διαφορετικές και απομακρυσμένες μεταξύ τους. Μερικές ομοιότητες παρουσιάζονται παρακάτω:

- Τόσο το Αφγανιστάν όσο και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη μαστίζονταν από εμφύλιο σπαραγμό πριν τη στρατιωτική εμπλοκή της διεθνούς κοινότητας.
- Και στις δύο περιπτώσεις παρατηρήθηκε μια ομόνοια όλου του μουσουλμανικού κόσμου. Κατά την 4ετή πολιορκία στη Βοσνία μουσουλμάνοι εθελοντές πολεμιστές από πολλές χώρες και κυρίως από το Ιράν προσέτρεξαν προς υποστήριξη των πολιορκημένων μουσουλμάνων. Καθ' ομοιότητα στο Αφγανιστάν οι Ταλιμπάν υποστηρίζονται έως σήμερα με μαχητές από γειτονικά κράτη σε έναν κοινό αντιαμερικανικό αγώνα.
- Και στις δύο περιπτώσεις ο ντόπιος πληθυσμός αποτελείται από αξιοπρεπείς και με υψηλό το αίσθημα της υπερηφάνειας πολίτες.²³⁵
- Και στις δύο περιπτώσεις οι νατοϊκές δυνάμεις που ενήργησαν τη στρατιωτική επέμβαση είχαν να αντιμετωπίσουν έναν καλά εκπαιδευμένο, καλά εξοπλισμένο και με πολεμική εμπειρία στρατό που αριθμούσε μερικές δεκάδες χιλιάδες στρατιωτών.²³⁶
- Τόσο στη Βόσνια όσο και στο Αφγανιστάν υπήρχε διεθνής νομιμοποίηση για την επέμβαση του NATO, αφού και στις δύο περιπτώσεις υπήρχε απόφαση του Συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ.²³⁷
- Και στις δύο περιπτώσεις οι νατοϊκές δυνάμεις διεξήγαγαν αρχικά μόνο αεροπορικούς βομβαρδισμούς, με έξυπνα όπλα μεγάλης ακρίβειας από μεγάλη απόσταση και δεν ενεπλάκησαν με χερσαίες δυνάμεις. Για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού των επιχειρήσεων, οι απαραίτητες χερσαίες δυνάμεις αναζητήθηκαν συμμαχώντας με τους εχθρούς των αντιπάλων. Έτσι στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη συνάφθηκε συμμαχία με τις χερσαίες δυνάμεις των Κροατών και των Βόσνιων μουσουλμάνων, ενώ στο Αφγανιστάν με τη Βόρεια Συμμαχία.

²³⁵Συνεντεύξεις στρατιωτικών που υπηρέτησαν στις περιοχές.

²³⁶J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι* [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 204

²³⁷Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

- Και στις δύο περιπτώσεις πραγματοποιήθηκαν εκλογές υπό την επίβλεψη της διεθνούς κοινότητας για τον έλεγχο του αδιάβλητου.
- Και στις δύο περιπτώσεις καταβλήθηκε παρόμοια προσπάθεια για τη μείωση της διαφθοράς σε όλους τους τομείς.
- Και στις δύο περιπτώσεις σχεδιάστηκε η ανασυγκρότηση των βασικών υποδομών για την επέκταση της οικονομίας.
- Και στις δύο περιπτώσεις έγινε προσπάθεια ανάπτυξης μιας βιώσιμης αστικής κοινωνίας και ενός επαγγελματικά καταρτισμένου και ελεύθερου τύπου και ΜΜΕ.
- Και στις δύο περιπτώσεις καταβλήθηκε προσπάθεια να οργανωθεί μια στρατηγική που θα είχε πολλές ομοιότητες με το σχέδιο Μάρσαλ, το οποίο 60 χρόνια πριν είχε καταφέρει να συνδέσει την οικονομική σταθερότητα με την απασχόληση και την πολιτική σταθερότητα.
- Και στις δύο περιπτώσεις οι πρωτεύουσες των χωρών που μελετώνται (Σαράγεβο και Καμπούλ) εμφάνισαν πολύ μεγαλύτερη πρόοδο σε σχέση με την επαρχία. Αυτό ίσως εξηγείται από το γεγονός ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις επιδίωξαν να αποδείξουν στην παγκόσμια κοινή γνώμη ότι οι επεμβάσεις τους δεν ήταν μάταιες. Έτσι οι περισσότερες προσπάθειες εστιάσθηκαν στις πρωτεύουσες, οι οποίες εκ των πραγμάτων ήταν και ευκολότερο να ελεγχθούν εδαφικά, για να φανεί γρήγορα κάποιο θετικό αποτέλεσμα και να πεισθούν οι διαφωνούντες.

3.4. Οι διαφορές των δύο περιπτώσεων μελέτης

Οι διαφορές, σε όμοιους τομείς των δύο περιπτώσεων μελέτης, και κυρίως στα αποτελέσματα όπως προέκυψαν μετά τις νατοϊκές επεμβάσεις είναι σημαντικές. Δημιουργούνται έτσι εύλογα ερωτήματα για τη σταθερότητα και την ορθότητα της στρατηγικής των διεθνών επεμβάσεων και για το αν μια διαφορετική αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων θα επέφερε ταχύτερα τα θεμιτά αποτελέσματα. Μερικές διαφορές παρουσιάζονται παρακάτω:

- Στο Αφγανιστάν υπήρχαν φυλετικές διαφορές που οδήγησαν στον εμφύλιο, ενώ στην περίπτωση της Βοσνίας οι διαφορές ήταν κυρίως θρησκευτικές.
- Στη Βοσνία η επέμβαση τερμάτισε τον εμφύλιο, ενώ στο Αφγανιστάν οι εμφύλιες συγκρούσεις κατέληξαν σήμερα να είναι εντονότερες σε σχέση με πριν την επέμβαση.

- Στην περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης η νατοϊκή επέμβαση θεωρήθηκε ως σωτήρια παρέμβαση διότι σταμάτησε τον εμφύλιο πόλεμο. Αντίθετα στο Αφγανιστάν η νατοϊκή επέμβαση δεν είχε σκοπό να σταματήσει μια εμπόλεμη κατάσταση αλλά να κυνηγήσει τους Ταλιμπάν.²³⁸
- Στο Αφγανιστάν οι μουσουλμάνοι θεωρούνται πολύ περισσότερο φανατικοί σε σύγκριση με τους Βόσνιους μουσουλμάνους.²³⁹
- Στη Βοσνία οι μουσουλμάνοι έγιναν αντικείμενο προστασίας λόγω των βίαιων διώξεων τους από τους εθνοτικούς αντιπάλους τους, ενώ στο Αφγανιστάν έγιναν αντικείμενο προκατάληψης στη δυτική κοινή γνώμη ως παράγοντας αποσταθεροποίησης που υποθάλλει την τρομοκρατία.
- Στη Βοσνία η νατοϊκή στρατιωτική επέμβαση διήρκεσε μερικούς μήνες, ενώ στο Αφγανιστάν διαρκεί από το 2001 έως σήμερα. Επίσης στην περίπτωση του Αφγανιστάν φαίνεται να έπαιξε σημαντικό ρόλο, το ότι είχε προηγηθεί ήδη μια νατοϊκή επέμβαση στο Ιράκ το 1993 και επιπλέον ακολούθησε και δεύτερη πάλι στο Ιράκ το 2003, διευρύνοντας έτσι το περιβάλλον αστάθειας στη ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ασίας.
- Στην περίπτωση της Βοσνίας ενεπλάκη η ΕΕ με έναν ιδιαίτερα ανθρωπιστικό ρόλο και δόθηκε βαρύτητα στην ανάπτυξη όχι μόνο της συγκεκριμένης περιοχής, αλλά και των γειτονικών κρατών προσπαθώντας έτσι να επιτευχθεί μια ευρύτερη και κατά συνέπεια μακροχρόνια σταθερότητα. Αντίθετα στο Αφγανιστάν η κατάσταση ακόμη φαντάζει χαοτική και μια ανάλογη με αυτή της Βοσνίας προοπτική μοιάζει αδύνατη.
- Ενώ στο Αφγανιστάν, 11 χρόνια μετά την νατοϊκή επέμβαση δεν έχει ακόμα εδραιωθεί ένα κλίμα σταθερότητας και ασφάλειας, στη Βοσνία αμέσως μετά τη λήξη των νατοϊκών επιθέσεων ο διορισμένος από τη διεθνή κοινότητα Ύπατος Αρμοστής, αναγνωρίζεται από όλες τις πλευρές.
- Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η ΕΕ και οι διεθνείς οργανισμοί είχαν έντονη παρουσία περισσότερο με μέτρα πρόληψης. Στην περίπτωση της Βοσνίας ή παρουσία της διεθνούς κοινότητας ήταν πολύ έντονη και έγινε ιδιαίτερα δεκτή από τους

²³⁸ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

²³⁹ Συνεντεύξεις Ελλήνων στρατιωτικών που υπηρέτησαν στις δύο περιοχές.

άμαχους.²⁴⁰ Οι δεκάδες χιλιάδες στρατιώτες του ΟΗΕ τόσο στη Βοσνία όσο και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων με τη συμφωνία του Dayton το 1995, περιορίστηκαν σε δευτερεύοντα ρόλο.²⁴¹ Αντίθετα στο Αφγανιστάν 11 χρόνια μετά την επέμβαση του ΝΑΤΟ η παρουσία της Δύσης δίνει την εντύπωση στρατού κατοχής, που χρησιμοποιεί ωμή στρατιωτική βία για την επιβολή της τάξης.

- Ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων ήταν πολύ περισσότερο αποτελεσματικός στην περίπτωση της Βοσνίας και είχαν μια γενικά θετική παρουσία. Αντίθετα η παρουσία τους στο Αφγανιστάν ήταν πολύ πιο περιορισμένη εξαιτίας της έλλειψης ασφάλειας.²⁴²
- Στην περίπτωση του Αφγανιστάν οι πολιτική αστάθεια και η έλλειψη ασφαλείας, τόσο στη χώρα όσο και στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή ήταν χαοτική και πριν την επέμβαση. Αντίθετα τα Βαλκάνια γειτνιάζουν με την ΕΕ, της οποίας η πολιτική της σταθερότητα επηρέασε και λειτούργησε ως παράδειγμα προς μίμηση, προς τη Βοσνία και την ευρύτερη περιοχή που αναζητούσε το δρόμο της προόδου.
- Ενώ η διεθνής επέμβαση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη είχε ως συνέπεια την επιστροφή προσφύγων από τις χώρες που είχαν καταφύγει κατά τη διάρκεια του 4ετούς πολέμου, στο Αφγανιστάν είχε τα αντίθετα αποτελέσματα, με χιλιάδες πολίτες να αφήνουν τις εστίες τους και να καταφεύγουν συνεχώς σε γειτονικές χώρες.
- Στο Αφγανιστάν μετά την επέμβαση τα δεινά των αμάχων πολλαπλασιάστηκαν, ενώ στη Βοσνία οι άμαχοι βοηθήθηκαν να ανακάμψουν από τα δεινά της 4ετούς πολιορκίας.
- Στην περίπτωση της Βοσνίας οι νατοϊκές επιθέσεις είχαν την ανοχή όλων των διεθνών οργανισμών και την υποστήριξη της διεθνούς κοινής γνώμης. Αντίθετα στην επέμβαση στο Αφγανιστάν αντιτάχθηκε όλος ο αραβικός και μουσουλμανικός κόσμος και μεγάλος αριθμός κρατών της Δύσης.
- Στη Βοσνία η ΗΠΑ άσκησαν φιλοϊσλαμική πολιτική ενώ στο Αφγανιστάν πολέμησαν τον ισλαμισμό.

²⁴⁰Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

²⁴¹http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/bosnia_and_herzegovina/ipa/2010/part-

²⁴²Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

- Ο ΟΗΕ στη Βοσνία, μετά τη νατοϊκή επέμβαση, ανέπτυξε ειρηνευτική δύναμη (UNPROFOR) με συνολικό μέγεθος, τα 40.000 περίπου άτομα αποτελούμενα από στρατιωτικό προσωπικό κυρίως αλλά και αστυνομικούς και πολιτικούς υπαλλήλους από τις χώρες μέλη του οργανισμού. Αντίθετα στο Αφγανιστάν για την επιβολή της ειρήνης, εδώ και 11 χρόνια απαιτείται η παρουσία μιας πολύ μεγαλύτερης δύναμης. Τον Ιούνιο του 2011, αν και μειωμένη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, η δύναμη αυτή αριθμούσε 132.000 στρατιώτες από 30 χώρες με τους 90.000 να είναι Αμερικανοί.²⁴³ Βέβαια αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι γίνονται σημαντικές προσπάθειες από τη νέα κυβέρνηση των ΗΠΑ έτσι ώστε οι αμερικανικές δυνάμεις να απεμπλακούν σταδιακά. Έτσι αν και την 1^η Δεκεμβρίου 2009 ο πρόεδρος των ΗΠΑ Barak Obama ανακοίνωσε ότι θα απέστελλε στο Αφγανιστάν επιπλέον στρατεύματα που θα αριθμούσαν 30.000 στρατιώτες για να ενισχυθούν οι ήδη υπάρχουσες δυνάμεις εκεί,²⁴⁴ υποσχέθηκε ότι θα υπάρξει σχέδιο απόσυρσης των αμερικανικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν έως το 2014.²⁴⁵ Την 22 Ιουνίου 2011 ο Πρόεδρος «Obama» ανακοίνωσε ότι 10.000 αμερικανικά στρατεύματα θα έχουν αποσυρθεί έως το 2011, με συνέπεια να απομείνουν στο Αφγανιστάν συνολικά 80.000 Αμερικανοί στρατιώτες, ενώ άλλοι 23.000 θα αποχωρήσουν έως το καλοκαίρι του 2012.²⁴⁶ Ακλουθώντας τις ΗΠΑ και άλλες χώρες του NATO ανακοίνωσαν μειώσεις στη δύναμη των στρατιωτών τους. Τον Ιούλιο του 2011 ο Καναδάς απέσυρε όλες τις μάχιμες μονάδες και επικεντρώθηκε μόνο σε ρόλο εκπαίδευσης του αφγανικού στρατού. Το Ηνωμένο Βασίλειο δήλωσε ότι θα αρχίσει να αποσύρει μερικές από τις δυνάμεις του χωρίς να αναφέρεται σε συγκεκριμένους αριθμούς και ημερομηνίες.²⁴⁷ Η Γαλλία ανακοίνωσε ότι θα αποσύρει 1000 στρατιώτες μέχρι το τέλος του 2012, ενώ θα έχει αποσύρει και τους υπόλοιπους 3000 έως τα τέλη του 2014, με τον Εθνικό αφγανικό στρατό να αναλαμβάνει τη διατήρηση της τάξης.²⁴⁸ Το Βέλγιο ανακοίνωσε ότι θα αποσύρει τη μισή του δύναμη τον Ιανουάριο του 2012.²⁴⁹ Η Νορβηγία ανακοίνωσε ότι έχει ήδη αρχίσει τη σταδιακή αποχώρηση των δυνάμεών της, η οποία θα ολοκληρωθεί

²⁴³Landler, Mark; Cooper, Helene (22 June 2011). "Obama Will Speed Pullout From War in Afghanistan". *The New York Times*

²⁴⁴Obama to announce war strategy" Associated Press". MSNBC. 1 December 2009. Retrieved 2012-07-17

²⁴⁵*New York Magazine*, 18 April 2011, p. 36

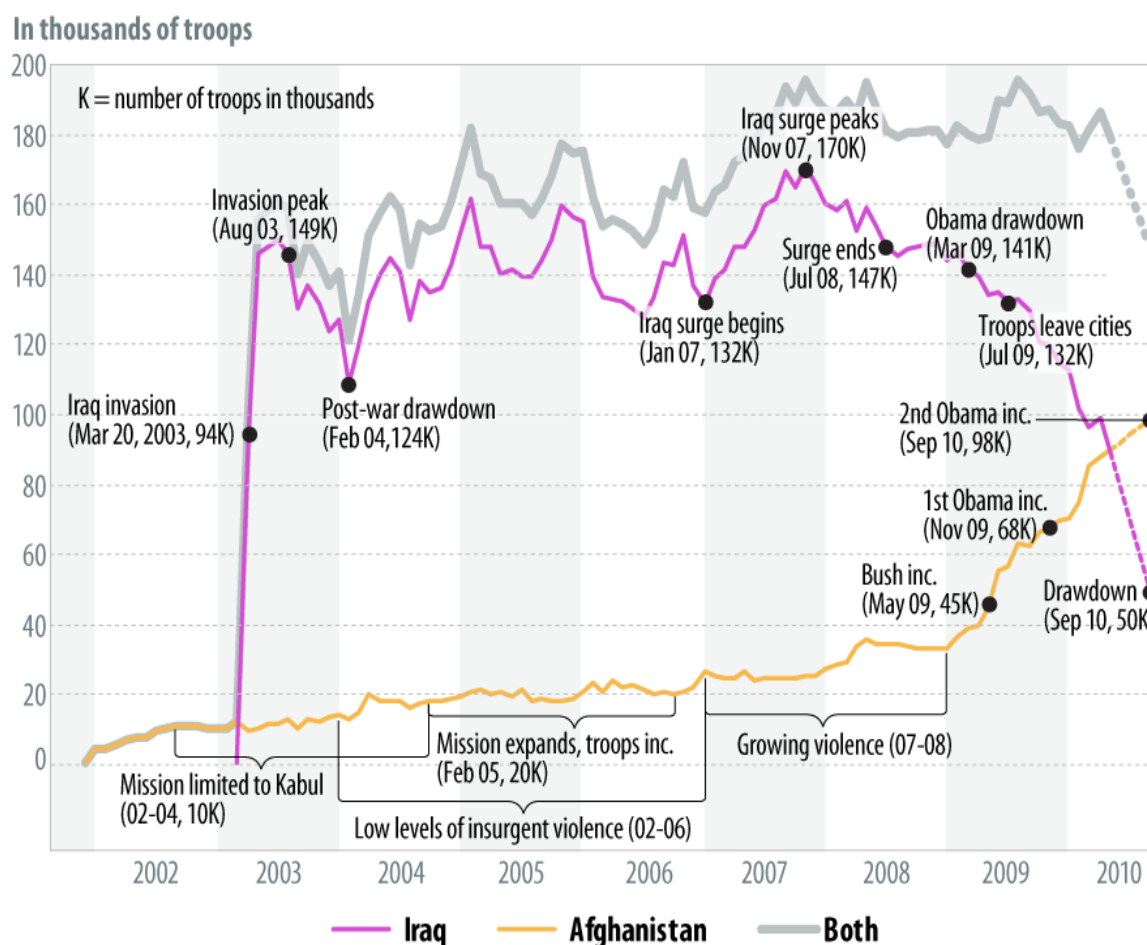
²⁴⁶Landler, Mark; Cooper, Helene (22 June 2011). "Obama Will Speed Pullout From War in Afghanistan". *The New York Times*

²⁴⁷N. Hopkins (21 June 2011). "Afghanistan withdrawal: UK to 'make up' its own mind | Politics". *The Guardian* (London). Retrieved 2 August 2011.

²⁴⁸Willsher, Kim (24 June 2011). "French troops Afghanistan: France to gradually withdraw troops from Afghanistan – Los Angeles Times". *Articles.latimes.com*. Retrieved 2 August 2011

²⁴⁹Belgium to halve troops in Afghanistan". *News.smh.com.au*. 26 June 2011. Retrieved 2 August 2011.

το 2014.²⁵⁰ Ομοίως ο Ισπανός πρωθυπουργός ανακοίνωσε την έναρξη της απομάκρυνσης των ισπανικών στρατιωτικών δυνάμεων την αρχή του 2012 μέχρι την ολική αποχώρηση της δύναμης το 2014.²⁵¹

Διάγραμμα 8: Η αύξηση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν, από το 2002 έως το 2010

Πηγή: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>52

²⁵⁰NTB (25 June 2011). "Norge trapper ned i Afghanistan". DN.no. Retrieved 2 August 2011

²⁵¹"Spain withdraw its troops from Afghanistan in 2015". Ytwhw.com. 27 June 2011. Retrieved 2 August 2011.

- Στο Αφγανιστάν η πολιτική αστάθεια, που οδήγησε στην κρίση είχε προκληθεί, σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ανάμειξη της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ στην περιοχή από δεκαετίες, αλλά και εξαιτίας των ισχυρών οικονομικών συμφερόντων των αμερικανικών εταιριών. Ως αποτέλεσμα αυτού, η Δύση δε θα μπορούσε τώρα να επέμβει ως σωτήρας στην περιοχή και να πείσει τους πολίτες της για τις αγνές της προθέσεις. Αντίθετα στην επέμβαση στη Βοσνία, η Δύση ανέλαβε το ρόλο της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας των αθώων αμάχων που απειλούνταν από ένα φασιστικό καθεστώς.
- Ενώ στο Αφγανιστάν η δικαστική εξυγίανση καθυστερεί λόγω των χαμηλών μισθών των εισαγγελέων που τους καθιστά ευάλωτους στη διαφθορά, στην Βοσνία έχει καθιερωθεί ένα αντικειμενικό και αμερόληπτο κράτος δικαίου.
- Ενώ στη Βοσνία παρατηρήθηκε μετά την επέμβαση ένας οργανισμός οικονομικής ανάπτυξης, στο Αφγανιστάν η πολυετής διεξαγωγή του πολέμου έχει ρίξει τη χώρα και το λαό της στα δεινά της εγκληματικότητας της ναρκομανίας και γενικής της φτώχειας και της μιζέριας.
- Ο μέσος Βόσνιος ωφελήθηκε άμεσα από τη εξωτερική οικονομική βοήθεια και το βιοτικό του επίπεδο βελτιώθηκε σημαντικά. Κάτι ανάλογο δεν παρατηρήθηκε με το μέσο Αφγανό που 11 χρόνια μετά την έναρξη της επέμβασης εξακολουθεί να ζει στη φτώχεια και την ανεργία.
- Ενώ στη Βοσνία και ιδιαίτερα στο Σεράγεβο επετεύχθη η αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ των κοινοτήτων, στο Αφγανιστάν δεν παρουσιάστηκε ανάλογη πρόοδος, ούτε καν στην πρωτεύουσα Καμπούλ. Αναφέρεται χαρακτηριστικά η μαρτυρία στρατιωτικού που υπηρέτησε στο Αφγανιστάν, ο οποίος αναφέρει ότι Αφγανός διερμηνέας των αμερικανικών δυνάμεων του εκμυστηρεύτηκε ότι με τους Ταλιμπάν οι πολίτες είχαν καλύτερο επίπεδο διαβίωσης σε σχέση με την τωρινή κατάσταση.²⁵²

Η ειδοποιός διαφορά των δύο περιπτώσεων είναι ότι στην περίπτωση της Βοσνίας οι συγκρούσεις σταμάτησαν αμέσως μετά την νατοϊκή επέμβαση, με εξαίρεση κάποιες μικρές κατοπινές συγκρούσεις μεταξύ πολιτών, ενώ στο Αφγανιστάν δεν έχουμε το αποτέλεσμα που περιμέναμε. Εάν είχε επιτευχθεί η σταθεροποίηση της κατάστασης σε ένα

²⁵²Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, τότε θα μπορούσαμε να μιλάμε για μια έστω υποτυπώδη επιτυχία. Σήμερα αν και μπαίνουμε στο 12^ο χρόνο από την επέμβαση ακόμη η χώρα βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.²⁵³

3.5. Η διαφορά κουλτούρας μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής, βασική αιτία διαφορετικής αντιμετώπισης των κρίσεων

Η Ευρώπη και η ΗΠΑ γενικά τραβούν τελείως διαφορετικούς δρόμους στον καθορισμό των εθνικών προτεραιοτήτων, τον καθορισμό των απειλών, τον προσδιορισμό των προκλήσεων και τη διαμόρφωση και εφαρμογή των εξωτερικών και αμυντικών τους πολιτικών. Οι Ευρωπαίοι διανοούμενοι σχεδόν ομοφωνούν στην πεποίθηση ότι οι Αμερικάνοι και οι Ευρωπαίοι δεν μοιράζονται μια κοινή «στρατηγική κουλτούρα». Έχει παρατηρηθεί ότι οι ΗΠΑ προσφεύγουν ταχύτερα στη βία και σε σύγκριση με την Ευρώπη είναι λιγότερο υπομονετικές με την διπλωματία. Οι Αμερικάνοι βλέπουν γενικά τον κόσμο διαιρεμένο ανάμεσα στο καλό και στο κακό και ανάμεσα σε φίλους και εχθρούς. Προτιμούν περισσότερο πολιτικές εξαναγκασμού παρά πειθούς, δίνοντας έμφαση στις κυρώσεις τιμωρίας αντί της εφαρμογής κινήτρων για καλύτερη συμπεριφορά. Επίσης οι Αμερικάνοι τείνουν όλο και περισσότερο προς την μονομέρεια, στις διεθνείς υποθέσεις. Είναι λιγότερο διατεθειμένοι να δρουν δια μέσου των διεθνών οργανισμών, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και λιγότερο πιθανό να συνεργαστούν με άλλα έθνη για την επιδίωξη κοινών στόχων. Οι αμερικανικές κυβερνήσεις όλο και περισσότερο καταφεύγουν στην απειλή για χρήση βίας έτσι ώστε να καταφέρουν να θέσουν υπό τον έλεγχο τους την αναδυόμενη εχθρότητα απέναντι στην ηγεμονική παρουσία των ΗΠΑ.²⁵⁴ Σύμφωνα με τον «Powell»: «οι ΗΠΑ πρέπει να είναι πολύ προσεκτικές όταν αποφασίζουν να πάνε σε πόλεμο. Όταν όμως αυτό επιλέγεται πρέπει απαραίτητα να νικάμε με αποφασιστικό τρόπο».²⁵⁵

Οι Ευρωπαίοι προσεγγίζουν τα προβλήματα δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στις λεπτές διαφορές και με ποιο εκλεπτυσμένο τρόπο. Προσπαθούν να επηρεάσουν τους άλλους με λεπτότητα και με έμμεσο τρόπο. Είναι πιο ανεκτικοί με την αποτυχία και πιο υπομονετικοί όταν οι λύσεις δεν επιτυγχάνονται ταχέως. Ευνοούν γενικά τις ειρηνικές απαντήσεις στα προβλήματα, προτιμώντας την διαπραγμάτευση, την διπλωματία και την πειθώ έναντι του

²⁵³Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

²⁵⁴S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 3

²⁵⁵Οπ.π. σελ. 32

εξαναγκασμού. Είναι ταχύτεροι ως προς την προσφυγή στο διεθνές δίκαιο, στις διεθνείς συμβάσεις και στη διεθνή γνώμη για την λύση των διαμαχών. Προσπαθούν να χρησιμοποιούν τους εμπορικούς και οικονομικούς δεσμούς για να συνενώνουν τα έθνη και συχνά δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη διαδικασία παρά στο αποτέλεσμα, πιστεύοντας ότι τελικά η διαδικασία μπορεί να γίνει η ουσία. Έτσι αν οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ αποφάσισαν στρατιωτικές επεμβάσεις στο Ιράκ το Αφγανιστάν και το Σουδάν, θεωρείται βέβαιο ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν θα το είχαν κάνει και στην πραγματικότητα τρόμαξαν με τον αμερικανικό милитарισμό. Είναι ενδιαφέρον ερώτημα το αν οι Ευρωπαίοι θα είχαν βομβαρδίσει τον Βελιγράδι αν δεν τους είχαν εξαναγκάσει οι ΗΠΑ.²⁵⁶ Έτσι η σχετική αδυναμία της Ευρώπης παρήγαγε ισχυρό ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για την οικοδόμηση ενός κόσμου στον οποίο η στρατιωτική δύναμη και η σκληρή ισχύς θα μετρούν λιγότερο από τη οικονομική δύναμη και την ήπια ισχύ, για την οικοδόμηση μίας διεθνούς τάξης στην οποία θα μετρούν περισσότερο, το διεθνές δίκαιο και οι διεθνείς οργανισμοί, παρά η δύναμη των μεμονωμένων εθνών, στην οποία θα απαγορεύεται η μονομερής δράση ισχυρών κρατών. Οι ευρωπαίοι προσπαθούν να υποβαθμίσουν την ισχύ ως τον υπέρτατο καθοριστικό παράγοντα της εθνικής ασφάλειας και επιτυχίας.²⁵⁷ Οι Ευρωπαίοι ψηφοφόροι, ίσως εξαιτίας της ιστορικής μνήμης δυο παγκοσμίων πολέμων εμφανιζόταν απρόθυμοι για την διεξαγωγή της παραμικρής στρατιωτικής επιχείρησης εντός η εκτός Ευρώπης. Επίσης η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης θεωρήθηκε από τους Ευρωπαίους ως ένα σημαντικό βήμα προς την ειρήνη.²⁵⁸ Οι Αμερικανοί προβάλλουν μια υπερβολική απαίτηση για τέλεια ασφάλεια. Αντίθετα οι Ευρωπαίοι αντιμετωπίζουν πιο ώριμα τις ίδιες απειλές λόγω των πολεμικών εμπειριών τους.²⁵⁹ Μια σφυγμομέτρηση της ευρωπαϊκής και της αμερικανικής κοινής γνώμης, που έγινε το καλοκαίρι του 2002 (από την καναδική εταιρία ερευνών Ipsos-Reid) αποκάλυψε ότι οι Αμερικάνοι ανησυχούν περισσότερο από ότι οι Ευρωπαίοι για όλων των ειδών τις απειλές κατά της παγκόσμιας ασφάλειας, και ότι οι Ευρωπαίοι ανησυχούν περισσότερο για το φαινόμενο του θερμοκηπίου.²⁶⁰ Για παράδειγμα όταν οι Αμερικανοί άρχισαν να βλέπουν ως καθήκον τους την ανεύρεση και την εξόντωση του Osama Ben Laden και της Al Qaeda στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», αρκετές ευρωπαϊκές δυνάμεις έκαναν πίσω.²⁶¹ Βέβαια πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι εκτός από την κουλτούρα των πολιτών της κάθε χώρας, αποφασιστικό

²⁵⁶R. Keigan, *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003), σελ. 23-27

²⁵⁷Οπ.π. σελ. 58

²⁵⁸Οπ.π. σελ. 45

²⁵⁹Οπ.π. σελ. 51

²⁶⁰<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=148937>

²⁶¹R. Keigan, *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003), σελ. 55-58

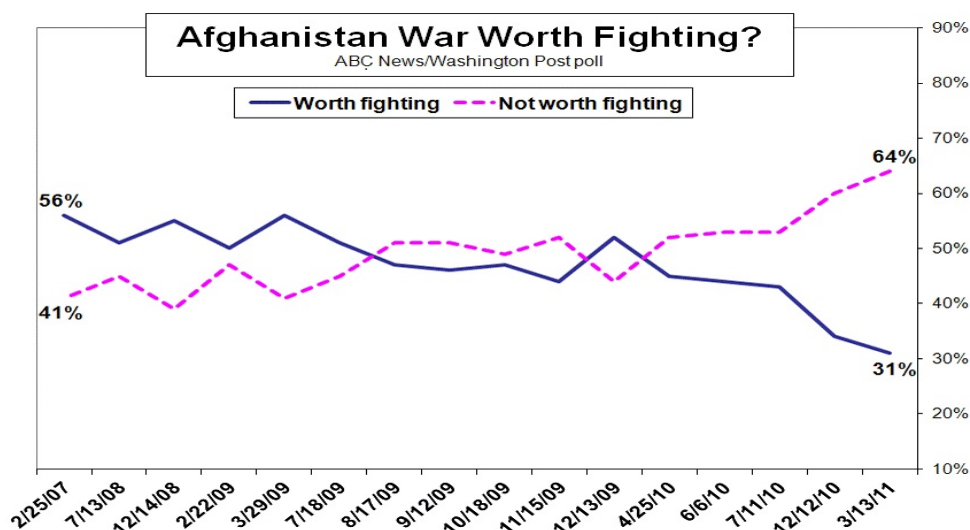
ρόλο στην απόφαση για συμμετοχή σε κάποια στρατιωτική επέμβαση παίζει ακόμη και η πολιτική ηγεσία της κάθε χώρας. Έτσι είδαμε για τον 2^ο πόλεμο στο Ιράκ τις δεξιές κυβέρνηση Αθνάρ και Μπερλουσκόνι να λαμβάνουν πολύ εύκολα μια τέτοιου είδους απόφαση και να επωμίζονται το πολιτικό κόστος παρά τις αντιδράσεις της αντιπολίτευσης αλλά και τις αντιπολεμικές διαδηλώσεις πολιτών των χωρών τους. Το ίδιο έκανε και εργατικός Τόνι Μπλερ στη Μεγάλη Βρετανία. Επίσης σίγουρα ο πρόεδρος Obama στην Αμερική έχει μια πιο συνετή στάση από τους προκατόχους του και ιδιαίτερα από τον υπερβολικό Bush.²⁶²

Οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ πριν τις εκλογές το 2000 είχαν προετοιμάσει την κοινή γνώμη στην Αμερική, ότι η ασφάλεια και η ευημερία του αμερικάνικου λαού έχει ως προαπαιτούμενο την διεθνή ασφάλεια και για αυτό την ανάληψη ηγετικού ρόλου στην επιβολή της παγκόσμιας τάξης.²⁶³ Έτσι η αμερικανική στρατιωτική επέμβαση στο Αφγανιστάν, ως εκστρατεία εναντίον της τρομοκρατίας είχε πολύ μεγάλη υποστήριξη από την αμερικανική κοινή γνώμη. Σε σφυγμομετρήσεις που έγιναν στην αμερικανική κοινωνία μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, το 75 % υποστήριξε τη στρατιωτική επέμβαση για την τιμωρία των υπεύθυνων χωρών. Στα μέσα Οκτωβρίου του 2001 το 72% των ερωτηθέντων υποστήριξε τη στρατιωτική επέμβαση ακόμα και αν θα διαρκούσε πάνω από 5 χρόνια. Στα τέλη Οκτωβρίου το 80% των ερωτηθέντων ενέκριναν τη χρήση χερσαίων δυνάμεων στο Αφγανιστάν, ακόμα και αν οι ανθρώπινες απώλειες θα ήταν μεγάλες. Γενικά τα υψηλά αυτά ποσοστά αποδεικνύουν ότι η κοινή γνώμη στο όνομα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας είχε πειστεί για την εκδικητική τιμωρία των εχθρών της Αμερικής σε χώρες του εξωτερικού.²⁶⁴

²⁶²Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

²⁶³S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ.75

²⁶⁴Οπ.π. σελ. 41

Διάγραμμα 9: Απεικόνιση δημοσκοπήσεων της αμερικανικής κοινής γνώμης για το αν ο πόλεμος του Αφγανιστάν αξίζει τον κόπο, από το 2007 έως το 2011

Πηγή: <http://www.winwithoutwar.org/blog/entry/new-poll-record-number-of-americans-oppose-the-war-in-afghanistan/>

Το αυξανόμενο χάσμα στην υιοθέτηση στρατηγικής ίσως να προκύπτει και από την μεγάλη και αυξανόμενη διαφορά δύναμης. Είναι φυσικό οι ισχυρές δυνάμεις να βλέπουν τον κόσμο διαφορετικά από ότι οι ασθενέστερες. Επίσης μετρούν διαφορετικά τα ρίσκα και τις απειλές, καθορίζουν διαφορετικά την ασφάλεια και έχουν διαφορετικά επίπεδα ανοχής απέναντι στην ανασφάλεια. Συνεπώς εκείνες που έχουν μεγάλη στρατιωτική δύναμη είναι πιθανότερο να θεωρούν την στρατιωτική βία ως χρήσιμο εργαλείο στις διεθνείς σχέσεις παρά εκείνες που έχουν μικρότερη στρατιωτική δύναμη. Στην ουσία λοιπόν οι ισχυρότερες δυνάμεις στηρίζονται στη στρατιωτική βία περισσότερο από ότι θα έπρεπε.²⁶⁵ Η τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ στους στρατιωτικούς εξοπλισμούς, τους προσέφερε τη δυνατότητα να ελαχιστοποιήσουν τις φίλιες απώλειες να μπορούν να προσβάλουν τους στόχους με ακρίβεια και να διοικούν το πεδίο της μάχης από μακριά.²⁶⁶ Ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τις απειλές στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη δεν είναι απλός ζήτημα ψυχολογίας. Βασίζονται στην πραγματικότητα, στη διαφορά ισχύος και στη δομή της τωρινής διεθνούς τάξης. Αν η σημερινή κουλτούρα στρατηγικής στην Ευρώπη αποδίδει μικρότερη αξία στη σκληρή ισχύ και στη στρατιωτική δύναμη και μεγαλύτερη αξία σε εργαλεία ήπιας ισχύος όπως η οικονομία και το εμπόριο,

²⁶⁵S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brookings Institution Press, 2003). σελ. 48

²⁶⁶Οπ.π. σελ. 3

αυτό ίσως συμβαίνει επειδή η Ευρώπη είναι στρατιωτικά αδύναμη και οικονομικά ισχυρή.²⁶⁷ Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 τονίστηκαν εντονότερα οι διαφορετικές απόψεις των Ευρωπαίων και των Αμερικάνων για τα ζητήματα της διεθνούς διακυβέρνησης και διαφάνηκε το διατλαντικό χάσμα, ως προς τις αντιλήψεις της στρατηγικής, της εθνικής ασφάλειας και επιτυχίας.²⁶⁸ Η σύγχρονη ευρωπαϊκή κουλτούρα στρατηγικής αντιπροσωπεύει τη συνειδητή απόρριψη του ευρωπαϊκού παρελθόντος και απλοποιεί την υπερβολική στήριξη στη στρατιωτική βία, τον εθνικό εγωισμό και την εθνική φιλοδοξία. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στόχευε προς την κατεύθυνση αυτή.²⁶⁹ Αντιθέτως όπως πιστεύει ο R. Keigan, οι ΗΠΑ έχουν υιοθετήσει τον άκραιο ρεαλισμό και τη συγκρουσιακή λογική. Παραμένουν λοιπόν ρεαλιστές, με τη στενή έννοια του όρου και πιστεύουν ακόμη στην αναγκαιότητα της ισχύος, σε έναν κόσμο που απέχει πολύ από την τελειότητα. Το δίκαιο που πρέπει να υπάρχει για να ρυθμίζει τη διεθνή συμπεριφορά, πιστεύουν ότι υπάρχει επειδή μια δύναμη όπως η ΗΠΑ το υπερασπίζεται με τη βία των όπλων.²⁷⁰ Πάντως οι στοχαστές της διεθνούς κοινωνίας κριτικάρουν τη σχολή σκέψης του ρεαλισμού, παρά το ότι συμφωνούν ότι υπάρχει μια τάση στην ανθρώπινη φύση προς τη σύγκρουση και την ιδιοτέλεια και ισχυρίζονται ότι ο ρεαλισμός παραβλέπει, παραγκωνίζει ή υποβαθμίζει πολλές σημαντικές πτυχές της διεθνούς ζωής. όπως για παράδειγμα παραβλέπει την ανθρώπινη τάση για συνεργασία. Ο ρεαλισμός επίσης παραγκωνίζει άλλους σημαντικούς παίκτες των δημοσίων σχέσεων όπως τα άτομα και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί. Ο ρεαλισμός υποβαθμίζει ακόμη τη σημασία του διεθνούς δικαίου για τη ρύθμιση των διακρατικών σχέσεων καθώς και τη δυνατότητα προόδου στη διεθνή πολιτική, όπως λ.χ. το γεγονός πως η συνεργασία μπορεί να επικρατήσει της σύγκρουσης. Οι στοχαστές της διεθνούς κοινότητας αναγνωρίζουν τη σημασία του εθνικού συμφέροντος αλλά αρνούνται να δεχτούν ότι είναι η μόνη σημαντική αξία της διεθνούς πολιτικής.²⁷¹ Το εθνικό συμφέρον σαν έννοια είναι κατεξοχήν διφορούμενο. Τι είναι το συγκεκριμένο εθνικό συμφέρον; Ποιοι είναι φίλοι και ποιοι εχθροί; Στη βάση του εθνικού συμφέροντος έχουν δικαιολογηθεί τα πιο αποτρόπαια εγκλήματα του κόσμου.²⁷² Σύμφωνα με τη σχολή σκέψης του νεορεαλισμού, η δομή του διεθνούς συστήματος είναι άναρχη, ενώ δεν υπάρχει μια δύναμη που να μπορεί να επιβληθεί ολοκληρωτικά σε όλο το φάσμα των διεθνών σχέσεων του πλανήτη. Έτσι η Αμερική μπορεί να είναι μια πανίσχυρη

²⁶⁷R. Keigan, *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003), σελ. 53-54

²⁶⁸Οπ.π. σελ. 63

²⁶⁹Οπ.π. σελ. 77

²⁷⁰Οπ.π. σελ. 118

²⁷¹R. Jackson-G. Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* [μετφρ. Χ. Κωνσταντινίδης], (Αθήνα: Gutenberg, 2006), σελ. 150-151

²⁷²http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

υπερδύναμη, αλλά δεν μπορεί να επιβάλει τη γνώμη της παντού και πάντα. Για παράδειγμα εάν τα μέλη της Γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ δεν ψηφίσουν τις θέσεις της, δεν μπορεί να πραγματοποιήσει την οποιαδήποτε επέμβαση.²⁷³

Η Ευρώπη μετά τα δεινά που γνώρισε από δυο Παγκόσμιους πολέμους δε δέχεται εύκολα τις απώλειες από πολέμους που δεν είναι ξεκάθαρο ότι συνδέονται με την εθνική της ασφάλεια. Σίγουρα μια ακόμη μεγάλη διαφορά, που ίσως εξηγεί τη διαφορετικότητα στη νοοτροπία των λαών στις δύο Ηπείρους, είναι και το ότι πολλές ευρωπαϊκές χώρες, στις Ένοπλες Δυνάμεις τους δεν έχουν μόνο επαγγελματίες αλλά και στρατεύσιμους με αποτέλεσμα να σκέφτονται δύο φορές το ενδεχόμενο πιθανών απωλειών. Η κουλτούρα σίγουρα παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο ακόμα και μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ. Για παράδειγμα οι Γερμανοί έχοντας το βάρος του 2^{ου} Παγκοσμίου πολέμου παραμένουν εξαιρετικά διστακτικοί σε στρατιωτικές επεμβάσεις και στην επέμβαση στη Λιβύη για παράδειγμα δε συμμετείχαν. Η Βρετανία που έχει ένα παρελθόν παγκόσμιου ρόλου έχει μια άλλη προσέγγιση αν και η περικοπές που φέρνει οι τωρινή οικονομική κρίση θα περιορίσει σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα της να το κάνει. Επίσης η Γαλλία λόγω αποικιών είναι περισσότερο έτοιμη να παίζει έναν διεθνή ρόλο. Η Ιταλία αν και έχει αξιόλογες ένοπλες Δυνάμεις δεν μπαίνει εύκολα στη λογική των εξωτερικών παρεμβάσεων. Πολύ δε περισσότερο οι Σκανδιναβοί και οι ανεπτυγμένοι υπόλοιποι Βόρειοευρωπαίοι αποφεύγουν ακόμα και να συζητήσουν το θέμα.²⁷⁴

²⁷³ Οπ.π.

²⁷⁴ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1. Διαπιστώσεις για τις δύο επεμβάσεις από έγκυρους ειδικούς αναλυτές, αλλά και από άτομα που τις βίωσαν ως προσωπική εμπειρία

Ο στρατηγικός σχεδιασμός των επεμβάσεων του NATO συμπεριλαμβάνει και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι στρατιωτικές δυνάμεις συνδυάζουν τις στρατιωτικές επεμβάσεις με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, όχι μόνο διότι είναι μια υποχρέωση που επιβάλλεται από το Διεθνές Δίκαιο αλλά και γιατί με τον τρόπο αυτό προσδοκούν να κερδίσουν τις καρδιές των αμάχων για να μην τους σταθούν εμπόδιο στις στρατιωτικές επιχειρήσεις αλλά και για να τους χρησιμοποιήσουν ως πηγή πληροφοριών για τους αντιπάλους τους. Η απομίμηση των στρατιωτικών επεμβάσεων με τη δουλειά των ανθρωπιστικών οργανώσεων έχει δυσχεράνει σε μεγάλο βαθμό το έργο των ανθρωπιστικών οργανώσεων στις περιοχές που μαστιίζονται από πολεμικές συγκρούσεις. Η επονομασία των στρατιωτικών νατοϊκών επεμβάσεων ως ανθρωπιστικών παρεμβάσεων προκαλεί μια μεγάλη σύγχυση στον πληθυσμό των περιοχών που βιώνουν την επέμβαση διότι οι άμαχοι συγχέουν την παρουσία των στρατευμάτων στην περιοχή τους με την ανεξάρτητη, αμερόληπτη και χωρίς ανταλλάγματα προσφορά των μη κυβερνητικών ανθρωπιστικών οργανώσεων όπως οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός. Αυτή η παρεξήγηση προκαλεί μεγάλα προβλήματα στο έργο των εθελοντών γιατί λανθασμένα θεωρούνται τμήμα της στρατιωτικά επεμβαίνουσας διεθνούς δύναμης, αφού φέρουν το ίδιο χρώμα και προέρχονται από τις ίδιες χώρες με τους στρατιώτες του NATO. Οι στρατιωτικές δυνάμεις έχουν δικαίωμα να προσφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια αλλά θα πρέπει να το κάνουν με προσωπικό και οχήματα που μοιάζει με το προσωπικό τον οπλισμό και τα μέσα που χρησιμοποιούνται και στις στρατιωτικές του επιχειρήσεις και όχι χρησιμοποιώντας πολιτική περιβολή και μέσα που προσομοιάζουν με αυτά των ανθρωπιστικών οργανώσεων.²⁷⁵

Το NATO (ουσιαστικά οι ΗΠΑ) μετά την πτώση του αντίπαλου δέους του, έλαβε την απόφαση να επέμβει με στρατιωτικές δυνάμεις το 1995 στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη παρακινούμενο απλά από την ανάγκη του, να προτατεύσει την αξιοπιστία του. Δεν είχε ούτε σοβαρή βραχυπρόθεσμη ούτε μακροπρόθεσμη και συγκροτημένη στρατηγική στην περιοχή των Βαλκανίων. Συγκεκριμένα τοπικά εγκλήματα πολέμου συνέβαλαν στη

²⁷⁵ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

δικαιολόγηση της επέμβασης όπως και επίσης επηρέασαν την παγκόσμια σκέψη και το διεθνή τρόπο δράσης όπως για παράδειγμα έγινε, με τη γνωστοποίηση στη Δύση του περιστατικού της σφαγής της Σρεμπρένιτσα της Βοσνίας που αφανίστηκε ένα ολόκληρο χωριό 8000 κατοίκων από τους Σέρβο-βόσνιους με αποτέλεσμα η στάση της διεθνούς κοινότητας να είναι ιδιαίτερα σκληρή ακόμα και σήμερα.²⁷⁶

Έγινε προφανές στα επόμενα χρόνια ότι οι ΗΠΑ στόχευαν στην εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος στρατηγικού ελέγχου στην περιοχή, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση θα είχε τον πρώτο λόγο στο οικονομικό πεδίο.²⁷⁷ Από τη συγκεκριμένη κρίση αναδείχθηκε μια κρίσιμη διαφορά μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ. Οι ΗΠΑ εμφάνισαν μια συμπεριφορά «Παγκόσμιας Δύναμης» που αντιμετώπισαν την κρίση άμεσα και αποφασιστικά, ενώ ΕΕ παρέμεινε αναποφάσιστη και αμφιταλαντευόμενη στα διάφορα εθνικά συμφέροντα των χωρών που τη συναποτελούν.²⁷⁸

Εξαιτίας της στρατηγικής θέσης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στα Βαλκάνια παρατηρήθηκε στα χρόνια μετά την επέμβαση ένας ήπιος αλλά εμφανής ανταγωνισμός επιβολής συμφερόντων μεταξύ των ισχυρών δυνάμεων του πλανήτη.²⁷⁹ Η εύκολη επιτυχία της αμερικανικής επέμβασης στη Βοσνία δεν έλυσε το πολιτικό πρόβλημα που προκάλεσε το βοσνιακό πόλεμο. Οι Κροάτες και οι Σέρβοι της Βοσνίας συνεχίζουν να υποστηρίζουν την ένωση τους με τις εκατέρωθεν μητέρες πατρίδες τους, όπως έδειξαν οι βοσνιακές εκλογές του Νοεμβρίου του 2000.²⁸⁰ Συνεπώς η συνθήκη του Dayton εξασφαλίζεται μόνο εξαιτίας της διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας για την επιτήρηση της ειρήνης.²⁸¹

Οι ΗΠΑ με το να ανταποκριθούν θετικά στην πρόσκληση των ισλαμικών κρατών να υποστηρίξουν τη μουσουλμανική υπόθεση στη Βοσνία κατάφεραν να εξισορροπήσουν την φιλοϊσραηλινή πολιτική που ακολουθούν στη Μέση Ανατολή.²⁸² Η παρουσία των νατοϊκών δυνάμεων στην περιοχή δεν κατάφερε να αποκαταστήσει το πνεύμα συναδέλφωσης ανάμεσα στις τρεις κοινότητες. Απλά επετεύχθη μια παρατεταμένη

²⁷⁶ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

²⁷⁷ Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 16

²⁷⁸ <http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

²⁷⁹ Συνέντευξη του Λοχαγού Ιωάννη Γ. την 2 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2ο εξάμηνο του 2010 στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της αποστολής της ΕΕ Althea.

²⁸⁰ Wall street Journal-Europe, 13.11.2000 όπως περιγράφετε στο: Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 397

²⁸¹ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 397

²⁸² Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 91

εκεχειρία ανάμεσα σε τρεις λαούς εξουθενωμένους από το μεταξύ τους εμφύλιο χωρίς να καταφέρνει να επιβάλει τη συνύπαρξη και την ειρηνική ανάμειξη των πληθυσμών, ούτε καν μεταξύ των συμμάχων Κροατών και μουσουλμάνων στο Μόσταρ. Πολύ δε περισσότερο μεταξύ αυτών και των Σέρβων.²⁸³ Η περιοχή ήταν αρκετά ασήμαντη για τους Ευρωπαίους (μια μικρή εδαφική έκταση χωρίς πλουτοπαραγωγικές πηγές) ώστε να δεχθούν την ανάμιξη των ΗΠΑ, αλλά αρκετά κοντά τους ώστε να μην τους αφήσουν αδιάφορους οι εκεί εξελίξεις.²⁸⁴

Η οικονομική ανάπτυξη αποτέλεσε στην περίπτωση της Βοσνίας το προσφορότερο μέσο για την οικοδόμηση της ειρήνης, βασισμένη στο επιτυχημένο παράδειγμα του τρόπου ανάπτυξης της ΕΟΚ. Όμως η οικονομική συνεργασία από μόνη της δεν είναι ικανή να οδηγήσει στην περιφερειακή συνεργασία όταν δε συνοδεύεται από την αναγκαία πολιτική βούληση ή τη δημιουργία ικανών πολιτικών προϋποθέσεων για να αναπτύξουν ένα κλίμα πολιτικής ενεργητικότητας και όχι αντιπαράθεσης. Οι περιφερειακές συνεργασίες που αναφέρθηκαν σίγουρα μπορούν να υποβοηθήσουν στη δημιουργία αυτού του κλίματος αλλά όχι από μόνες τους καθώς καμία από τις προαναφερθείσες συνεργασίες στην περιοχή των βαλκανικών χωρών στον τομέα της χαμηλής πολιτικής δεν έχει καταφέρει να συμβάλει κατά τρόπο αποφασιστικό στην αποτροπή των συγκρούσεων και στην εδραίωση της ασφάλειας.²⁸⁵ Οι κάτοικοι της περιοχής διαμαρτύρονται ότι η οικονομική βοήθεια δεν καταφέρνει να φτάσει σε αυτούς. Εξαιτίας ενός διεφθαρμένου συστήματος διοίκησης που λίγο έχει αλλάξει από το κομμουνιστικό παρελθόν της περιοχής, το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής βοήθειας από το εξωτερικό λυμαίνεται από διεφθαρμένους πολιτικούς, συμμορίες και τη μαφία.²⁸⁶ Έτσι δεν πραγματοποιήθηκαν μεγάλα έργα υποδομής που θα συνέβαλλαν στην κοινωνική πρόοδο και ευημερία, εξαιτίας της ανεπάρκειας του τοπικού πολιτικού συστήματος να υπηρετήσει τους πολίτες του.²⁸⁷

Η ΕΕ αποφάσισε να κάνει εφαρμογή στη Βοσνία αποστολών προληπτικού χαρακτήρα τύπου Πέτερσμπεργκ. Αυτές οι αποστολές προσδιορίστηκαν από τα κράτη μέλη της ΔΕΕ στη σύνοδο του Πέτερσμπεργκ (19 Ιουνίου 1992) και αφορούν ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές διατήρησης της ειρήνης και διαχείρισης κρίσεων και αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης. Έτσι η ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη απέστειλε μόνο αστυνομική δύναμη. Η ΕΕ έχει εξάλλου αναπτύξει μια μεγάλη ποικιλία οργάνων τα

²⁸³Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 138

²⁸⁴Οπ.π. σελ. 150

²⁸⁵Οπ.π. σελ. 309

²⁸⁶Συνέντευξη του Λοχαγού Ιωάννη Γ. την 2 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2ο εξάμηνο του 2010 στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της αποστολής της ΕΕ Althea.

²⁸⁷Οπ.π.

οποία, έμμεσα ή άμεσα, εξυπηρετούν την πρόληψη συγκρούσεων. Από αυτήν την άποψη η ευρωπαϊκή πολιτική αναπτυξιακής βοήθειας είναι αναμφίβολα το πλέον ισχυρό και ιστορικά αρχαιότερο όργανο. Η αιτία των συγκρούσεων συχνά σχετίζεται με την αύξηση της φτώχειας και την όξυνση των ανισοτήτων. Η αναπτυξιακή βοήθεια στοχεύει στη θεραπεία αυτών των φαινομένων που κατ'επέκταση οδηγεί στην καθιέρωση της ειρήνης και κοινωνικής ασφάλειας.²⁸⁸ Η συνεισφορά της Ευρώπης εδώ και πολλά χρόνια συνδράμει με συγκεκριμένες δράσεις για την εκτόνωση των εντάσεων. Τέτοιες είναι η χρηματοδότηση για ανέγερση σχολείων, σιδηροδρόμων και υποδομών υγείας. Έτσι υπάρχει άμεσος αντίκτυπος στις συνθήκες ζωής των πληθυσμών που έχουν υποφέρει από συγκρούσεις.²⁸⁹ Όμως, σχετικά με τα σχολεία που ιδρύονται δόθηκε βαρύτητα στο μικτό τους χαρακτήρα και όχι στην ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ το σύνολο των ντόπιων υποστηρίζει ότι θα προτιμούσε ομοιογενή φυλετικά, σχολεία.²⁹⁰ Στην περίπτωση της Βοσνίας, επειδή ήταν στην Ευρώπη ξοδεύτηκαν και συνεχίζουν να ξοδεύονται υπερβολικά πολλά χρήματα, σε σημείο που το σχετικό αποτέλεσμα να είναι πάρα πολύ μικρό.²⁹¹

Όσο και αν έχουν αμβλυνθεί τα μίσση στην περιοχή, οι προϋποθέσεις αναβίωσης των συγκρούσεων εξακολουθούν να υπάρχουν. Όσον αφορά την περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης θεωρείται πολύ πιθανό ότι όταν αποχωρήσει η διεθνής ειρηνευτική δύναμη, οι φυλετικές συγκρούσεις θα επαναληφθούν. Παρά το ότι έχουν περάσει περίπου 20 χρόνια από τη συμφωνία του Dayton οι πληγές του εμφυλίου δεν έχουν επουλωθεί. Πολλοί σήμερα υποστηρίζουν ότι θα υπήρχε βιώσιμη λύση στο πρόβλημα εάν οι τρεις λαοί της Βοσνίας (Σέρβοι, Κροάτες και Βόσνιοι μουσουλμάνοι) διαχωρίζονταν εξ αρχής, κάτι που όλες οι πλευρές ζητούσαν ανέκαθεν. Μάλιστα οι Σέρβοι της Βοσνίας προβάλλουν το επιχείρημα ότι είναι αδικημένοι γιατί η διεθνής κοινότητα δεν τους επιτρέπει να ενωθούν με τη Σερβία ενώ για τους Αλβανούς του Κοσσόβου αναγνωρίστηκε η απόσχιση και ανεξαρτησία.²⁹² Οι ρεαλιστές στις διεθνείς σχέσεις υποστηρίζουν ότι η προσπάθεια να ενωθούν λαοί με τεράστιες ιστορικές, φυλετικές και θρησκευτικές διαφορές αποτελεί μια ουτοπία. Μάλιστα όσο γίνεται προσπάθεια να επιβληθεί η συμβίωση το μίσος που προϋπάρχει γιγαντώνεται. Σύμφωνα με τους ρεαλιστές η φύση του ανθρώπου είναι επιθετική. Ο *Thomas Hobbes* υποστήριζε ότι βασικό πολιτικό κίνητρο των ανθρώπων είναι

²⁸⁸C. Patten, *Πρόληψη συγκρούσεων και διαχείριση κρίσεων η συνεισφορά της Ευρώπης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2004), σελ. 3

²⁸⁹Οπ.π. σελ. 4

²⁹⁰Συνέντευξη του Λοχαγού Ιωάννη Γ. την 2 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2ο εξάμηνο του 2010 στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της αποστολής της ΕΕ Althea.

²⁹¹Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

²⁹²Οπ.π.

ο αγώνας για την κυριαρχία απέναντι στους άλλους. Π.χ. ο Αχιλλέας στην Ιλιάδα απέκτησε υστεροφημία μέσω του πολέμου, της μάχης και της φιλοδοξίας. Όμως ο άνθρωπος διαφέρει από τα ζώα και μπορεί να διοχετεύσει την επιθετικότητα του σε δημιουργικά πράγματα αντί για τον πόλεμο.²⁹³ Η ρεαλιστική προσέγγιση της εντελώς ανταγωνιστικής και εγωκεντρικής ανθρώπινης φύσης αντιμετώπισε την κριτική των υποστηρικτών της νεορεαλιστικής ή δομικής ρεαλιστικής σχολής, όπως ο Κένεθ Γουόλτζ (1924). Κατά τους υποστηρικτές της νεορεαλιστικής σχολής σκέψης τα παγκόσμια πράγματα δεν επηρεάζονται μόνο από αντικειμενικές δομικές παραμέτρους, αλλά και από υποκειμενικές παραμέτρους όπως οι ηγετικές ελίτ κάθε κράτους, οι οποίες αντιλαμβάνονται υποκειμενικά την τρέχουσα κατάσταση και προσανατολίζονται στο να λάβουν συγκεκριμένες αποφάσεις, λόγω εσωτερικών, εγχώριων πιέσεων.²⁹⁴ Ίσως χρειαζόταν ένα διεθνές σύστημα διπολικό και πολωμένο, ιδεολογικά φορτισμένο, για να ενταθεί η μελέτη των διεθνών ζητημάτων και να απαιτηθεί η προσφυγή σ' ένα άλλο νέο επίπεδο, στη μελέτη του περιβάλλοντος των κρατών.²⁹⁵ Η συλλογική ασφάλεια, έναντι της ατομικής ασφάλειας του κάθε εθνικού κράτους ξεχωριστά, είναι το διακύβευμα πίσω από τις μεταλλαγές του διεθνούς συστήματος. Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την ανάδυση του σύγχρονου μονοπολικού κόσμου, υπό την επιρροή και της παγκοσμιοποίησης, η έννοια της συλλογικής ασφάλειας έχει μετακινηθεί προς την έννοια της «διεθνούς ασφάλειας»: της διατήρησης της ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπό την αιγίδα διεθνών θεσμών και με την επίγνωση πως σημαντικά σημερινά προβλήματα όπως τα περιβαλλοντικά ζητήματα, η τρομοκρατία και τα οικονομικά θέματα έχουν αναγκαστικά παγκόσμιο χαρακτήρα. Στο μονοπολικό μεταψυχροπολεμικό σκηνικό οι ρεαλιστές διαγιγνώσκουν κατά κανόνα μεγαλύτερη ροπή προς την αστάθεια, διότι αν ένα κράτος φιλικό προς την υπερδύναμη πολλαπλασιάσει την ισχύ του τότε τα όποια ανταγωνιστικά κράτη δεν έχουν τη δυνατότητα εξωτερικής εξισορρόπησης, αφού δεν υπάρχει πιθανός σύμμαχος. Η δυνατότητα του κάθε κράτους να αποκρύπτει στοιχεία περί της πραγματικής ισχύος του και η πιθανότητα ανισορροπίας στο σχετικό όφελος σε μία διαδικασία εξισορρόπησης (η μία παράταξη κερδίζει περισσότερη ισχύ απ' ότι η άλλη) μεγεθύνουν την αστάθεια.²⁹⁶

Ίσως θα ήταν ευκολότερη μια μελλοντική συμφιλίωση κάτω από το καθεστώς διαφορετικών ομοιογενών φυλετικά κρατών, που θα βοηθούσε τους πολίτες να αυτοπροσδιοριστούν ως μέλη γειτονικών κοινωνιών. Στη σημερινή κατάσταση της έξωθεν

²⁹³http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

²⁹⁴<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE>

²⁹⁵<http://infognomonopolitics.blogspot.gr/2011/05/kenneth-waltz.html#.UMdUNazIOL4>

²⁹⁶<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE>

επιβολής για συμβίωση πάντα παρουσιάζονται αφορμές για ρήξη ιδιαίτερα όταν η μνήμη της βαρβαρότητας του πολέμου παραμένει ζωντανή. Έτσι στην περίπτωση αποχώρησης της ειρηνευτικής δύναμης υπό τις παρούσες συνθήκες, τότε μπορεί να μην εμφανιστεί μια πολεμική διένεξη, αλλά σίγουρα θα κυριαρχήσει η παρουσία της διαφθοράς σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ανάπτυξης. Θα χρειαστούν πολλά ακόμη χρόνια για να αποφέρουν καρπούς τα μέτρα που έχουν ληφθεί έως σήμερα από τη διεθνή κοινότητα.²⁹⁷

Η Ευρώπη απέδειξε σε πολλές περιπτώσεις ότι δίνει βαρύτητα σε αποστολές διοικητικής βοήθειας και ενίσχυσης του κράτους δικαίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσλαμβάνει τάχιστα ειδικούς σε τομείς όπως η δικαιοσύνη οι μεταφορές και η κοινωνική ασφάλιση. Στοχεύει μελλοντικά στη ανάπτυξη μιας πολιτικής πρόσληψης και κατάρτισης Ευρωπαίων ειδικών (δικαστών, αστυνομικών, διοικητικών υπαλλήλων) ικανών να εκπαιδεύσουν τους ομολόγους τους από τρίτες χώρες σε κρίση.²⁹⁸ Ο Επίτροπος για τη διεύρυνση «Στέφαν Φουλέ» έχει τονίσει ότι τα Δ. Βαλκάνια είναι μέρος των προτεραιοτήτων της ΕΕ η οποία επενδύει για να βελτιωθούν οι συνθήκες στην περιοχή, ενώ οι μεταρρυθμίσεις, κυρίως στους τομείς της δικαιοσύνης και της πάταξης της διαφθοράς θα έχουν θετικές επιπτώσεις και στο επενδυτικό περιβάλλον.²⁹⁹ Παρόλα αυτά το πείραμα της επέμβασης στη Βοσνία έχει αποδείξει σήμερα ότι μπορεί μεν να μην υπάρχει πλέον η εξαθλίωση των προηγούμενων ετών, αλλά η κατάσταση εξακολουθεί να παραμένει στάσιμη και να μην παρατηρείται σημαντική πρόοδος στον τομέα της συμφιλίωσης των λαών.³⁰⁰

Ίσως εξαιτίας της μοναδικής ιστορικής εμπειρίας στην Ευρώπη τον προηγούμενο αιώνα, η οποία κορυφώθηκε με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Ευρωπαίοι ανέπτυξαν ένα σύνολο ιδανικών και αρχών σε σχέση με τη χρησιμότητα και την ηθικότητα της ισχύος, που είναι διαφορετικά από τα σημερινά ιδανικά και τις αρχές των Αμερικάνων. Παρατηρείται λοιπόν ανάμεσα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ ένα στρατηγικό χάσμα το οποίο διευρύνεται συνεχώς με ανησυχητικό ρυθμό, ίσως επειδή οι υλικές και ιδεολογικές διαφορές εντείνονται.³⁰¹ Γενικότερα πάντως ο ρόλος της Δύσης έχει υποστεί αυστηρή κριτική και ούτε ο ΟΗΕ ούτε η ΕΕ έλαβαν εύσημα από την υπόθεση της Βοσνίας στο τέλος.³⁰² Ο τρίτος βαλκανικός πόλεμος όπως χαρακτηρίστηκε αποκάλυψε τις φιλοδοξίες των Ευρωπαίων, ιδιαίτερα της Γερμανίας, ως προς την εξωτερική πολιτική και ανέδειξε

²⁹⁷<http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2011/05/kenneth-waltz.html#.UMdUNaziOL4>

²⁹⁸C. Patten, *Πρόληψη συγκρούσεων και διαχείριση κρίσεων η συνεισφορά της Ευρώπης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2004), σελ. 9

²⁹⁹<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63718335>

³⁰⁰R. Keigan, *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003), σελ. 35

³⁰¹Οπ.π. σελ. 31

³⁰²J. Baylis & S. Smith, η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 216

επίσης τον κεντρικό ρόλο που εξακολουθούν να παίζουν οι ΗΠΑ στη νέα ευρωπαϊκή τάξη.³⁰³ Οι επικριτές του NATO καταγγέλλουν ότι η επέμβαση στη Βοσνία δεν είχε ανθρωπιστικά κίνητρα, διότι η συμμαχία σε ανάλογες περιπτώσεις δεν έκανε τίποτα, για να αντιμετωπίσει την εξίσου φοβερή δοκιμασία των Κούρδων της Τουρκίας, των Τσετσένων και των κατοίκων του ανατολικού Τιμόρ. Αυτή η επιλεκτικότητα στην αντίδραση του NATO δεν μπόρεσε ποτέ να δικαιολογηθεί.³⁰⁴ Παρά την κριτική, Το NATO θεωρεί ότι απέκόμισε σημαντικά οφέλη από την εμπλοκή του στην περιοχή αφού, οι χώρες της δυτικής βαλκανικής χερσονήσου τροποποίησαν ριζικά τους διεθνείς προσανατολισμούς τους, συνάπτοντας συμμαχίες με οργανισμούς της Δύσης και αναγνωρίζοντας τις ΗΠΑ ως τη μοναδική υπερδύναμη, που κατάφερε μια έντονη στρατιωτική και όχι μόνο παρουσία στην περιοχή.³⁰⁵

Όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση μελέτης, στο Αφγανιστάν η αμερικανική πολιτική φαίνεται να αποτυγχάνει τους στόχους της, η οποία έχει ήδη κοστίσει στις ΗΠΑ και τον υπόλοιπο κόσμο εκατομμύρια δολαρίων και μια μάταιη απώλεια μεγάλου αριθμού ανθρώπινων ζωών.³⁰⁶ Η περίπτωση του Αφγανιστάν αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες αποτυχίες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής τόσο στην αμερικανική ιστορία όσο και στην παγκόσμια.³⁰⁷ Χωρίς να αφήσουν κανένα περιθώριο διαπραγματεύσεως ή συμβιβασμού με τρομοκρατικές ομάδες, πολλοί ηγέτες της Δύσης υποστηρίζουν ότι όλα τα κράτη έχουν συμφέρον στο να συμμετέχουν στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», καθοδηγούμενο από τις ΗΠΑ, για να αντιμετωπίσουν την απειλή. Το βασικό διακύβευμα σε αυτόν τον πόλεμο ήταν η διατήρηση των βασικών ελευθεριών και του δυτικού τρόπου ζωής, γεγονός που μάλλον έχει αρνητικά επηρεαστεί απλά και μόνο εξαιτίας της μεγάλης διάρκειας του.³⁰⁸ Το άλυτο πρόβλημα, αφορά το βαθμό στον οποίο η δια της βίας επέμβαση, μπορεί να συμβάλει στην προώθηση διαδικασιών επίλυσης συγκρούσεων, σε περίπλοκες καταστάσεις έκτακτης ανθρωπιστικής ανάγκης.³⁰⁹

Η κήρυξη του πολέμου στις μέρες μας έχει διαφοροποιηθεί από τις παραδοσιακές αρχές που όρισε ο Clausewitzean, που βασιζόταν σε γεωπολιτικούς στόχους. Οι συνεχιζόμενοι

³⁰³ J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 217

³⁰⁴ Οπ.π. σελ. 703.

³⁰⁵ <http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

³⁰⁶ J. Cooley, *Τρομοκρατία, άνιεροι πόλεμοι*, [μετάφραση Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), , σελ. 363

³⁰⁷ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³⁰⁸ J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 625

³⁰⁹ Οπ.π. σελ. 725

επί μακρόν σύγχρονοι πόλεμοι υποκρύπτουν συμφέροντα πολιτικά και οικονομικά. Πολλοί στοχαστές πιστεύουν ότι η ανάμιξη πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων μπορεί να οδηγήσει στο χάος και την αναρχία. Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι αναγκαίο συχνά να καταφεύγουν οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής σε ανθρωπιστική δικαιολόγηση των πολεμικών επιχειρήσεων. Οι αποστολές ανθρωπιστικού χαρακτήρα μπορεί ίσως να συνεισφέρουν στη λειτουργία της οικονομίας του πολέμου.³¹⁰ Ο πόλεμος από την φύση του αποτελεί ένα βάρβαρο φαινόμενο που στερείται κάθε πιθανότητας έλεγχου. Οι χαοτικές συνέπειες που προκαλεί πολλές φορές είναι αδύνατον να προβλεφθούν και δημιουργούν νέες εντάσεις.³¹¹

Πρέπει να αποτελέσει στρατηγικό σκοπό η ελαχιστοποίηση του αντιαμερικανισμού. Οι ΗΠΑ πρέπει να επικεντρωθούν με όλη τους τη δύναμη και μαζί με τη διεθνή κοινότητα να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για την ελαχιστοποίηση της ανάδυσης της al Qaeda. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο θα πρέπει να βρεθεί από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους μια βιώσιμη λύση πρωτίστως στην Ισραηλινό-παλαιστινιακή σύγκρουση.³¹² Ο Μπους που διαδέχθηκε τον Κλίντον στην προεδρία των ΗΠΑ, αντί να συνεχίσει τον οραματισμό του δεύτερου για να μειώσει το αντιαμερικανισμό στο μουσουλμανικό κόσμο ανακήρυξε την παντοδυναμία των ΗΠΑ σε όλους τους τομείς, ενισχύοντας έτσι τον ισλαμικό φονταμενταλισμό.³¹³ Οι ΗΠΑ μιμούμενες τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία τείνουν να εγκαθιδρύουν κυβερνήτες-μαριονέτες κατά περιοχή, που εξυπηρετούν τα ιδιοτελή συμφέροντά τους αντί για την ευημερία του λαού που φαινομενικά υπηρετούν.³¹⁴ Όπως υποστηρίζει ο «Peter Gowan» όταν δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ ή η Βρετανία πηγαίνουν σε πόλεμο, το κάνουν για λόγους εθνικού συμφέροντος προωθώντας κρατικούς αντικειμενικούς σκοπούς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δεν εμφανίζονται καθόλου ηθικές αρχές.³¹⁵ Η εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης Μπους θεωρείται πολύ πιο επιθετική από αυτήν των προηγούμενων κυβερνήσεων. Ο σκοπός της εκστρατείας στο Αφγανιστάν βασίστηκε σε προϋπάρχοντα σχέδια που αποσκοπούσαν στη σταδιακή περικύκλωση της Ρωσίας και της Κίνας, τον έλεγχο των προγραμμάτων κατασκευής αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου, το άνοιγμα της μεσανατολικής αγοράς στο δυτικό ανταγωνισμό καθώς

³¹⁰ M. Kaldor, *the globalized war economy, Perspectives on World Politics*, (New York: Routledge, 2006), σελ. 287

³¹¹ S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 5

³¹² N. Γιαννόπουλος, *Η μη γραμμική δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009), σελ. 142

³¹³ A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave macmillian, 2003), σελ. 109

³¹⁴ K. Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006), σελ. 391

³¹⁵ B. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 59

και στη στρατηγική επιτήρηση της Ινδίας και του Πακιστάν, των οποίων η σύγκρουση για το Κασμίρ έχει πάρει απρόβλεπτη τροπή.³¹⁶ Η λογική των Αμερικάνων ήταν να πολεμήσουν τη φωτιά με τη φωτιά. Θέλησαν να πολεμήσουν τον φανατικό σιητισμό των Ιρανών με τον ακόμη μεγαλύτερο φανατισμό και τη βία ορισμένων ομάδων που θεωρούσαν ότι άνηκαν στην κυρίαρχη ορθόδοξη τάση του Ισλάμ, τους σουνίτες μουσουλμάνους. Οι Αμερικάνοι εξαντλημένοι από τους πολέμους στο Βιετνάμ, το Λάος και τη Καμπότζη άφησαν την πακιστανική «ISI» να κάνει τη βρώμικη δουλειά. Η χρηματοδότηση του προγράμματος της «ISI» για την εκπαίδευση φανατικών νεοσυλλέκτων από την Αλγερία, την Αίγυπτο και άλλες αραβικές χώρες στηριζόταν μεταξύ άλλων και σε ιδιωτικές περιουσίες ανθρώπων όπως ο Osama Ben Laden και στο εμπόριο ναρκωτικών το οποίο η CIA είχε βοηθήσει να αναπτυχθεί.³¹⁷ Οι ΗΠΑ προσπάθησαν να κατοχυρώσουν τον ηγετικό τους ρόλο ως η μόνη εναπομένουσα υπερδύναμη, αναλαμβάνοντας την εξασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο, και αναλαμβάνοντας υψηλό ρίσκο για να μην υποβαθμιστεί η θέση αυτή.³¹⁸ Βασική αιτία του αντιαμερικανισμού στο μουσουλμανικό κόσμο θεωρείται η υποστήριξη που παρέχουν οι ΗΠΑ στο Ισραήλ κατά την Ισραηλινό-παλαιστινιακή σύγκρουση. Οι ΗΠΑ είναι η μόνη δύναμη που θα μπορούσε να πείσει και τις δύο πλευρές να βγουν από τον φαύλο κύκλο της βίας και να επανέλθουν στην ειρηνευτική διαδικασία. Ίσως εάν διορθωνόταν η αμερικανική εξωτερική πολιτική προς αυτήν την κατεύθυνση, μειωνόταν το μίσος εναντίον των ΗΠΑ.³¹⁹ Μια πιο σωστή αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας αντί για τη βίαιη στρατιωτική επέμβαση θα μπορούσε να είναι, η με ειρηνικό τρόπο διάκριση και αποσύνδεση των ακραίων τρομοκρατικών στοιχείων από τη βάση υποστήριξης τους, προκειμένου να τα συλληφθούν αλλά πρωτίστως να μετριαστούν οι βαθύτερες αιτίες που ωθούν τα άτομα να γίνουν τρομοκράτες.³²⁰

Η σύμπραξη της επεμβαίνουσας στρατιωτικής δύναμης με τις ντόπιες χερσαίες δυνάμεις της περιοχής όπου πραγματοποιήθηκαν οι επιχειρήσεις αποδείχθηκε ουσιώδης παράγοντας για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων και άλλων σημαντικών επιδιώξεων, κυρίως

³¹⁶Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003), σελ. 101

³¹⁷J. Cooley, *Τρομοκρατία, άνιερροι πόλεμοι*, [μετφρ Κ. Καλιόπουλος] (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 22

³¹⁸S. Brown, *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003), σελ. 38

³¹⁹X. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002), σελ. 417

³²⁰J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 625.

διότι επαύξησε τη νομιμότητα της παρουσίας και δράσης των στρατευμάτων της συμμαχίας. Όμως οι διαφορές στον πολιτισμό και στα ήθη και έθιμα, μεταξύ των επεμβαίνουσών δυνάμεων και του πληθυσμού των περιοχών που διεξήχθησαν οι επιχειρήσεις είχαν ως αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις, να προκαλείται το μένος του τοπικού πληθυσμού από τη μη συμβατή με την τοπική κουλτούρα, συμπεριφορά των στρατιωτών της συμμαχίας.³²¹

Το γεγονός ότι δεν επετεύχθησαν οι νατοϊκοί στόχοι επηρέασε και τη συμπεριφορά των πολιτών. Αν και η ποιότητα ζωής των αμάχων βελτιώθηκε στα χρόνια της στρατιωτικής παρουσίας του NATO, αλλά μόνο στις μεγάλες πόλεις που ελέγχονται επαρκώς από τα νατοϊκά στρατεύματα, και ιδιαίτερα οι γυναίκες, στην επαρχία το επίπεδο της ζωής των αμάχων όχι μόνο δε βελτιώθηκε αλλά χειροτέρεψε κατά πολύ διότι είναι εκτεθειμένοι στα αντίποινα των Ταλιμπάν όταν δέχονται κάποια διεθνή βοήθεια αλλά και ως παράπλευρες απώλειες στις μάχες που διεξάγονται στις περιοχές τους.³²² Οι κάτοικοι του Αφγανιστάν στην πλειοψηφία τους θεωρούν τις ξένες στρατιωτικές δυνάμεις ως δύναμη κατοχής και ζητούν, ακόμα και με διαδηλώσεις την απομάκρυνση τους. Τις θεωρούν υπεύθυνες για τα δεινά τους και δεν υπάρχει αποδοχή του ρόλου τους, ούτε καν από τους Αφγανούς στρατιώτες. Οι πολίτες πιστεύουν ότι ο μοναδικός στόχος τους είναι ο έλεγχος της παραγωγής και διακίνησης του οπίου που παράγεται στη χώρα. Μόνο μια ολιγάριθμη ελίτ πλουσίων εμπόρων και κρατικών υπαλλήλων έχει ευνοηθεί από τη νατοϊκή επέμβαση ενώ η φτώχεια και η ανεργία έχει οδηγήσει τον απλό λαό να επιλέγει την αποστολή αυτοκτονίας υπό την καθοδήγηση των Ταλιμπάν για να εξασφαλίσει τα χρήματα να θρέψει την οικογένεια του. Πολλοί μάλιστα συζητούν ανοιχτά ότι με τους Ταλιμπάν υπήρχε περισσότερο το αίσθημα της δικαιοσύνης και ότι μόλις αποχωρήσουν τα δυτικά στρατεύματα, όλες οι μεταρρυθμίσεις που έχουν ως τώρα πραγματοποιηθεί θα ακυρωθούν και οι Ταλιμπάν θα επιστρέψουν στην εξουσία.³²³ Οι άμαχοι είναι πολύ διστακτικοί στο να συνεργαστούν και να εμπιστευτούν τη Διεθνή Δύναμη για δύο λόγους. Καταρχήν εξαιτίας των πολλών λαθών των αμερικανικών στρατευμάτων κατά την πρώτη φάση της επέμβασης, αλλά και κυρίως διότι επειδή οι μάχες είναι αμφίρροπες οι ντόπιοι φοβούνται

³²¹<http://smallwarsjournal.com/blog/analysis-of-a-decade-at-war>

³²² Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³²³ Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

τα αντίποινα των ταλιμπάν εάν συνεργαστούν με τη Διεθνή Δύναμη και πέσουν κατόπιν στα χέρια των ταλιμπάν.³²⁴

Όταν ο Ομπάμα ανέλαβε την εξουσία στην Αμερική είχε μια πιο συνετή στάση στη σχεδίαση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας σε σχέση με τον προκάτοχο του ο οποίος είχε υιοθετήσει μια πολιτική στάση άσπρου-μαύρου με αποτέλεσμα τεράστια λάθη. Βέβαια ας μην ξεχνάμε ότι η κυβέρνηση Ομπάμα μπόρεσε να βγάλει κάποια συμπεράσματα από μια κατάσταση που σαφώς δεν εξελισσόταν σωστά προκειμένου να τροποποιήσει τη δράση της, εκμεταλλευόμενη την εμπειρία 5 ετών στρατιωτικών επιχειρήσεων στο Ιράκ και 7 ετών στο Αφγανιστάν.³²⁵ Βέβαια αποτελεί μεγάλο στοίχημα η μεταβίβαση της ευθύνης διατήρησης της τάξης από τα νατοϊκά στρατεύματα στις αφγανικές στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις, η οποία έχει σχεδιαστεί να ολοκληρωθεί το 2014. Ίσως αποδειχθεί λάθος πολιτική επιλογή η στρατολόγηση στα αφγανικά σώματα ασφαλείας των πρώην Μουτζαχεντίν οι οποίοι μπορεί να έχουν μεν πολεμική πείρα αλλά στερούνται βασικής παιδείας και είναι προσκολλημένοι στην αυστηρή ισλαμική κουλτούρα, η οποία έχει αρκετές ομοιότητες με το θεοκρατικό καθεστώς που πρεσβεύουν οι Ταλιμπάν και μεγάλες διαφορές με τις δημοκρατικές αντιλήψεις που η διεθνής κοινότητα προσπαθεί να μεταδώσει στους πολίτες.³²⁶ Το σχέδιο αποχώρησης των στρατευμάτων στέλνει ένα λάθος μήνυμα και προς τους Ταλιμπάν οι οποίοι ενθαρρύνονται να συνεχίσουν και να εντείνουν τη δράση τους, αλλά και προς τους πολίτες οι οποίοι σκέπτονται την επόμενη μέρα, γιατί αναμένουν ότι σε 1-2 χρόνια που οι νατοϊκοί θα έχουν φύγει οι Ταλιμπάν θα αναρριχηθούν ξανά στη εξουσία.³²⁷

Η περίπτωση του Αφγανιστάν μπορεί να αποτελέσει προηγούμενο για το ότι η ΕΕ αναλαμβάνει ρόλο διεθνή διαχειριστή κρίσεων σε παγκόσμια κλίμακα και δεν περιορίζεται στο χώρο της εγγύς γειτονίας. Η ΕΕ απέδειξε ότι τα δυνατά σημεία της βρίσκονται στον οικονομικό τομέα, ως οικονομικά ισχυρού χορηγού (200εκατ. Ευρώ για το 2002), όπως και στον πολιτικό-διπλωματικό, ως οργανωτή και υποκινητή της διάσκεψης Πέτερσμπεργκ στη Βόνη τον Δεκέμβριο του 2001, για το σχηματισμό πολιτικής μεταβατικής κυβέρνησης στο Αφγανιστάν. Ενώ η ΕΕ ως πολιτική δύναμη αντέδρασε χωρίς καθυστέρηση και αποφασιστικά στην κρίση του Αφγανιστάν, στη στρατιωτική διαχείριση της κρίσης δεν

³²⁴Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³²⁵Οπ.π.

³²⁶Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν.

³²⁷Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

συμμετείχε, παρόλο που 13 κράτη μέλη της συμμετείχαν στη διεθνή δύναμη προστασίας (ISAF) που είχε την εντολή των Ηνωμένων Εθνών.³²⁸

Η πρόκληση για την παγκόσμια κοινότητα βρίσκεται στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της, για να κερδίσει τον πόλεμο των ιδεών που παρακινεί και ενισχύει εκείνους που προωθούν το σημερινό κύμα της τρομοκρατίας.³²⁹ Η διεθνώς συντονισμένη ανταπάντηση στο ζήτημα της τρομοκρατίας αποφεύγει επιμελώς την αναζήτηση και τον εντοπισμό των αιτιών της, όσο και την ουσιαστική προέλευση των δραστών. Η κινητικότητα των κρατών της Δύσης προσδίδει στη βία ασαφή κίνητρα, αναδεικνύοντας την απουσία του δυτικού ενδιαφέροντος για τις πολιτισμικές και οικονομικές διαστάσεις του προβλήματος. Με βάση το συγκεκριμένο σκεπτικό επιβεβαιώνεται η ιστορική συνέχεια κράτους-κρατών και πολιτικής βίας.³³⁰ Ίσως θα έπρεπε η τρομοκρατία να θεωρηθεί ως ένα έγκλημα, το οποίο μπορεί καλύτερα να αντιμετωπιστεί μέσω των μεθόδων επιβολής του νόμου. Η στρατιωτική βία πρέπει να χρησιμοποιείται σε ακραίες περιπτώσεις, όμως ακόμα και τότε η χρήση της μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες. Η τρομοκρατία αντιμετωπίζεται καλύτερα μέσω κοινών διεθνών προσπαθειών επιβολής του νόμου για τη σύλληψη ατόμων και την προσαγωγή τους με τη νόμιμη διαδικασία.³³¹

Για να μπορέσει να θεωρηθεί ως ανθρωπιστική, μια επέμβαση πρέπει να διέπεται κυρίως από ανθρωπιστικούς σκοπούς. Κατά τον Roth, ο παράγοντας αυτός δεν αποτελούσε τον πρωταρχικό λόγο για τον οποίο οι Bush και Blair εξαπέλυσαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Η επέμβαση χαρακτηρίζεται από εξαναγκασμό, από την παραβίαση της κυριαρχίας και είναι μη συναινετική. Αντίθετα η μη βίαιη ανθρωπιστική επέμβαση δίνει έμφαση στις ειρηνικές δραστηριότητες των κρατών, των διεθνών οργανώσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων κατά την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, τη διευκόλυνση της επίλυσης συγκρούσεων και την ανασυγκρότηση με τη μεσολάβηση τρίτων μερών. Η μη βίαιη ανθρωπιστική επέμβαση μπορεί να είναι συναινετική ή μη. Ένα παράδειγμα του τελευταίου είναι οι δραστηριότητες της οργάνωσης Γιατροί Χωρίς Σύνορα, που λειτουργεί συχνά δίχως τη συναίνεση των κυβερνήσεων που τη φιλοξενούν, αλλά εργάζεται με ειρηνικές μεθόδους για να προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια.³³² Το άλλο μάθημα που παίρνουμε από τις περιπτώσεις του Αφγανιστάν, αλλά και του Ιράκ είναι ότι εάν

³²⁸E. Brok *Η πρόοδος στην εφαρμογή της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις I Σιδέρης, 2004), σελ. 8

³²⁹J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 627-628

³³⁰M. Μπόση, *Ειδικές διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 1996), σελ. 354

³³¹J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 626

³³²Οπ.π. σελ. 721

πραγματοποιηθεί μια επέμβαση, τότε η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί μακροπρόθεσμη στρατιωτική, πολιτική και οικονομική δέσμευση της διεθνούς κοινότητας.³³³

Δίδαγμα μετά την εμπειρία των επεμβάσεων που μελετώνται εδώ, αποτελεί η απαραίτητη ύπαρξη ξεκάθαρης πολιτικής εξόδου των δυνάμεων από την περιοχή της επέμβασης, καθώς και η μελέτη και κατανόηση της κουλτούρας της ιστορίας και των παραδόσεων της χώρας που πραγματοποιείται η επέμβαση, πριν την επέμβαση και όχι να τα μαθαίνει κανείς στην πορεία όταν έχουν γίνει ήδη σημαντικά σφάλματα. Για παράδειγμα στην περίπτωση του Ιράκ, συντελέστηκε από άγνοια των εσωτερικών θεμάτων της χώρας, το σημαντικότερο λάθος να ξεριζωθεί ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός και να εκδιωχθούν όλα τα στελέχη του κόμματος Μπαθ. Επίσης οι Αμερικάνοι διέλυσαν τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας κάτι που δημιούργησε ανυπέρβλητα εμπόδια διοικήσεως της χώρας και χάθηκε πολύτιμος χρόνος προκειμένου να ανασυσταθεί από το μηδέν όλος ο κρατικός μηχανισμός. Θα μπορούσε να είχαν εκδιωχθεί μόνο τα ηγετικά στελέχη. Ένα δεύτερο δίδαγμα είναι το ότι η επέμβαση πρέπει να είναι ρεαλιστικά γρήγορη και να υπάρχουν ρεαλιστικές επιδιώξεις επίτευξης αντικειμενικών σκοπών.³³⁴

4.2. Γενικά Συμπεράσματα

Η στρατηγική ατζέντα των στρατιωτικών δυνάμεων δεν μπορεί να συμβαδίζει με τη δράση των ανθρωπιστικών οργανώσεων διότι οι δύο παράγοντες αναλαμβάνουν εντελώς διαφορετικούς ρόλους. Από τη μια ο στρατός είναι απαραίτητος για να προσφέρει ασφάλεια, να περισυλλέξει τα όπλα από τα λάθος χέρια, να καθαρίσει τις διάσπαρτες νάρκες από τα εδάφη, να σταματήσει και να εμποδίσει τα διάφορα εγκλήματα πολέμου, αλλά δεν μπορεί να προσφέρει αμερόληπτη και ουδέτερη ανθρωπιστική βοήθεια. Αυτό είναι δουλειά των ανθρωπιστικών οργανώσεων που καλύπτουν τις οικονομικές ανάγκες για την προσφερόμενη βοήθεια από ιδιωτικούς πόρους και όχι από χρηματοδοτήσεις των χωρών οι οποίες είναι οι ίδιες που χρηματοδοτούν και τα στρατεύματα τους, που διεξάγουν πολεμικές επιχειρήσεις στην ίδια περιοχή. Βέβαια όλες οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δεν είναι ίδιες και έχουν διαφορετικές μεταξύ τους ατζέντες. Υπάρχουν αρκετές που έχουν την ίδια ατζέντα με χώρες που συναποτελούν τη στρατιωτική δύναμη αλλά και δέχθηκαν να συνεργαστούν με το NATO, όπως έγινε πρόσφατα στο Αφγανιστάν

³³³J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 725

³³⁴Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

και τη Λιβύη. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις που μια στρατιωτική επέμβαση είναι αναγκαία για να τερματιστεί μια αιματοχυσία. Για παράδειγμα στη Ρουάντα το 1994 οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έκανα έκκληση προς τη Διεθνή Κοινότητα να επέμβει, ως μοναδική λύση τερματισμού της γενοκτονίας.³³⁵

Οι παρεμβάσεις της ΕΕ και της Διεθνούς Κοινότητας θα έπρεπε να στοχεύουν περισσότερο στην καταπολέμηση της φτώχειας, στην ανάπτυξη και την κάλυψη ανθρωπιστικών αναγκών των θυμάτων των κρίσεων και σίγουρα δεν πρέπει να χρησιμοποιείται το στρατός για την επίτευξη των στόχων αυτών. Σίγουρα η χρήση του διαλόγου υπό την καθοδήγηση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα έδινε μια διεθνή διάσταση του προβλήματος της κρίσης σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Ας μη ξεχνάμε ότι τέτοιοι οργανισμοί ιδρύθηκαν για αυτόν ακριβώς το λόγο. Αντίθετα σήμερα οι ισχυρές χώρες επικαλούνται τα ψηφίσματα τους προκειμένου να νομιμοποιήσουν τη βίαιη στρατιωτική δράση, αντί των ειρηνικών διαπραγματεύσεων. Οι νατοϊκές επεμβάσεις τέτοιας μορφής όχι μόνο δε δίνουν λύση αλλά χειροτερεύουν κατά πολύ την κατάσταση. Μιας άλλης μορφής, πιο διαλλακτική συμμετοχή στρατευμάτων ίσως ήταν περισσότερο θεμιτή και δημιουργούσε της προοπτικές για μια γρηγορότερη και πιο σταθερή λύση του προβλήματος, και όχι παρεμβάσεις που αναζητούν διάφορα καλύμματα και την εκ των υστέρων νομιμοποίηση του ΟΗΕ όπως έγινε στο Αφγανιστάν.³³⁶

Κατά τη διάρκεια της πρώτης προεδρίας του Obama, το δόγμα της σύγχρονης αμερικανικής πολιτικής μεταβλήθηκε από αυτό της «σκληρής» (*hard*) ισχύος (το οποίο πρέσβευε σθεναρά ο πρόεδρος Bush ο νεώτερος που κήρυξε τον πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία σε όλη την έκταση του πλανήτη), σε αυτό της «έξυπνης ισχύος» (*smart power*), που δίνει προτεραιότητα στα εργαλεία της «ήπιας» (*soft*) ισχύος και το οποίο υιοθετήθηκε από την Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Χίλαρι Κλίντον. Το νέο αυτό δόγμα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αναπτύχθηκε από την διακομματική Επιτροπή Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων υπό την προεδρία του Νάι και του Ρίτσαρντ Αρμιτατζ στο Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών της Ουάσιγκτον (Νοέμβριος 2007). Ο Νάι ορίζει την έξυπνη ισχύ ως την ικανότητα των κρατούντων και διαμορφωτών της εξωτερικής πολιτικής να επηρεάζουν τους άλλους ώστε να επιτυγχάνουν αυτό το οποίο αρχικά είχαν σχεδιάσει και επιθυμούσαν οι πρώτοι. Ο Νάι υποστηρίζει ότι συχνά οι άνθρωποι μπερδεύουν την ισχύ με τον εξαναγκασμό ή την άσκηση βίας. Θεωρεί ότι

³³⁵ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

³³⁶ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι για να επιτύχει κανείς τα επιθυμητά αποτελέσματα: η απειλή ή ακόμη και η χρήση εξαναγκασμού (το μπαστούνι), η συναίνεση μέσω επιβράβευσης ή κάποιου είδους ανταμοιβής (το καρότο), καθώς και αυτή καθαυτή η χρήση «ήπιας» ισχύος. Η τελευταία εμπεριέχει την δύναμη της πειθούς που επιτυγχάνει να οδηγήσει τους άλλους να επιζητούν, τα ίδια επιδιωκόμενα και κοινώς επιθυμητά αποτελέσματα. Ο Νάι τέλος πρεσβεύει, το ότι η ηγεσία και η ισχύς είναι στενά συνυφασμένες και επιχειρεί να παρουσιάσει μια αντίληψη της πρώτης ως εμπεριέχουσα τη δεύτερη σε θέματα στρατηγικής.³³⁷

Η ειρηνική επίλυση είναι ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα, ωστόσο ο τερματισμός της σύγκρουσης και η συμφωνία που οδηγεί σε βιώσιμες λύσεις είναι δυνατή. Σε οξείες διαμάχες που διακυβεύεται η ειρήνη και η ασφάλεια, η πιο διαδεδομένη μέθοδος ειρηνικής επίλυσης των διαφορών είναι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των κύριων πρωταγωνιστών και κατά δεύτερο λόγο η εμπλοκή επίσημου τρίτου μέρους σε ιδιαίτερα ενεργό ρόλο. Η εμπλοκή τρίτου μέρους συχνά οδηγεί σε απευθείας διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών.³³⁸ Σίγουρα καμία από τις δύο περιπτώσεις μελέτης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ειρηνική επίλυση του προβλήματος. Και στις δύο περιπτώσεις, η στρατιωτική επέμβαση λειτούργησε προς όφελος της μίας πλευράς η οποία και επέφερε σοβαρά στρατιωτικά πλήγματα στην άλλη, προκειμένου να υποχωρήσει. Το βασικό σφάλμα του NATO συνίσταται στην απόφαση του να μετεξελίχθη σε μια πολιτικοστρατιωτική δύναμη που υποστηρίζει και υλοποιεί φιλελεύθερους ιδεολογικούς σκοπούς επιλεκτικά και κατά βούληση. Φτάνει λοιπόν στα όρια της πολιτικής των δύο μέτρων και δύο σταθμών.³³⁹ Συνεπώς οι δυνάμεις διατήρησης της ειρήνης μπορεί να χάσουν εύκολα τη νομιμότητα τους, όταν υποστηρίζουν η συγκαλύπτουν εγκλήματα κάποιας από τις αντιμαχόμενες πλευρές.³⁴⁰

Είναι εξαιρετικά δύσκολο και μόνο κατά περίπτωση μπορεί κάποιος να πει ποια είναι τα όρια μιας επεμβαίνουσας στρατιωτικής δύναμης. Η φύση της κάθε επέμβασης και οι εκάστοτε κανόνες εμπλοκής απασχολούν τους ειδικούς τα τελευταία 50 χρόνια. Τα όρια της χρήσης στρατιωτικής βίας εξαρτώνται κατά περίπτωση. Είναι δυνατόν για παράδειγμα

³³⁷J. Nye, *Το παράδοξο της αμερικανικής δύναμης*, [μετφρ. Ι. Παπαστάμου], (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2003), όπως περιγράφηκε από τον Δρ. Γ. Κρητικό στο μάθημα «Θεσμοί και Πολιτικές Ασφάλειας στον Ευρωπαϊκό Χώρο, στο ΠΜΣ «Αντιμετώπιση Φυσικών και Ανθρωπογενών Καταστροφών» του Τμήματος Γεωγραφίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου Αθηνών.

³³⁸A. Ηρακλείδης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2009), σελ. 279

³³⁹B. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις ποιότητα, 2003), σελ. 130

³⁴⁰M. Kaldor, *the globalized war economy, perspectives on World Politics*, (New York: Routledge, 2006), σελ. 286-287

η αντίδραση των στρατευμάτων που επεμβαίνουν να ξεπερνούν κατά πολύ τα όρια της αυτοάμυνας σε περιπτώσεις γενοκτονίας ή εγκλημάτων πολέμου. Είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν οι ισορροπίες στο θέατρο των επιχειρήσεων διότι από την μια οι πολιτικές ηγεσίες δε δίνουν πολλές ελευθερίες στον στρατιωτικό διοικητή αλλά από την άλλη δε θέλουν να τον περιορίσουν και να διακινδυνεύσουν την επιτυχία της εκάστοτε επιχείρησης.³⁴¹

Ακριβώς επειδή οι μοντέρνοι πόλεμοι έχουν πολιτικά και οικονομικά κίνητρα μαζί είναι πολύ δύσκολο να τερματιστούν. Η διπλωματική διαδικασία αποτυγχάνει να συμπεριλάβει και να κατανοήσει τις κοινωνικές σχέσεις. Τα στρατεύματα διατήρησης της ειρήνης συνήθως στέλνονται για να διασφαλίσουν την κατάπαυση του πυρός, να επικυρώσουν τον διαχωρισμό των κοινωνιών και να απαγορεύσουν την επιστροφή των προσφύγων. Η οικονομική ανασυγκρότηση επηρεάζεται από τον πολιτικό παρεμβατισμό των τοπικών κοινοτήτων με αποτέλεσμα αργά η γρήγορα οι συγκρούσεις να ξεσπάσουν και πάλι.³⁴² Ο ρεαλισμός αποτελεί σήμερα την κυρίαρχη θεωρία των διεθνών σχέσεων διότι καταφέρνει να δώσει την πιο ισχυρή εξήγηση για τη δικαιολόγηση του πολέμου. Σε αυτούς που τους ασκούν κριτική, οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι τα ίδια βασικά πρότυπα που διαμόρφωσαν τη διεθνή πολιτική κατά το παρελθόν εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα.³⁴³ Ο ρεαλισμός σαν θεωρία είναι πολύ αναγωγικός. Επιτάσσει το εθνικό συμφέρον και δικαιολογεί τα διάφορα εγκλήματα της ιστορίας. Σύμφωνα με τον οικονομικό ρεαλισμό το κίνητρο του κέρδους λειτουργεί καταλυτικά για τη διενέργεια του πολέμου. Τόσο οι καπιταλιστές όσο και οι μαρξιστές, έχουν δει τον τρόπο λειτουργίας του μονοπωλιακού κεφαλαίου ως πηγή της διεθνούς βίας, για διαφορετικούς λόγους κάθε ομάδα.³⁴⁴ Ο επιθετικός ρεαλισμός από την άλλη αναφέρεται μόνο σε κράτη και δεν εξηγεί πως επηρεάζουν τα πράγματα οι παγκόσμιοι και υπερεθνικοί δρώντες όπως η ΕΕ. Επίσης δε λαμβάνει υπόψη τις παγκόσμιες τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα, αλλά και τους διεθνείς οργανισμούς. Η θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού παρουσιάζει αδυναμίες στην εφαρμογή και την πράξη. Για παράδειγμα μπορεί να εξηγήσει τη συμπεριφορά χωρών όπως η Τουρκία αλλά όχι όπως η Ελλάδα, η οποία κινείται στα πλαίσια της ΕΕ. Πατέρας του επιθετικού ρεαλισμού θεωρείται ο Μιρσάμερ με το βιβλίο του «*Tragedy of great powers' politics*».³⁴⁵ Σε κάθε περίπτωση, κάθε παρακλάδι του ρεαλισμού δίνει

³⁴¹ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³⁴² Οπ.π. σελ. 293

³⁴³ J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 229.

³⁴⁴ http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

³⁴⁵ http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

έμφαση σε κάποιες κεντρικές έννοιες όπως το ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα ανεξάρτητων και τυπικά ισότιμων κρατών, ο αγώνας για την κατανομή των πόρων ώστε να εξασφαλίσει το κάθε κράτος μόνο του την επιβίωση και την ασφάλειά του, η αναρχική έλλειψη ανώτερης από τα κράτη ρυθμιστικής αρχής στο διεθνές σύστημα, καθώς και η έννοια της «ισχύος»: η δυνατότητα ελέγχου της σκέψης και της δράσης των ανθρώπων.³⁴⁶ Ο «Waltz» θα εντοπίσει δύο μεγάλες κατηγορίες αιτίων του πολέμου: τον άνθρωπο και το κράτος. Στις δύο αυτές κατηγορίες, θα προσθέσει καινοτομώντας και μία τρίτη: αυτήν του άναρχου διεθνούς συστήματος, δηλαδή του περιβάλλοντος των κρατών, των μεταξύ τους σχέσεων, των ανταγωνισμών και ισορροπιών.³⁴⁷ Σύμφωνα με μία άποψη η δημοκρατική κουλτούρα και οι δημοκρατικές πρακτικές και ιδεολογίες επιτρέπουν το συμβιβασμό και την ειρηνική επίλυση των διαφορών. Αυτό συμβαίνει διότι οι διάφορες πολεμικές συγκρούσεις έχουν αυξημένο πολιτικό κόστος για τους ηγέτες των χωρών που παίρνουν τις αποφάσεις. Όμως ενώ τα δημοκρατικά κράτη βλέπουν θετικά τις άλλες δημοκρατίες, αντιμετωπίζουν καχύποπτα και εντελώς κριτικά τα μη δημοκρατικά καθεστώτα των οποίων την κουλτούρα και τις πολιτικές τακτικές δεν μπορούν να καταλάβουν.³⁴⁸

Η κρίση στη Βοσνία και ο βομβαρδισμός των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν αποτέλεσαν προϋποθέσεις επέκτασης και εμπέδωσης της αμερικανικής ισχύος στην ανατολική Ευρώπη και την ευρύτερη Μέση Ανατολή.³⁴⁹ Όμως η δια της βίας επέμβαση σε ανθρωπιστικές κρίσεις είναι πιθανότερο να αποτελέσει μια βραχυπρόθεσμη κατευναστική ενέργεια που δεν συνεισφέρει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση των βαθύτερων πολιτικών αιτιών της βίας και του πόνου.³⁵⁰ Μια μερίδα στοχαστών υποστηρίζει ότι οι δυνάμεις που επεμβαίνουν πρέπει να πραγματοποιούν μια γρήγορη στρατιωτική επιχείρηση και έπειτα να αποσύρονται, αφού εξουδετερώσουν την πηγή της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³⁵¹ Οι εγγενείς αντιφάσεις στην πολιτική της παγκοσμιοποίησης και της παγκόσμιας κυριαρχίας είναι το εκρηκτικό υλικό που οδηγεί σε συγκρούσεις και πολέμους, αντί να οδηγεί σε ειρήνη και ασφάλεια.³⁵² Η επιχειρηματολογία της μη βίαιης ανθρωπιστικής επέμβασης, σύμφωνα με ορισμένες απόψεις, αποτελεί μια προοδευτική

³⁴⁶<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE>

³⁴⁷<http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2011/05/kenneth-waltz.html#.UMdUNazIOL4>

³⁴⁸http://img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

³⁴⁹Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις ποιότητα, 2003), σελ. 18

³⁵⁰J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 719

³⁵¹Οπ.π. σελ. 717

³⁵²Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις ποιότητα, 2003), σελ. 42

εκδήλωση της παγκοσμιοποίησης της παγκόσμιας πολιτικής.³⁵³ Η θεραπεία στο φαινόμενο της τρομοκρατίας πρέπει να αναζητηθεί σε μια πολιτική στρατηγική και σίγουρα δεν μπορεί να επιλυθεί μόνο με στρατιωτική δράση. Οι βαθύτερες αιτίες του φαινομένου πρέπει να αναζητηθούν στην έλλειψη δημοκρατίας στο μουσουλμανικό κόσμο γενικότερα και στην ιδιαιτερότητα των Αράβων.³⁵⁴

Υπάρχει μια γενική ενόχληση για την αμερικανική αλαζονεία της ανάληψης του ρόλου του «παγκόσμιου χωροφύλακα», με εκτέλεση σκληρών στρατιωτικών παρεμβάσεων. Αυτή η χωρίς προσχήματα προσπάθεια εφαρμογής της «Pax Americana» θα έχει τελικά σίγουρα αρνητικές συνέπειες για τις ΗΠΑ και ελπίζουμε ότι η αμερικανική ηγεσία θα καταλάβει ότι διαπράττει ένα σημαντικό στρατηγικό λάθος.³⁵⁵ Οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν τη βία ως εργαλείο των διεθνών σχέσεων και τείνουν στη μονομέρεια και στην απομάκρυνση τους από το διεθνές δίκαιο.³⁵⁶ Η κυβέρνηση Μπους θα μπορούσε να είχε καλέσει όλες τις κυβερνήσεις που αφορούσε το ζήτημα του Αφγανιστάν να συνεισφέρουν σε μια τεράστια αστυνομική και όχι στρατιωτική προσπάθεια προκειμένου να συλληφθούν οι εγκληματίες. Θα έπρεπε να είχε ζητήσει από τα Ηνωμένα Έθνη να ηγηθούν αυτής της παγκόσμιας προσπάθειας. Υπήρχε ακόμα καιρός το χειμώνα του 2001-2002 ώστε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να αναπτύξει ένα διεθνές πρωτόκολλο ή κώδικα, ο οποίος να ορίζει και να ρυθμίζει τη βίαιη και εγκληματική πολιτική δράση, αποφεύγοντας τη χρήση του όρου «τρομοκρατία» ο οποίος πάντοτε φέρνει στη επιφάνεια το γνωστό κλισέ «ο τρομοκράτης του ενός είναι ο μαχητής της ελευθερίας του άλλου». Με το κύρος των Ηνωμένων Εθνών οι ΗΠΑ θα κέρδιζαν την υποστήριξη και από τα αραβικά κράτη.³⁵⁷ Βέβαια ας μην ξεχνάμε ότι τα Ηνωμένα Έθνη φέρουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης στις ειρηνευτικές αποστολές που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια γιατί έχουν νομιμοποιήσει τις συνδυασμένες στρατιωτικές και ανθρωπιστικές αποστολές, με αποτέλεσμα να προκαλούνται παρανοήσεις και σύγχυση στους τοπικούς πληθυσμούς.³⁵⁸

Πάντως η Αμερική, αν και δε λαμβάνει πάντα τις σωστές αποφάσεις έχει ένα θεσμικό σύστημα χάραξης στρατηγικής, ενώ αντίθετα η ΕΕ αν και κάνει εδώ και πολλά χρόνια

³⁵³J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 725

³⁵⁴A. Saikal, *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave macmillian, 2003), σελ. 110

³⁵⁵Θ. Ντόκος-Φ. Πιέρρος, *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000), σελ. 17

³⁵⁶R. Keigan, *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003), σελ. 28-29

³⁵⁷J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι*, [μετφρ Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 361

³⁵⁸Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

προσπάθειες να αναπτύξει τον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας δεν έχει καμία στρατηγική. Σήμερα δε, με την οικονομική αλλά και τη πολιτική κρίση που μαστίζει την Ευρώπη όχι μόνο δε διαφαίνεται για το άμεσο μέλλον η χάραξη κοινής στρατηγικής στην υψηλή πολιτική αλλά παρατηρείται μια στροφή προς την επανεθνικοποίηση της εξωτερικής και όχι μόνο πολιτικής, αφήνοντας πολύ πιο πίσω τα συμφέροντα της Ευρώπης, γεγονός που αποδεικνύεται περίτρανα από τη συνήθη συμπεριφορά των μεγάλων κρατών μελών να βάζουν πρώτα τα εθνικά τους συμφέροντα.³⁵⁹

Αν και η Δύση είναι σήμερα λιγότερο εξαρτημένη από το πετρέλαιο σε σχέση με το παρελθόν, λόγω της δημιουργίας στρατηγικών αποθεμάτων καυσίμων, τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας και την πυρηνική ενέργεια, το πετρέλαιο εξακολουθεί να έχει την δύναμη να προκαλεί κρίση.³⁶⁰ Γενικά η κατασκευή αγωγών, η εξουδετέρωση των ανταγωνιστών και η ασφαλής μεταφορά ενέργειας στις αγορές της Δύσης σε σταθερές τιμές, αποτελούν σημαντικές κινητήριες δυνάμεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια και την ευρύτερη Μέση Ανατολή. Ο κατακερματισμός του πολιτικού χάρτη της νοτιοδυτικής Ευρασίας υποστηρίζεται έξυπνα από την αμερικανική πολιτική εις βάρος των ευρωπαϊκών, ρωσικών και κινέζικων στρατηγικών συμφερόντων.³⁶¹

Όπως υποστηρίζει ο Waltzer, η επέμβαση δεν αντιμετωπίζει τις βαθύτερες αιτίες των συγκρούσεων. Η έξοδος της επεμβαίνουσας δύναμης θα οδηγούσε απλώς στην επανάληψη των βίαιων συγκρούσεων. Επίσης υποστηρίζει ότι η χρήση της βίας σε περίπλοκες περιπτώσεις έκτακτης ανθρωπιστικής βοήθειας πρέπει να εφαρμόζεται ως μέρος ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου επίλυσης των συγκρούσεων και πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ανοικοδόμησης (Waltzer 1995b:35-6).³⁶²

Γενικά χρειάζεται κάποιον να παρέμβει να την κατάπαυση του πυρός και κάποιον άλλον που θα έχει την εμπειρία, την αναγνωρισιμότητα και τα χρήματα για να ξεκινήσει τη διαδικασία της ανοικοδόμησης που σίγουρα διαρκεί πάρα πολλά χρόνια. Για ένα διάστημα μπορούν ακόμη και να συνυπάρχουν οι δύο αυτοί δρώντες, προκειμένου να διασφαλισθεί η απαραίτητη ασφάλεια για τα όργανα της ανοικοδόμησης όπως έγινε στην περίπτωση της Βοσνίας. Η ΕΕ έχει πολύ σημαντικά εργαλεία και μπορεί να παίζει έναν πολύ ιδιαίτερο

³⁵⁹ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³⁶⁰ Β. Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις ποιότητα, 2003), σελ. 76

³⁶¹ Οπ.π. σελ. 297

³⁶² J. Baylis & S. Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007), σελ. 718

ρόλο όχι τόσο όσον αφορά τη κατάπαυση του πυρός αλλά περισσότερο στη φάση της συμφιλίωσης, αποκατάστασης και ανασυγκρότησης σε δεύτερο χρόνο από την επέμβαση. Οι περισσότεροι συμφωνούν στον καταμερισμό εργασίας μεταξύ του ΝΑΤΟ που επεμβαίνει και σταθεροποιεί την περιοχή και της ΕΕ που επεμβαίνει για να ανασυγκροτήσει και να επουλώσει τις πληγές.³⁶³ Αυτό έκανε η ΕΕ στην περίπτωση της κρίσης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, που έδρασε με διπλωματικά κυρίως μέσα και αποστολές ανασυγκρότησης και ανάπτυξης, έτσι και η λύση του προβλήματος της κρίσης στο Αφγανιστάν ίσως θα ήταν μια νέα αμερικανική πρωτοβουλία για μια διεθνή αναπτυξιακή προσπάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, ένα είδος «σχεδίου Marshall». (Η βασική αρχή του σχεδίου Μάρσαλ ήταν ότι η οικονομική εξυγίανση θα αποτελούσε την απαραίτητη προϋπόθεση για την πολιτική σταθερότητα). Μια τέτοια πρωτοβουλία θα ανακούφιζε από τα τρομερά οικονομικά περιβαλλοντολογικά και υγειονομικά προβλήματα, τα οποία έχουν δημιουργήσει πολύ μεγάλη φτώχεια και μιζέρια και που σε τελική ανάλυση είναι οι αιτίες της τρομοκρατίας. Επίσης θα έπρεπε να καταβληθεί μια συντονισμένη προσπάθεια από αμερικανικής πλευράς για να λυθεί οριστικά το παλαιστινιακό πρόβλημα με τρόπο δίκαιο και για τις δύο πλευρές.³⁶⁴

Η Ελλάδα ως χώρα μέλος του ΝΑΤΟ υποχρεούται από διεθνείς συμβάσεις και δεν είναι εφικτό να αποφύγει τη συμμετοχή της σε διεθνείς στρατιωτικές επεμβάσεις. Ακόμα και όταν συμμετέχει με ιατρικά ή κατασκευαστικά τμήματα εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της στρατιωτικής συμμαχικής δύναμης και δεν μπορεί να αποποιηθεί του ρόλου της ως επεμβαίνουσα στρατιωτική δύναμη. Η χώρα μας αυτό που θα μπορούσε να κάνει, είναι η προσπάθεια της, μαζί με την ΕΕ, να προσφέρει μια μεγαλύτερη οικονομική αναπτυξιακή συνδρομή, ακόμη και κάτω από τις παρούσες δυσχερείς οικονομικές συνθήκες.³⁶⁵

Όσον αφορά τη χώρα μας, απαιτείται ένας στρατηγικός σταθερός σχεδιασμός από τα πολιτικά και διπλωματικά όργανα της χώρας μας έτσι ώστε να μπορούμε να εξαγγυώνουμε στην πράξη, σε εθνικά ζητήματα που μας αφορούν άμεσα (Τουρκία, Σκόπια ή ότι άλλο μας απασχολεί) την πρόθεση να δράσουμε ως μέλη μιας διεθνούς επεμβαίνουσας δύναμης. Άρα εξυπηρετώ τους Αμερικάνους η όποια άλλη δύναμη για να συγκεντρώσω διπλωματικό κεφάλαιο και να το εξαγγυώσω σε εθνικές επιδιώξεις, βέβαια στα πλαίσια των εθνικών μας αναγκών, μιας και έχουμε και μεγάλες εθνικές ανάγκες

³⁶³ Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³⁶⁴ J. Cooley, *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι*, [μετφρ Κ. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001), σελ. 362

³⁶⁵ Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.

ασφαλείας. Σε γενικές γραμμές η Ελλάδα καλό είναι να μην απομονώνεται σε τέτοιες περιπτώσεις. Εάν δεν παρέμβουμε σε μια θεωρητικά μακρινή περιοχή που βρίσκεται σε κρίση θα έχουμε παράπλευρες συνέπειες και στη χώρα μας ακόμα και αν δε συμμετέχουμε, εξαιτίας των προσφύγων που θα χτυπήσουν την πόρτα μας. Σίγουρα δεν είναι δυνατό να εξαιρεθούμε από τη δράση του NATO όταν όλα τα κράτη μέλη συμμετέχουν, αλλά βέβαια κάτω από προϋποθέσεις και συγκεκριμένη στρατηγική αντισταθμιστικών ωφελημάτων, αν και δυστυχώς δεν υπάρχει ο απαραίτητος θεσμικός μηχανισμός που θα λειτουργεί συντονιστικά στους διάφορους φορείς του κράτους προκειμένου να εξαργυρώνονται οι θυσίες των Ελλήνων και να μην παραχωρούνται δωρεάν οι υπηρεσίες μας χωρίς αντίκρισμα, κάτι που παρατηρήθηκε σε πολλές πρόσφατες περιπτώσεις.³⁶⁶

Ο Π. Ήφαιστος παρατηρεί: «Η άνιση ανάπτυξη, ο ηγεμονισμός, οι διεθνείς επεμβάσεις και η στρατηγικοί ανταγωνισμοί οξύνουν τα ιστορικά περιφερειακά προβλήματα και βρίσκονται στη ρίζα του διεθνούς προβλήματος.³⁶⁷ Το ερώτημα για το μέλλον αφορά το γιατί η εξάλειψη της παγκόσμιας φτώχειας, δεν αποτελεί μία εξίσου πιεστική αιτία για την πραγματοποίηση ανθρωπιστικής επέμβασης, όπως συμβαίνει με το θάνατο εκείνων που σκοτώνονται από ένστολους άνδρες με πυροβόλα όπλα.³⁶⁸

³⁶⁶Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.

³⁶⁷Μ. Μπόση, *Ειδικές διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σάκουλα, 1996), σελ. 328

³⁶⁸J. Baylis & S.Smith, *η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο 2007), σελ. 725

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- 1) Baylis J. & Smith S. *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, [μετφρ. Κ. Υφαντής], (Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο 2007).
- 2) Brok E. *Η πρόοδος στην εφαρμογή της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι Σιδέρης, 2004).
- 3) Brown S. *The illusion of control, force and foreign policy in the 21st century*, (Washington, DC: Brooking Institution Press, 2003).
- 4) Cooley J. *Τρομοκρατία, ανίεροι πόλεμοι*, [μετφρ. Κων. Καλιόπουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις ελληνικά γράμματα, 2001).
- 5) Dreyer V. *Retooling the Nationbuilding Strategy In Afghanistan*, (Joint Force Quarterly, 2006).
- 6) Friedman J. *Globalization, the State, and Violence*, (USA: Altamira press, 2003).
- 7) Huntington S. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, (New York: Touchstone Books, 1996).
- 8) Jackson R- Sorensen G. *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* [μετφρ. Χ. Κωνσταντινίδης], (Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2006).
- 9) Kaldor M. *The globalized war economy, perspectives on World Politics*, (New York: Routledge, 2006).
- 10) Keigan R. *Παράδεισος και εξουσία, η Αμερική και η Ευρώπη στη νέα τάξη πραγμάτων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2003).
- 11) Neta C. Crawford N. *Civilian death and injury in Afghanistan 2001-2011*, (Boston University, Sep 2011).
- 12) Nye J. *Το παράδοξο της αμερικανικής δύναμης*, [μετφρ. Ι. Παπαστάμου], (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2003).
- 13) Patten C. *Πρόληψη συγκρούσεων και διαχείριση κρίσεων, η συνεισφορά της Ευρώπης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2004).
- 14) Saikal A. *Islam and the west, conflict of cooperation*, (New York: Palgrave macmillian, 2003).

- 15)** Saikal A. *The Afghanistan Conflict, Gorbachen's Options*, (Canberra: The Australian National University, 1987).
- 16)** Saikal A. *Regime Change in Afghanistan, foreign Intervention and Politics of Legitimacy with William Maley*, (Boulder: Westview Press, 1991).
- 17)** Sfeir A. *Dictionnaire Mondial de l' Islamisme*, (Paris: Plon, 2002).
- 18)** Tomsen P. *The war of Afghanistan messianic terrorism tribal conflict and the failure of great powers*, (Washington: Public Affairs Press, 2011).
- 19)** Wall Street Journal, *the Nation Mars*, (27 September 2001).

Ελληνόγλωσση

- 20)** Γιαννόπουλος Ν. *Η μη γραμμική Δυναμική του πολέμου, το χάος και η πολυπλοκότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις*, (Αθήνα 2009).
- 21)** Γραμματεία ΠΜΣ. *Οδηγός Συγγραφής Εργασίας*, (Αθήνα: Εκδόσεις ΧΠΑ/ Τμήμα Γεωγραφίας, 2006).
- 22)** Ηρακλείδης Α. *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2009).
- 23)** Μπόση Μ. *Ειδικές διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 1996).
- 24)** Ντόκος Θ.-Πιέρρος Φ. *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000).
- 25)** Παπασωτηρίου Χ. *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2002).
- 26)** Πάτελος Κ. *Το σύγχρονο Ισλάμ, η συνάντηση με τη Δύση, μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2006).
- 27)** Υφαντής Κ. *Η νέα ευρωπαϊκή ένωση, η ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, 2007).
- 28)** Φούσκας Β. *Ζώνες Πολέμου, η Αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2003).

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

- 29)** Συνέντευξη του Δρ. Θάνου Ντόκου, Γενικού Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής την 03 Ιαν 2013.
- 30)** Συνέντευξη του Απόστολου Βεΐζη, Υπεύθυνου Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας, την 17 Ιαν 2013.
- 31)** Συνέντευξη του Ανδρέα Κιντή, Εμπειρογνώμονα και Ειδικού συμβούλου του Υπουργείου Εξωτερικών σε θέματα NATO, την 04 Φεβ 2013.
- 32)** Συνέντευξη του Αντισυνταγματάρχη Ιωάννη Π. την 24 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2004-2005 στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ως μέλος της ειρηνευτικής δύναμης της ΕΕ (EUFOR).
- 33)** Συνέντευξη του Λοχαγού Ιωάννη Γ. την 2 Ιουλίου 2012, που υπηρέτησε το 2^ο εξάμηνο του 2010 στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της αποστολής της ΕΕ Althea.
- 34)** Συνέντευξη του Λοχαγού Γρηγόρη Φ. την 9 Ιουν 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Μαρ 2009 έως Ιουλ 2009, ως επικεφαλής της Διμοιρίας Ασφαλείας της ελληνικής δύναμης Αφγανιστάν.
- 35)** Συνέντευξη του Υπολοχαγού Ιωάννη Β. την 01 Οκτ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιαν 2012 έως Ιουλ 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.
- 36)** Συνέντευξη του Επιλοχία Παναγιώτη Β. την 10 Ιουλ 2012, ο οποίος υπηρέτησε στην Καμπούλ από Ιουλ 2011 έως Ιαν 2012, ως εκπαιδευτής (mentor) στον αφγανικό στρατό.

Αξιόλογο υλικό για τη παρούσα μελέτη βρέθηκε στις παρακάτω ιστοσελίδες:³⁶⁹

http://www.en.wikipedia.org/wiki/Architecture_of_Bosnia_and_Herzegovina
<http://www.b.unfinishedmodernisations.net/urban-reconstruction-case-study-sarajevo>
http://www.ec.europa.eu/enlargement/pdf/bosnia_and_herzegovina/ipa/2010/part-
<http://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2435.2006.00375.x/abstract>
<http://www.visitsarajevo.ba/history/modern-sarajevo/>
<http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&cresrc=7&cnode>
http://www.norveska.ba/News_and_events/Society-and-Policy/Reconstruction-of
<http://www.hmi-inzenjering.ba/references?lang=en>
<http://www.historyplace.com/worldhistory/genocide/bosnia.htm>
<http://www.historyplace.com/worldhistory/genocide/ethnic-yugo.jpg>
http://www.en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Sarajevo
<http://www.intrepidberkeleyexplorer.com/Page30M.html>
<http://www.youtube.com/watch?v=8jxfUpHLrd4>
<http://www.upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Sarajevo.jpg>
<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=792646&highlight=bosnia>
http://www.lib.utexas.edu/maps/world_cities/bosnia_sarajevo.jpg
<http://www.thebosnianwarfactstimelinehistorygenocidecriminals.wordpress.com/2007/08/24/bosnian-war-casualties>
[http://www.en.wikipedia.org/wiki/War_in_Afghanistan_\(2001%E2%80%93present\)](http://www.en.wikipedia.org/wiki/War_in_Afghanistan_(2001%E2%80%93present))
<http://www.2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/39436.htm>
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52122.htm
http://www.ermionh.blogspot.gr/2009/03/blog-post_9455.html
http://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf
<http://www.cissm.umd.edu/papers/files/burg.pdf>
<http://www.afghan-web.com/bios/today/momar.html>
<http://www.eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:169E:0108:0122:EL:PDF>
http://www.en.wikipedia.org/wiki/File:Coalition_military_casualties_in_afghanistan_by_month.svg
http://www.news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7663204.stm
<http://www.whitehouse.gov/ondcp>
<http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>
http://www.csis.org/files/publication/120515_US_Spending_Afghan_War_SIGAR.pdf
<http://www.sigar.mil/about/>

³⁶⁹ Διευκρινίζεται ότι η τελευταία επίσκεψη στις παραπάνω τοποθεσίες πραγματοποιήθηκε στις: 14.02.2013

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/FactSheets/OperationsFactsheets/OperationsInAfghanistanReconstruction.htm>

<http://www.google.gr/imgres?q=reconstruction+of+afghanistan&hl=el&client=firefox>

http://www.huffingtonpost.com/2012/04/30/sigar-report-afghan-reconstruction_n_1464771.html

http://www.en.wikipedia.org/wiki/Private_military_company

http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unprof_b.htm

<http://www.euforbih.org/euforbih/>

http://www.en.wikipedia.org/wiki/EUFOR_Althea

<http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/althea?lang=en>

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=148937>

<http://www.nytimes.com/interactive/2009/12/01/world/asia/1201-afghan-policy.htm>

<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

<http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&cresrc=14&cnode=9>

<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

<http://www.gr.emb-japan.go.jp/portal/gr/news/index.htm>

http://www.infognomonpolitics.blogspot.gr/2010/03/blog-post_8563.html#.UHFvZK44pdg

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63718335>

<http://www.seetha.gr/meletes-ekdoseis-tou-seetha/meletes-ekdoseis-tou-seetha/amerikanike-parousia-sta-balkania.html>

http://www.img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

http://www.el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CF%82_%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%C

http://www.eis.pspa.uoa.gr/documents/course_206/206_Lectures-2011-12.ppt

<http://www.infognomonpolitics.blogspot.gr/2011/05/kenneth-waltz.html#.UMdUNazIOL4>

<http://www.scribd.com/doc/9332792/-1996->

http://www.img.pathfinder.gr/clubs/files_3/95955/8.pdf

<http://www.wikipedia.qwika.com/en2el/Constructivism>

<http://www.smallwarsjournal.com/blog/analysis-of-a-decade-at-war>

<http://www.biblionet.gr/main.asp?page=results&Titlesid=82355>

http://www.taxalia.blogspot.com/2009/09/blog-post_6733.html

<http://www.afghangr.com/gr/cultural.html>